



ANKARA
HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**FRANZ KAFKA'NIN ESERLERİNDE İNSANIN HAYATA
KARŞI TAVRININ SONUCUNDA VAROLUŞUNUN
ŞEKİLLENMESİ**

Meltem GÜNER

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Ceyhun Akın CENGİZ

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
FELSEFE ANABİLİM DALI**

EYLÜL-2019

ankara

HBM

FRANZ KAFKA'NIN ESERLERİNDE İNSANIN HAYATA KARŞI TAVRININ
SONUCUNDA VAROLUŞUNUN ŞEKİLLENMESİ

Meltem GÜNER

YÜKSEK LİSANS TEZİ
FELSEFE ANABİLİM DALI

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

EYLÜL 2019

Meltem Güner tarafından hazırlanan “Franz Kafka’nın Eserlerinde İnsanın Hayata Karşı Tavrının Sonucunda Varoluşunun Şekillenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ/ÖY ÇOKLUĞU ile Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Felsefe Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ceyhan Akın CENGİZ

Felsefe Anabilim Dalı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum.



Başkan: Prof. Dr. Kazım SARIKAVAK

Felsefe Anabilim Dalı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum.



Üye: Prof. Dr. Emel KOÇ


Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum.



Tez Savunma Tarihi: 17/09/2019

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

.....

Prof. Dr. Figen ZAİF

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.



Meltem GÜNER

17.09.2019

FRANZ KAFKA 'NIN ESERLERİNDE İNSANIN HAYATA KARŞI TAVRININ
SONUCUNDA VAROLUŞUNUN ŞEKİLLENMESİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Meltem GÜNER

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Eylül 2019

ÖZET

Bu çalışmada Franz Kafka'nın eserleri bağlamında insanın zihinsel, duygusal, davranışsal süreçlerinin, ontolojik olarak insanı nasıl şekillendirdiği gösterilmeye çalışılmıştır. Bunu yapabilmek için de Kafka'nın görüşleri, varoluşçuluk üzerinden değerlendirilmiştir. Onun ortaya koyduğu eserlerde ele aldığı konular ve konuların işleniş biçimi, varoluşçu felsefeyle koşutluk göstermektedir. Bu bağlamda varoluşçu filozofların görüşleriyle karşılaştırma yoluna gidilerek Kafka'nın insanı nasıl ele alıp değerlendirdiği açıklanmaya gayret edilmiştir. İnsanın var olmak için gösterdiği çaba ve bunun engellenmesinin yarattığı sancılar, eserler üzerinden ortaya konmuştur. İnsanın sürekli olarak kendisini oluşturmasının mücadelesi Kafka'nın görüşleri üzerinden açıklanmak istenmiştir. Franz Kafka'nın eserlerinde insanın hayata karşı tavrının sonucunda varoluşunun şekillenmesi adlı mevcut tez, iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Kafka'nın hayatı ve eserleri, genel hatlarıyla varoluşçuluk ile Kafka ve varoluşçuluk konuları; ikinci bölümde Kafka'da insan konusu varoluşçulukta önemli bir yere sahip olan yalnızlık, yabancılaşma, saçma, umut-umutsuzluk, özgürlük ve başkaldırı kavramları üzerinden açıklanmaya çalışılmıştır.

Bilim Kodu : 110920
Anahtar Kelimeler : Franz Kafka, varoluşçuluk, yalnızlık, yabancılaşma, başkaldırı, özgürlük, saçma, umut-umutsuzluk
Sayfa Adedi : 93
Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Ceyhan Akın CENGİZ

THE FORMATION OF THE PRESENCE OF HUMAN AGAINST LIFE IN THE
WORKS OF THE FRANZ KAFKA

(Master Thesis)

Meltem GÜNER

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL FOR ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY

September 2019

ABSTRACT

In this study, it is tried to show how the mental, emotional, and behavioral processes of the human are shaped ontologically within the framework of Franz Kafka's works. In order to do so, the taste of Kafka was evaluated through existentialism. The mode of operation was paralleled with existentialist philosophy. In this directory, I go about the talks of existential philosophers. The balloon that human beings to exist and the pains and works created to prevent it were put ahead. It is intended to explain the success of human creation that has been created continuously on the opening of Kafka. In the work of Franz Kafka, the present thesis, which embodies the human being's attitude towards life, is made of two parts. The life and works of the first class Kafka, in general terms with existentialism; At Kafka, the second street, he tried to keep the human subject alone in existentialism, alienation, absurdity, hopelessness, hopelessness and openness.

Science Code : 110920
Key Words : Franz Kafka, existentialism, loneliness, alienation, revolt, freedom, absurd, hopelessness
Page Number : 93
Supervisor : Dr. Öğr. Üyesi Ceyhun Akın CENGİZ

TEŞEKKÜR

Tezimin yazılma sürecinde konunun anlaşılması, düzeltmelerin uygulanmasında ve bu bağlamda özellikle yorumlamanın yapılmasında bana yol gösteren, destek olan danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Ceyhun Akın Cengiz'e ve her zaman yanımda olan benden desteğini esirgemeyen babam Kemal Güner ve nişanlım Kadir Kılıç'a teşekkürlerimi sunarım.



İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
1. GİRİŞ	1
2. FRANZ KAFKA HAYATI VE VAROLUŞÇU FELSEFE	3
2.1. Franz Kafka'nın Hayatı ve Eserleri.....	3
2.2. Franz Kafka Ve Varoluşçuluk.....	6
2.2.1. Genel Hatlarıyla Varoluşçuluk	6
2.2.2. Franz Kafka ve Varoluşçuluk	15
3. FRANZ KAFKA'DA VAROLUŞÇU KAVRAMLAR BAĞLAMINDA İNSAN....	19
3.1. Franz Kafka'da Yalnızlık Karşısında İnsan	19
3.2. Franz Kafka'da Yabancılaşma Karşısında İnsan	34
3.3. Franz Kafka'da Saçma Karşısında İnsan	48
3.4. Franz Kafka'da Umut- Umutsuzluk ve İnsan	59
3.5. Franz Kafka'da Özgürlük ve İnsan	64
3.6. Franz Kafka'da Başkaldırı ve İnsan	71
4. SONUÇ	81
KAYNAKLAR	87
ÖZGEÇMİŞ	93

1. GİRİŞ

Franz Kafka, on dokuzuncu yüzyılın sonu ile yirminci yüzyılın başlarında yaşamış edebi eserler vermiş önemli bir düşünürdür. Yazıları hem edebi hem de felsefi bir nitelik taşımaktadır. Kafka ele aldığı konuları edebi bir zevk ve felsefi bir zekâyyla işlemiştir. Eserlerinde insanın var olma mücadelesi kendisini göstermektedir. Birey, onun yabancılaşması, özgür olup olmadığı, umudu- umutsuzluğu, saçma karşısındaki tutumu yazılarında özellikle üzerinde durulan temalardır. Bu çalışmayı yapmaya iten nedenlerden belki de en önemlisi insanın varoluş mücadelesini, edebiyat ve felsefenin kesişmesi üzerinden, his ve aklın birlikteliğinden, anlayabilmek isteğidir.

Varoluşçu felsefenin örnekleri olan eserlerin bir kısmı, edebiyat ürünleri olarak yazılmışlardır. Edebi niteliği olan eserlerde, insanın varoluşu bir anlamda canlandırılarak okura iletilmektedir. Bu bir anlamda varoluşu doğrudan tecrübe etmeye benzetilebilir. İnsan farklı durumlarda kendisini düşünebilir ya da kendi içinde bulunduğu duyguları, düşünceleri sorgulayabilir. Farklı yanıtlar üzerinden, farklı bakış açılarından yaşamı anlamlandırmada yeni yollar inşa edebilir. Felsefe edebiyat ilişkisine en çarpıcı örneklerden birisi Jean Paul Sartre'dir. Bulantı adlı eserinde bireyin özgür olduğunu hatta özgür olmaya mecbur olduğunu savunur. Romanın kahramanının dış dünyadan tiksinişi; varoluşunu sorgulaması ile kendisinden de tiksinişmeye başlamasını konu edinilir. Edebiyat felsefe ilişkisi bağlamında bir diğer önemli isim olan Albert Camus saçma karşısında insanın durumunu ve yaşamana devam etmesi gerekliliği üzerinde durmuştur. Her iki filozofun anlatımları çarpıcıdır; felsefi problemleri günlük yaşamda göstermişlerdir. Bu tür bağıntı ve ilişkileri Kafka'nın eserlerinde de görmek mümkündür. Ele aldığı konular, genellikle insanın her gün karşılaştığı varoluşsal sorunlardır. Dolayısıyla hem ele aldığı konular hem de ele aldığı konuların işlenişi ve derinliği açısından varoluşçu felsefeyle ilişkilendirmek mümkündür.

Kafka'nın eserlerinde varoluşçu düşüncenin konularının hâkim olmasının bir nedeni de kendi yaşamı ve ailesi ile ilişkileridir. Kafka babasıyla aralarındaki iletişim probleminden dolayı, varoluşçu düşüncenin incelediği yalnızlık ve yabancılaşma hissini bizzat tecrübe etmiştir. Kafka aşırı gücün, otoritenin, kuralların içerisinde büyümüştür. Bu durum yetişkin birey olduğunda dahi devam etmiştir. Babasının belirlemiş olduğu sınırlar içerisinde özgürlüğü belirlenmiştir. Bu sınırlar içerisinde kalmış ve evdeki iletişim eksikliğinden dolayı da yalnızlaşmaya başlamıştır. Ne zaman babasının yetiştirdiği gibi öfke ve kinle kendisini doldurmaya başlasa annesinin nazikliği ve kibarlığı karşısında bu denge

bozuluyordu. Bu durum ise aile içerisinde çelişkilere ve Kafka'nın yabancılaşmasına neden olmuştur. Yaşamış olduğu bu durumlar onun düşünce hayatını şekillendirmiştir.

Bu tezin amacı, Kafka'nın var olma çabasını ve buna bağlı olarak Kafka'ya ait bir varoluş düşüncesini ortaya çıkarmaktır. Mevcut çalışmada varoluşçu felsefede önemli yere sahip olan yalnızlık, yabancılaşma, saçma, umut-umutsuzluk, özgürlük ve başkaldırı kavramları bağlamında Kafka'nın fikirleri, özellikle Dönüşüm, Dava, Şato, Babaya Mektup kitaplarından hareketle incelenmiştir. Bu kavramlarla Kafka'nın varoluşçu felsefeyle bağlantısı gösterildiği gibi aynı zamanda varoluşçu filozoflarla karşılaştırılması da yapılmıştır

Tez iki ana bölümden oluşmaktadır: Tezin birinci bölümünde, ilk olarak Franz Kafka'nın hayatına ve eserlerine değinilecektir. Birinci bölümün ikinci kısmında Kafka'nın varoluşçu düşüncelerini daha iyi anlayabilmek adına genel hatlarıyla varoluşçu felsefeye değinilmiştir. Daha sonra kısaca Kafka ve varoluşu felsefe arasındaki bağlantıya değinilerek, tezin ana kısmını oluşturan ikinci bölüme geçilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde varoluş felsefesinin temel problemleri olan; yalnızlık, yabancılaşma, saçma, umut-umutsuzluk, özgürlük ve başkaldırı Franz Kafka'nın eserleri ve yaşantısı bağlamında ele alınıp değerlendirilmeye çalışılmıştır.

2. FRANZ KAFKA HAYATI VE VAROLUŞÇU FELSEFE

2.1. Franz Kafka'nın Hayatı ve Eserleri

1883 yılında dünyaya gelen Kafka, Prag'da doğmuş, Yahudi kökenli fakir bir aileden gelen tüccar konumuna yükselen Hermann Kafka'nın ve zengin bir aileden gelen Alman Yahudi kökenli Julie Kafka'nın oğludur.¹ Babası ve annesi birlikte ticaret ile uğraşıyorlardır. Kafka 6 kardeşidir. "Ailenin en büyük çocuğu olan Kafka iki erkek kardeşini küçük yaşta kaybetti."² Kafka'dan iki yıl sonra dünyaya gelen George, iki yaşında yani 1887 yılında kızamıktan ölmüştür. Heinrich ise altı aylıkken orta kulak iltihabından 1888 de ölmüştür. "Üç kız kardeşi ise Nazi Almanya'sı döneminde Yahudi kamplarında hayatlarını kaybettiler."³ Almanların kurmuş oldu Yahudi toplama kampında hayatını kaybeden Elli, Vali ve Ottla'dır. Kafka aradaki yaş farkına rağmen en yakın Ottla ile olacaktır. Kafka evin en büyük ve tek erkek çocuğu olarak kalmıştır.⁴

"Çek asıllı Yahudi bir ailenin çocuğu olan Franz Kafka, sanayileşmenin hızlandığı bir dönemde"⁵ yaşamıştır. Kafka'nın yaşadığı dönemde toplumsal yapı hızlı bir şekilde değişmeye başlamıştır. Çek asıllı olmasına rağmen babasının sınıf kaygısından dolayı henüz Kafka doğmadan önce adı belirlenmiş ve Alman imparatorun adı verilmiştir ve sonrasında eğitim hayatı boyunca da Almanca eğitim görmüştür. "Kafka 3 Temmuz 1883'te, Rus Ortodoks Aziz Nikolaus Kilisesi'nin hemen yakınlarındaki Yahudi gettosunun sınırındaki, eski bir apartmanda doğar. Kendisine İmparator Franz Joseph'in onuruna Franz adını koyarlar. Evde yalnızca Almanca konuşulur."⁶ Ve Kafka'nın genel olarak eğitim hayatı Alman okullarında olmuştur. Bu durum ise onu tamamen ikiliğe sürüklemiştir ve tüm yaşantısını etkilemiştir. Tamamen kimlik kargaşası içine girmiş bu durumdan kurtulmak için ne yaptıysa başarılı olamamıştır. Kimlik karmaşası içerisine girmesi, kendini Prag'da yabancılaşmış ve yalnız hissetmesine neden olmuştur. Kendisi bir Yahudidir ancak Çekçesi güçlü olmadığı gibi İbranice'si de güçlü değildir. Avusturya-Macaristan İmparatorluğunun etkisi altında kalan Prag'da çoğunluğun kullandığı dil Çekçe olmasına rağmen elit tabakanın

¹Koncavar, A. (2010). İletişim Açısından Modernist Bir Yazar: Franz Kafka ve İmgelem Dünyası, Marmara İletişim Dergisi, Cilt:17, Sayı:17, 51.

² Koncavar, a.g.m, 51.

³ Koncavar, a.g.m, 51.

⁴ Küçük, C.(2010). Ne Demiş Kafka, Carpe Diem Yayınları, İstanbul 3. Baksı, Eylül, 13.

⁵ Altıparmak, İ. B.- Durakoğlu, A. (2016)Franz Kafka'nın *Dönüşüm* Adlı Eserinin Sosyolojik Açıdan Analizi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:16, Sayı:2, 172.

⁶ Thiebaut, C. (Mayıs 2013) Franz Kafka'nın *Dönüşümleri*, Çev. Orçun Türkay, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 20.

Almancadır. Çek kökenli olmaları, Almanlar ile kaynaşma çabaları sonucunda Alman okullarına gitmiştir; Kafka Almancayı anadili gibi konuşmaktadır ama onu ne Almanlar ne de Çekler tam olarak kabul etmemiştir. Almanca konuşabilmektedir bu durum onun kültür karmaşası yaşamına neden olmuştur. Dolayısıyla Kafka kendisini bir yere ait hissedememektedir.⁷

Ailesi Kafka'yı 1889 da Prag'daki Fleischmarkt'ta bulunan Alman Erkek İlkokulu'na göndermiştir. Burayı bitirince 1893-1991 yıllarında da Altstadt Alman Lisesi'ni bitirmiştir. Bu sıralarda çok yakın arkadaşı olan Oskar Pollak'ın etkisiyle 1901 yılında Prag Alman Üniversitesi kimya bölümüne başlar. Ancak burada sadece iki hafta öğrenim gördükten sonra babasının da isteği ile hukuk bölümüne geçer ve böylelikle meslek hayatı da şekillenmiş olur. Hukuk bölümüne geçtiğinde kendisinden bir yaş küçük olan, katıldığı konferansta Nietzsche'yi sahtekâr olarak adlandıran ve devamında hayatının sonuna kadar en yakın arkadaşı olacak olan Max Brod ile tanışır.⁸ Bu sırada Pollak ile tüm arkadaşlığı bitmiştir. Max Brod Kafka için şu sözleri dile getirmektedir:

Konferanstan sonra”, der Brod, “Benden bir yaş büyük Kafka eve kadar bana eşlik etti. Bütün konferanslara düzenli gelen biriydi; ama o güne kadar birbirimize pek dikkat etmemiştik. Zaten onun farkına varmak kolay değildi, çünkü seyrek söze karışır, kılık kıyafetinde de göze çarpacak bir şey bulunmazdı... Ama o gün her zamankinden daha sokulandı; ne var ki, bana eşlik ederken sürdürdüğümüz önu gelmeyen söyleyişi, konferansta benim gereğinden fazla kaba düşmüş ifadelerime karşı onun sert bir itirazıyla başladı.⁹

Brod ile böyle başlayan arkadaşlığı kalıcı olmuştur. Hukuk fakültesini hukuk doktoru unvanı ile bitirmiştir. Seçtiği meslek onu mutlu etmemiş ve kendisini çaresizlik içerisinde bulmuştur. İlk önce Kafka bir avukatın yanında stajına başlar. Bu meslekten Kafka'nın umut ettiği şey, baba evinden uzak olması ve dilediği özgürlüğe kavuşmak istemesidir. Ancak Kafka kısa süreli iş seyahatleri ve hayatının son zamanları dışında ne Prag'dan ne de ailesinden uzak kalır. Uzak kalmayı istemesinin en büyük sebebi yazım hayatıdır. Bu staj sürecinde Kafka hiç bir şey yazamamıştır. 1 Ekim 1907 yılında Bohemya Krallığı-İşçi Kaza Sigortası Kurumu'nda çalışmaya başlamış emekli olana dek burada kalmıştır.¹⁰

⁷ Koncavar, a.g.m, s.51.

⁸ Tokdemir, Z. A.-Diler, E. a.g.m.

⁹ Wagenbach, K. (1997) Franz Kafka Yaşamöyküsü, Çev.: Kamuran Şipal, Cem Yayınevi, İstanbul, 53-54.

¹⁰ Tokdemir, Z. A.- Diler, E. a.g.m.

Kafka hukukçu olarak ilkin “yardımcı eleman” statüsüyle kuruma alınmış, 1910’dan başlayarak da memur kadrosuna geçirilip, yazı taslaklarının hazırlanmasından sorumlu kılınmıştır. Hizmet cetvelinden görüleceği üzere 1913’de sekreter yardımcılığına getirilen Kafka, 120’de kurumun sekreterliğine, 1922’de ise baş sekreterliğe terfi ettirilmiş, ardından çok geçmeden de 1 Temmuz 1922’de vaktinden önce emekliliğe sevk edilmiştir.¹¹

Kafka, yakın arkadaşı olan Max Brod, sayesinde 1912 yılında ilk kitabı olan *Gözlem* basılmıştır. Bu yıl içerisinde *Amerika* eserinin ilk taslaklarını yazmıştır. Aynı zamanda Prag’da topluluk önünde okumak için Eylül ayında bir gecede yazdığı *Dava* öyküsünü, hemen sonrasında da 13 Ocak 1913’e kadar süren *Amerika*’nın ilk yedi bölümünü ve *Dönüşüm*’ü yazmıştır. Bu süre içerisinde, iki yıl nişanlı kaldığı, Felice Bauer ile tanıştı. İlişkileri daha çok, yoğun bir mektuplaşma ile devam etmiştir ve iki defa nişanlılık dönemi geçirmişlerdir. Kafka’ya tüberküloz teşhisinin konulmasından sonra ilişkileri bitmiştir. 1919 yılında tezgâhtar olan Julie Wohryzek ile kısa bir nişanlılık dönemi yaşamıştır. Nişanlılıkları kısa sürmüştür. Çünkü Kafka bu süre zarfında Milena Polzak ile tanışmıştır. Milena, tanıştıklarında evli bir gazetecidir aynı zamanda Kafka’nın eserlerini Çekçeye çevirmiştir. Milena ile ilişkisini mektuplaşarak sürdürmüştür. Milena’nın evli olmasından kaynaklı imkânsız olan bu aşktan vazgeçen Kafka, ilişkileri bittikten iki yıl sonra Dora Diamant ile tanışmıştır. Kafka hem Prag’dan hem de ailesinden kaçmak için Dora ile birlikte Berlin’e taşınmıştır ve birlikte yaşamaya başlamışlardır.¹²

Franz Kafka bu kısa yaşamında hiç evlenmemiştir. İki kez Felice Bauer nişanlanmış, bir kez de Julie Wohryzek ile nişanlanmıştır. Kafka ilişkileri konusunda çok fedakâr davrandığı ve geleceği ile ilgili kaygısı olduğu için, ilişkilerini sonlandırma kararı almıştır.¹³ Felice’ye yazdığı bir mektupta neden evlenmekten korktuğunu dile getirmiştir. “Anlıyor musun Felice, uzaktan da olsa, anlıyor musun bunu? Evlenmekle, birisine bağlanmakla beni ben yapan o hiçliğin ortadan kalkmasıyla mahvolacağıma, hem de tek başıma değil karımla beraber mahvolacağıma ve bunun da ne kadar çok seversem o kadar çabuk ve korkunç olacağına dair kesin bir kanaatim var.”¹⁴ Ondaki korkunun kaynağı babasına benzeme endişesidir. Bu yüzden evliliğe çok sıcak bakamamış ve evlilikten her zaman korkmuştur.

¹¹ Wagenbach, a.g.e. 83.

¹² Tokdemir, Z. A.- Diler, E. a.g.m.

¹³ Tokdemir, Z. A.- Diler, E. (2004). Franz Kafka ve Die Verwandlung (Değişim) İsimli Eseri, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:11.

¹⁴ Kafka, F. (2017). Felice’ye Mektuplar, Çev. Çağlar Tanyeri, Murat Sözen, Turgay Kurultay, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 434.

Kafka'nın hiç çocuğu olmamıştır; ama onu tanımamızı sağlayan birçok eseri vardır. Ancak eserlerinin yayımlanmasını istememektedir. Bu nedenle öldükten sonra eserlerini yakması için en yakın dostu Max Brod'dan yardım istemiştir. Ancak Max Brod yakın arkadaşı Kafka'nın isteğini yerine getirmeyerek, eserlerin derlenip basılmasını sağlamıştır. Kafka yaşamı boyunca, *Dönüşüm*, *Bir Köy Hekimi*, *Ceza Kolonisi*, *Açlık Sanatçısı*, *Ateşçi*, *Dua Eden Adamla Sohbet*, *Serhoşlarla Sohbet*, *Brescia'daki Uçaklar*, *Cinayet (Kardeş Katili Öyküsünün İlk Hali)*, *Gözlem*, *Büyük Gürültü*, *Dava*, *Yasanın Önünde* (Dava adlı romanın bir bölümü) eserleri yayımlanmıştır.¹⁵

Kafka'nın ölümünden sonra Max Brod'un yayımladığı eserler ise; *Bir Savaşın Tasviri*, *Taşrada Düşün Hazırlıkları*, *Kaldabahn Hatıraları*, *Köy Öğretmeni*, *Köprü (Brod'un başlığı)*, *Çiftlik Kapısına Vuruş*, *Avcı Gracchus*, *Çin Seddinin İnşasında*, *Komşu (Brod'un başlığı)*, *Babaya Mektup*, *Geri Çevrilme*, *Yasalar Sorunu Üzerine*, *Kent Arması (Brod'un başlığı)*, *Küçük Fabl (Brod'un başlığı)*, *Bir Köpeğin Araştırmaları (Brod'un başlığı)*, *Gezinti*, *Dava*, *Şato*, *Amerika*, *Gücnelere*.¹⁶

Praglı Yahudi sigorta memuru ve yazar Dr. Franz Kafka'nın yaşamı 40 yıl 11 ay sürdü. Bunun 16 yıl 6,5 ayı okul ve üniversite eğitimini, 14 yıl 8,5 ayı ise meslek yaşamını kapsar. Franz Kafka 39 yaşında emekli oldu. Viyana yakınlarındaki bir sanatoryumda gırtlak vereminden öldü.¹⁷

Ölümünden önce tedaviye tepki veremeyecek bir durumdadır. Kafka'nın ölümü de hayatı gibi belirsizlik taşımaktadır. Kafka'ya ilişkin yazılan kaynakların bazılarında ilişkin bazı kaynaklarda veremden öldüğü bazı kaynaklarda ise gırtlak kanserinden öldüğü yazılmıştır.

2.2. Franz Kafka Ve Varoluşçuluk

2.2.1. Genel Hatlarıyla Varoluşçuluk

On dokuzuncu yüzyılın ortalarında ortaya çıkan varoluşçuluk, yirminci yüzyılda yaşanan olaylar sonucunda özellikle ikinci dünya savaşından sonra çok yaygın bir akım hâline gelmiştir. Yirminci yüzyılda yaşanan savaşlardan dolayı milyonlarca kişi evsiz, yurtsuz

¹⁵ Tokdemir, Z. A.- Diler, E. a.g.m.

¹⁶<https://www.turkedebiyati.org/yazarlar/franz-kafka.html>.

¹⁷ Stach, R. (2013). *Kafka Kavrama Yılları I*, Çev. Sezer Duru, Sel Yayıncılık, İstanbul, Mayıs, 9.

kalmış ve bu savaş milyonlarca kişinin ölmesine neden olmuştur. Büyük topluluklar evlerinden olmuş, yurtlarından sürgün edilmiştir ve büyük acılar yaşanmıştır.¹⁸

Ritter'e göre, varoluşçuluk, köklerinden kopmuş(...), temelini yitirmiş, geçmişe, tarihe güvenini kaybetmiş (...), topluma yabancılaşmış (...), mutsuz, huzursuz insan varlığını dile getiren bir felsefedir. Bu felsefe daha çok, toplum içinde yaşayan bireyin tehdit altında olduğu(...), günümüzle gelenek arasındaki bağlantının koptuğu (...), insanın manasız bir varlık hâline geldiği (...), kendi kendini yitirmek tehlikesinin baş gösterdiği yerde ortaya çıkar. Özellikle, savaş ve bunalım ertesini yılları bu çıkışın keskinleştiği, göze battığı dönemlerdir.¹⁹

Varoluşçuluk Ritter'e göre, savaş sonrasında köklerinde kopan, geçmişe ve tarihe dair güvenini kaybedip, topluma yabancılaşan, mutsuz ve huzursuz insanın varlığını dile getirir. Varoluşçuluk daha çok toplum içindeki insanın kendi kendisini kaybetmeye başladığı dönemlerde ortaya çıkar. Sonucu ağır olan savaştan sonra insanlar kendilerine karşı güvensiz, mutsuz, kendi değerlerini kaybetmiş olarak yaşamış ve kendilerinden sonra gelen olarak yeni kuşakları da bu şekilde yetiştirmişlerdir. Dolayısıyla insanın kendi değerini kaybetmesi ve yeni kuşaklara da bunun aşılması ile insan problemi daha çok artmaya başlamıştır. Problemin artması ise insanın kendisini sorgulama ihtiyacını beraberinde getirmiştir. İnsanın kendi varlığını sorgulama ihtiyacı, varoluşunu sorgulaması varoluşçuluğun etkinliğinin artmasına neden olmuştur.²⁰ Varoluşçuluk kavram olarak ilk kez 1929 yılında kullanılmıştır. Varoluşçu düşünce sistemi içinde öne çıkan isimler arasında; Karl Jaspers, Soren Kierkegaard, Gabriel Marcel, Martin Heidegger, Jean-Paul Sartre ve Albert Camus'u saymak mümkündür.

Varoluşçuluğun ne zaman başladığına dair farklı görüşler vardır. Bunlardan birine göre; "Varoluşçuluğun kaynağına bakacak olursak; varoluşçuluğun soyağacının çok gerilere gitmeyip, ancak on dokuzuncu yüzyıla kadar uzandığı söylenebilir."²¹ Varoluşçuluk kendini en belirgin biçimiyle yirminci yüzyılda göstermiştir. On dokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru yaşanmış olan birinci ve ikinci dünya savaşlarının sonrasında yaşanan olayların varoluşçuluğun yayılmasında çok büyük etkisi olmuştur. Varoluşçulukta kesin ve nesnel bir tanım yapılamadığı gibi kaynağına bakınca da varoluşçu olarak kabul edilen filozofların varoluşçuluğa dair farklı yaklaşımları olduğu görülür. Her filozofa göre varoluşçuluğun

¹⁸ Taşdelen, V. (1992). Varoluşçuluk ve Edebiyat Etkileşimi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 13.

¹⁹ Sartre, a.g.e. 10.

²⁰ Taşdelen, a.g.t. 4.

²¹ Wahl, J. (1999). Varoluşçuluğun Tarihçesi Çev: Bertan Onaran, Payel Yayınevi, İstanbul, 19.

kaynağında başka bir filozof yer almaktadır. “Henri Arvon varoluşçuluğun kaynağında kargaşacı, bireyci Max Stirner’i görüyor, J. Beaufret ise Kierkegaard’ı varoluşçuluğun öncüsü sayıyor.”²² Ancak Kierkegaard hayatta iken varoluşçuluğu anlaşılmamıştır, öldükten çok sonra varoluşçuluk adına olumlu yönde değer kazanmıştır. Roger’a göre de varoluşçuluğun kaynağında Kierkegaard vardır hatta onu varoluşçuluğun babası olarak adlandırmaktadır. Varoluşçuluk “tam anlamıyla okul olarak, genelde Hıristiyan düşüncesi ve özellikle Augustinus’cu akımdan farklı egzistansiyalizmin on dokuzuncu asrın ilk yarısında Danimarka’da doğmuştur.”²³ Roger varoluşçuluğun Hegel’e karşı bir tepki olarak ortaya çıktığını iddia eder. Hegel’in “uşçu ve diyalektik felsefesine karşı”²⁴ olarak meydana gelmiştir. Aynı zamanda varoluşçuluk için eleştiri felsefesi diyebiliriz. Emmanuel Mounier’nin varoluş felsefelerine giriş adlı eserinde çizmiş olduğu varoluşçular ağacında ise; “varoluşçuluk ağacının kökleri Sokrates’e, Stoa’cılara, St. Augustin ile Blaise Pascal (1623-1662), onun üstünde Main de Birand (1766-1824), onun üstünde de Soren Kierkegaard (1831-1855) bulunur.”²⁵ Kökenine dair ne kadar farklı yaklaşım ve açıklamalar olsa da varoluşçuluğun düşünce hayatında önemli etkilerde bulunduğu ve hâlâ bu etkisini devam ettirdiği görülmektedir.

Varoluşçuluğun kaynağında farklı filozoflar gösterildiği gibi tanımı yapılırken de filozoflar farklı açıklamalar yapmışlardır. Filozoflar ortak bir tanım üzerinde birleşmemişlerdir ama ortak olarak birleştikleri noktalardan birisi, insanın kendi varoluşunu gerçekleştirebilen bir varlık olmasıdır. Onlar, varoluşun bütün canlılar için değil; irade sahibi ve düşünen varlıklara özgü olduğu iddiası üzerinde birleşirler.

Varoluşun tanımını yapmak zordur denilebilir. Varoluş hakkında varoluşçu kabul edilen filozoflarda açıklama yaparken çeşitli tanımlar kullanmışlardır. Varoluşun genel geçer bir tanımı yoktur. Varoluş, olma genel olarak var olma bir eylem halinde bulunmadır. Bireyin kendi ben’ini, kendi özünü yeniden kendi belirlemesi halidir. Varoluşçu düşünürler insanın yaşadığı tüm sıkıntılar karşısında ayakta kalıp kendi benini ve özünü oluşturması gerektiğini vurgulamışlardır. Bu yüzden varoluşçuluk insan merkezli bir yaklaşım olarak ortaya çıkmıştır.²⁶ Bu sebeple tamamen insan odaklı giden bir akımdır. Temel konuları insan

²² Sartre, J. P. (2010). Varoluşçuluk Çev: Asım Bezirci, Say Yayınları, İstanbul, 13.

²³ Reneaux, R. (1994). Egzistansiyalizm Üzerine Dersler Çev.: Prof. Dr. Murtaza Korlaelçi, Erciyes Üniversitesi Yayınları No:67, Kayseri, 5.

²⁴ Sartre, a.g.e. 13.

²⁵ Sartre, a.g.e. 12.

²⁶ Turhan Tuna, S. (2013). Türk Masallarının Varoluşçuluk Açısından İncelenmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 37.

olmakla birlikte, bu akım toplumun içinde bulunduğu durumdan faydalanarak kendisini geliştirmiş ve göstermiştir. Toplum içerisindeki insanın sorunları üzerinde yoğunlaşan varoluşçuluk akımı insanın içerisinde bulunduğu durumdan kurtulmasının yollarını ararken bu durumdan beslenmiş ve akım hızlanmıştır. Yukarıda belirtildiği gibi varoluşçuluk üzerinde uzlaşma sağlanamamış bir düşünce akımıdır. Varoluşçuluğu ele alan kaynaklarda varoluşçuluğun farklı yönleri öne çıkarılmıştır. Bu kaynaklara bakacak olursak;

Varoluşçuluk, nihayet, rasyonel bir dünya görüşüne, dünyanın aklın ve anlamın nüfuz ettiği bir yer olduğu düşüncesine karşı çıkar. Aklın ve akılcılığın neredeyse her yanına nüfuz etmiş olduğu bir uygarlıkta, insanların giderek daha az düşünür olmaları olgusuna dikkat çeken varoluşçuluk, dünyada bir anlam, amaç ve akılsallığın bulunmadığını, onun bütünüyle saçma olduğunu, ona kendi seçimlerinden olduğu kadar başkalarından da sorumlu olan bireysel insanın anlam yükleyeceğini ilan eder.²⁷

Yukarıdaki tanıma göre varoluşçuluk, dünyada akılsallığın olmadığı hatta dünyanın temelini saçmaya dayandırıldığı, dünyanın bir anlamının olmadığı ve onun amaçsız olduğuna dikkat çeker. İnsanın dünyayı bu kadar anlamsız ve değersiz bulması durumunda; varoluşunu gerçekleştirmesi gerektiği ile bir bağlantı kurulur. Bireyin bu anlamsız dünyadan bir amaçtan yoksun, kısır döngü içerisinde yaşaması saçmadır. Bireyin bu durumdan kurtulabilmesi için saçmanın farkına varması ve varoluşunu gerçekleştirmesi gerekir. Birey varoluşunu gerçekleştirmeye karar verirse içinde bulunmuş olduğu durumla mücadele edebilir. Varoluşçuluk bireye kendi değerini belirleme şansı verir.

Varoluşçuluk (Os. Mevcudiyetçilik, Felsefi mevcudiyet, Vücutiyet felsefesi; Fr. Existentialisme, Al. Existenzialismus, İng. Existentialism, İt. Essistenzialismo) İnsanın kendi kendisini var ettiğini ileri süren bilim dışı burjuva öğretisi...²⁸ Burada da görüldüğü üzere varoluşçu anlayışta insan kendi benini oluşturduğu iddiası, bu felsefi yaklaşımın temel niteliklerinden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bahsi geçen felsefi düşüncenin bilimsel olmadığı, dolayısıyla gerçeklikle bağlantısının tartışmalı olduğu gündeme getirilmektedir. Diğer yandan ise varoluşçu yaklaşımda bilimin verileriyle insanı anlamamanın mümkün olmadığı iddiasını görmek mümkündür.²⁹ İnsanın kendisini belirlemesi, bilimle yapılamaz. Bunun nedeni ise hasta bir insanın iyileşmek için reçetede yazılı olan ilaçları

²⁷ Cevizci, a.g.e. “varoluşçuluk” maddesi, 442-443.

²⁸ Haçerlioğlu, O.(2016). Felsefe Sözlüğü, Remzi Kitabevi Yayınevi, Ankara, “varoluşçuluk” maddesi , 143.

²⁹ Turhan Tuna, a.g.t, 58.

alması gerekirken; insanın içinde bulunduğu anlamsızlık, yabancılaşma gibi durumlardan kurtulabilmesi için reçeteye değil varoluşunu gerçekleştirmeye ihtiyacı olmasıdır.

Varoluşçuluk (Alm. Existenzialismus) (Fr. Existentialisme) (İng. Existentialism): Çağımızın bir felsefe akımı. Varoluşçu felsefe düşüncesini temel olarak alan bütün düşünsel uğraşlara verilen ad. Danimarkalı düşünür Kierkegaard'ın büyük ölçüde başlattığı aynı zamanda felsefenin öteden beri ele aldığı sorunları kökten yenilemeye çalışan, günümüz Avrupa'sının birçok düşünürünün yaşattığı akım.³⁰

Varoluşçu felsefe düşüncesinin temel konusu olan insan ve insanın değer problemidir. Yukarıdaki tanıma göre, insanın düşünürler tarafından temel konu olarak alınması; insanın problemlerinin gündeme getirilip çözüm konusunda düşünce geliştirmeye çalışmaları ve bu çalışmalara verilen adların tümü varoluşçuluktur denebilir. Günümüzde de devam eden varoluşçuluk, temel olarak yine günümüz insanının içinde bulunmuş olduğu durumunun analiz edilmesidir. Birey temelli olan varoluşçuluk, bireyi tamamen somut bir varlık olarak ele almaktadır.

Varoluşçuluk (Fr. Existentialisme; Alm. Existentialismus; İng. Existentialism). İnsanı varoluşsal bir varlık olarak ele alan felsefelerin tümü. Bireysel varoluş araştırmalarının temelinde yerleştirilen felsefelerin tümü. Bireyi somut gerçeklik olarak ele alıp inceleyen felsefi öğretidir. İnsanın önceden belirlenmiş bir varlık olmadığını ve özgür eylem içinde kendini var ettiğini öne süren felsefi öğretidir.³¹

Genel olarak sözlüklerdeki açıklamaları toparlayacak olursak; varoluş tamamen bireyseldir, her birey kendi varoluşundan sorumludur. Varoluşçuluk bireyi tamamen somut bir varlık olarak ele alıp değerlendirir. Birey nesne konumundan çıkartılır ve bireyin kendi değerini yeniden oluşturması sağlanır.

Varoluşçuluk da varoluşun nesnel bir tanım yapılamadığını ve bunun üzerine yapılan bütün değerlendirmelerin öznel yargılar içerdiği söylenebilir. Bütün varoluşçu filozoflarda görülen ortak unsurlardan bir diğeri, bireyin ne olduğu ve onun varoluşsal durumlarıdır. Varoluşçuluk birey temelli olmakla birlikte filozoflar tarafından bireyin içinde bulunduğu durum, bireyin kendi benini özünü oluşturması, özgürlüğünü elde etmesi gibi konular

³⁰ Akarsu, B. (1979). Felsefe Terimleri Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları:408, Ankara, "varoluşçuluk" maddesi ,187.

³¹Timuçin, A. (2004). Felsefe Sözlüğü, Bulut Yayınları, İstanbul "varoluşçuluk" maddesi, 490.

üzerinden görüşler aktarılmıştır. Bu durumda filozoflar insanın varoluşu ile ilgili çeşitli fikirler yürütmüşler ve analizler yapmışlardır.

Varoluşçuluk geleceğe yönelik tüm insani değer sorunu olarak ortaya çıkmaktadır ve varoluşçu filozoflar bilginin nesnesi ile öznesini ayırmamışlardır. Varoluş felsefesinde insanın değer sorunu öne çıkmış ve insanın değerinden yola çıkılarak bir bütünlüğe ulaşılabileceği savunulmuştur. Bireye değer açısından yaklaşıldığından birey bir nesne olarak görülmemiştir. “Varoluş felsefesi dizgeye değil, dizgeleştirme eğilimlerine; mantık’a değil mantıklılık çabalarına karşı çıkarken hep insan varlığının parçalanmaz bir ‘bütünlük’ olduğunu öngörür.”³² Aslında felsefenin sorunu herhangi bir varoluş değildir; “varoluşçuluğa göre, felsefenin birincil sorunu, tüm uzanımı içinde varoluş değil, insan varoluşudur”³³ ve bu varoluş yalnızca düşünebilen idrak edebilen, irade özgürlüğüne sahip bir varlık için geçerlidir ve bundan dolayı her var olan kendi varoluşunu gerçekleştirmez.

İnsan için geçerli olan varoluşçuluk, temelinde insan problemlerine dayanan, insanın bir nesne ve kavram olarak kabul etmeyen, insanı sorgulayan, insanın önemini ve değerlerinin ön planda tutulduğu bir felsefe akımıdır. Aynı zamanda her bireyin varoluşu kendisine özeldir yani varoluşu insan yalnızca öznellikte tanıyabilir.³⁴

Varoluş her bir bireye özgü olduğu için nesnel bir yaklaşımda bulunamayız. Benim kendimi yeniden şekillendirmemi, düşünmemi, hareket etmemi sağlayan, başkalarından ayrı olarak kendim için kendime göre varoluşumu gerçekleştirmemi sağlayan bir kökendir.³⁵ Bu sebeple varoluşçulukta nesnellik aranmaz, o her zaman öznedir. “Varoluş, hiçbir zaman nesne olmayan şeydir.”³⁶ Nesne olarak görülmeyen birey değer açısından değerlendirilir, değer açısından yaklaşılacak birey kendisini tanımaya ve anlamlandırmaya çalışır. Böylece insan sürü psikolojisinden kurtulmaya başlar. İnsan bir nesne bir eşya değildir; o bilinç varlığıdır.

Varoluşçuluğun felsefi ve tarihsel yeri, ana ilke konumunda işlemenin mümkün olmadığı, ama tek tek her bir kişinin yaşayabileceği durumları olduğu gibi, düşüncenin çalışmasını da göstermenin, görünür biçimde sahneye koymanın söz konusu olduğu yerdir.”³⁷ İnsan varoluşunu gerçekleştirirken aslında kendi değerinin hakikatini peşindedir. Hakikatin peşine düşen birey kendi hakikatini aramaktadır. Hakikatini ararken kendi özgürlüğünün de

³²Mounier, E. (1986). Varoluş Felsefelerine Giriş, Çev. Serdar RifatKırkoğlu, Alan Yayıncılık, İstanbul, Mayıs, 9.

³³Mounier, a.g.e. 44-45.

³⁴Wahl, a.g.e, 40.

³⁵Colette, J. (2006). Varoluşçuluk, (Çev. Işık Ergüden), Ankara2006, Dost Kitabevi Yayınları, 42.

³⁶Mounier, a.g.e. 62.

³⁷Colette a.g.e, 30.

peşindedir. “Var olan, hakikati, kişisel olmayan ve hiç kimseyi ilgilendirmeyen bir hakikati değil, elbette canlı bir evrensellik vaadi içinde, kendi hakikatini, özlemlerine karşılık veren, beklentilerini gerçekleştiren, sorunlarını çözümleyen bir hakikati arar.”³⁸ Özgürlüğüne kavuşan birey varoluşunu gerçekleştiren bireydir. Özgürlüğüne hakikatine kavuşması için de sürekli mücadele hâlinde olmalıdır.

Var olan birey, kendine dönüşendir; kendi var oluşuyla, yazgısıyla ilişkisi sonsuza dek sürendir. Var olan birey, sürekli oluştuğunu, önünde hep bir ödev bulunduğunu duyumsar”³⁹ Varoluş durağan ve geçici bir süreç değildir. Sürekli devam eder. Bireyin doğduğu andan itibaren başlayıp ölümüne dek devam etmektedir. Bu süreçte birey yapacağı her şeyi bir ödev olarak niteler ve öyle devam eder.

Varoluşunu sorgulayabilen, kendi varlığını düşünebilen tek varlık insandır.⁴⁰ Varoluşunu sorgulaması insanı diğer varlıklar içinde ayrı bir konuma getirmektedir. Bu sorgulama insanın varoluşunun belirlenmiş bir varoluş olmadığını göstermektedir. Varoluşunu şekillendiren ona yön veren bireyin kendisidir ve bireyin ilk başta belirlenmiş bir özü olmadığı için bireyi ele verecek bir özü de yoktur. Varoluş sürecinde birey seçme özgürlüğü ve eylemleriyle özünü bulmaya yönelir. Birey ne olmaya karar verirse özünü de olmaya karar verdiği şey yönünde belirler. Varoluşçulukta herhangi bir zorlama yahut baskı yoktur. Birey seçiminde daima özgürdür, verdiği kararlar; varoluşunu gerçekleştirmesi ya da yazgısını olduğu gibi kabul etmesi bireyin iradesi dâhilinde gerçekleşir.

İnsan varlığı, bir özün sonsuz ve kalıcı kararının insanı olmaya zorladığı şey değildir; o olmaya karar verdiği şeydir, öz belirlenimdir. Bu nedenle insan, soyut bir tanımla, varoluşundan önce gelen bir öze donanmış olamaz; o kendi varoluşudur, o kendini yaptığı şeydir. Var olma kipleri, onun sahip olduğu kalıcı birer özellik değil, onu herkesin de tümüyle bağımlayan ve kendi serüveninde öne doğru sürükleyen somut var olma biçimleridir.⁴¹

Bireyin özünü belirlemesi kendi iradesi dâhilinde gerçekleşir. İnsan içinde bulunmuş olduğu bu dünyada kendi özünü seçimleri ile özgürce yapabilmelidir.⁴² Bu yüzden varoluşçuluk, insana kendi özünü belirleme iradesini ve özgürlüğünü kısıtlayan tüm unsurlara karşı doğmuş felsefi bir akımdır. Birey kendi özünü belirlemesi ile özgürlüğünü kazanırken aynı

³⁸Mounier, a.g.e. 53-54.

³⁹ Wahl, a.g.e. 12.

⁴⁰ Wahl, a.g.e. 12.

⁴¹Mounier, a.g.e. 80.

⁴² Coşkun, S. (2014). Varoluşçuluk ve Bireyselleşme Bağlamında Oğuz Atay'ın Eserlerinin İncelenmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 30.

zamanda kendi değerini, yaşamının ve varoluşunun anlamını, dünya ile olan ilişkisini, nasıl daha iyi yaşayabileceğini kavramaya başlar. Bu anlama durumu ise bireyin özgürce düşünebilmesi ve özgür olmasından dolayı gerçekleşen bir durumdur. Varoluşçu düşünürler bireyin özgür bir varlık olduğunu göstermeyi amaçlamışlardır. Bu da onların birleştiği ortak unsurlardan bir diğeridir.

Gerçekten de varoluşçular, her şey bir yana insanlara, özgür olduklarını göstermeyi, onların gözlerini hep doğru olmuş olan, fakat şu ya da bu nedenle her zaman farkına varılmayabilen bir şeye, yani insanların yalnızca, belirli bir durumda ne yapılacağını değil, fakat neye değer verileceğini ve nasıl yaşamak gerektiğini seçmek bakımından özgür oldukları gerçeğine açmayı amaçladılar.⁴³

Varoluşçuluğun genel olarak ikili yapısı olduğu belirtilir; ateist varoluşçular ve teist varoluşçular. Ateist varoluşçular; “Almanya’da M. Heidegger, Fransa’da, Heidegger’e sınıksız bağlı olan J.P. Sartre’a sahiptir.”⁴⁴ Teist varoluşçular; “Almanya’da K. Jaspers, Fransa’da ise, ruhen yakın fakat gelişimi bağımsız olan G. Marcel tarafından temsil edilmektedir.”⁴⁵

Bu iki eğilim, metodoloji yönünden olduğu kadar doktrinler yönünden de birçok noktalarda birbirine muhaliftirler. Fakat bana öyle geliyor ki, gerçekten merkez, hatta bu anlamda bütün diğer farklılıkları özetleyen veya aynı anlama gelip, aynı neticeye çıkan bir nokta vardır: Tanrı karşısında alınmış tavır. “Egzistansiyalist” (Existentialiste) felsefe “athée” (Tanrı tanımaz)dır. “Egzistensiel” (Existentielle) felsefe ise Hıristiyan veya en azından teisttir (Tanrı tanır).⁴⁶

Ateist ve teist varoluşçular birçok konuda fikir ayrılığı yaşamaktadırlar. Ateist varoluşçular insanın yazgısına boyun eğmemesini mücadele etmesini isterler. Albert Camus’un Sisifos Söyleni’de bahsettiği Sisifos’un düşeceğini bildiği halde tepeye çıkardığı kaya gibi.⁴⁷

Varoluşunu oluşturma sürecinde birey özgürlüğünü kazanmak için boyun eğmemeli, kabullenmemeli mücadele etmelidir. Bu mücadeleyle beraber varoluşunu gerçekleştirebilir, tek düze devam eden hayatına boyun eğmemiş olur. Bu mücadelesi aslında onun varoluşunu

⁴³ Cevizci, Felsefe Tarihi, 1141.

⁴⁴ Reneaux, a.g.e, 7.

⁴⁵ Reneaux, a.g.e. 7.

⁴⁶ Reneaux, a.g.e. 7.

⁴⁷ Akbulut, B. (2014). Etik Bağlamda Albert Camus’nün Başkaldırı Felsefesi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 87.

gerçekleştirmesini sağlar. Varoluş durağan ya da belirli bir aşamadan sonra görevini tamamlayan bir makine değildir; o hayat boyu devam eder.

Hıristiyan düşünür olan Kierkegaard'a göre, kişi Tanrı inancına sahip olmalıdır ve mutlak bir güç olan Tanrı'ya boyun eğmesi gerekmektedir; Hz. İbrahim örneğinde olduğu gibi. Kierkegaard, Tanrı inancı olmayan ya da Tanrı ile hiçbir şekilde ilişkiye girmeyen bireyin mutsuzluk ve umutsuzluk içinde olacağını savunur çünkü insan ölümlü bir varlıktır ve kendi içinde sonsuz ve edebi bir varlığı kabul etmemiş olması insanın yolunu kaybetmiş olmasıdır.⁴⁸ Umutsuzluğa, kaygıya, korkuya kapılan birey ancak; inancı, Tanrı inancı sayesinde bu durumdan kurtulabilir. Birey burada her şeyi Tanrı'ya bağlar. Bir Tanrı'ya ihtiyaçları vardır. Tanrı, sınırlı bir alanda hareket edip özgürce kendi varoluşunu şekillendirme imkânı verir.

Tanrıtanımaz varoluşçuluk, Tanrı'nın olmadığı postulatından tüm mantıksal sonuçları çıkarsamayı istemesi bakımından, bir bakıma, Tanrı sorununu felsefenin gündemine yeniden getirmiş olmakta. Copleston bu tutumu Nietzsche'nin yazılarına düşülmüş uzun bir dipnot olarak değerlendirmekte. Tanrıcı varoluşçuluk ise, Aşkın olana yaklaşımında yepyeni yollara açılması bakımından bu akımın gelişim çizgisinde ilginç noktaları işaret ediyor.⁴⁹

Tanrı tanımayan varoluşçulardan biri olan hatta varoluşçuluğun en önemli isimlerinden biri olarak bilinen filozof Jean-Paul Sartre'dır. Sartre şöyle demiştir, "Heidegger'i, Fransız varoluşçularını ve beni sayabilirsiniz, bu iki kolu birleştiren ortak yan her ikisinin de şu düşünceyi benimsemiş olmasıdır: 'varoluş özden önce gelir' isterseniz buna, 'özneellikten hareket etmek gerekir,' de diyebiliriz."⁵⁰ Sartre'a göre, insan özü belirlenmemiş bir varlıktır. İnsan varoluşunu gerçekleştirirken kendi özünü de oluşturur. Bu evrende var olan her nesnenin bir amacı vardır; örneğin makas kesmek için, kalem yazmak içindir; ama insan var olmadan önce bir özü yoktur, insanın amacının, işleyişinin ne olacağı belli değildir. İnsan var olduktan sonra kendi özünü belirler ve bir şekle sokabilir. Sartre'a göre, insanın kendi özünü belirlemesi de tamamen özgürlük alanı içinde gerçekleştirilir. İnsan özünü belirlerken yapmış olduğu seçimleri özgür bir şekilde yapar. Özgür olması ise seçimlerinden de sorumlu olması anlamına gelmektedir. Sartre'ın düşüncesine göre Tanrı yoktur. Tanrı'nın olmaması insanın bütün seçimlerinden sorumlu olduğu anlamına gelmektedir. Dünyaya atılan birey

⁴⁸ Gödelek, K. (2008). Kierkegaard'ın İnsan Görüşü, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt:1, Sayı:5, 368-369.

⁴⁹ Mounier, a.g.e. 27.

⁵⁰ Sartre, a.g.e. 37.

kendi özünü oluşturma hakkına sahip olduğu için yapmış olduğu bütün seçimlerin sorumluluğunu almak zorundadır. Bu da özgür olmasının gereğidir.⁵¹

Sartre'ın düşüncesi dikkate alındığında insan, tanrı ve özgürlük hakkında şu fikirleri ileri sürdüğü anlaşılmaktadır. Dünyaya fırlatılan insan doğada yalnızdır. Varoluşunu belirleyen kendisidir. Tanrı olmadığı için insan özgürlüğe mahkûmdur dolayısıyla insan kendisini kendisi belirler. Hayatın bir anlamı olmadığı için birey varlığını özgürce şekillendirmektedir.

Söylediklerimizi toparlayacak olursak; varoluşçuluk farklı düşünürlerce farklı kaynaklara dayandırılmıştır. Varoluşçu olarak adlandırılan düşünürlerin varoluşçuluk tanımları birbirinden farklı olduğu için, varoluşçuluğun nesnel ve genel bir tanımı yapılamaz. Varoluşçuluk açıklamaları öznellik içerir. Kaynağı ve ne olduğuyla ilgili farklı yaklaşımlar olsa da on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısından sonra etkisini göstermeye başlayan felsefi bir ekol olduğu söylenebilir. Varoluşçuluk özellikle ikinci dünya savaşı ve sonrasında yaşanan olayların etkisiyle meydana gelen bunalımlı ve buhranlı yapının sonucunda popülerite kazanmıştır. Varoluşçuluk birey/kişi üzerinden görüşlerini geliştirmiş olan ve günümüzde de etkisini göstermekte olan bir akımdır. Varoluşçuluk birey üzerinden beslenen bir akım olduğu için varoluşun temel olarak ele aldığı konu insan ve insanın değeridir. Her birey kendi varoluşundan sorumludur. Bireyin varoluşunu gerçekleştirmesi ya da gerçekleştirmek istememesi kendi kararıdır. Varoluş bireyin kendi kendisini şekillendirmesidir. Varoluşunu gerçekleştirmek isteyen birey kendi özünü de yeniden oluşturur. Varoluş süreci içerisinde insan kendisini belirleyebilen bir varlıktır. İnsan sorgulayabilen, düşünebilen bir varlıktır ve varoluş herhangi bir varlık için değil düşünebilen ve idrak edebilen varlıklar için geçerlidir.

2.2.2. Franz Kafka ve Varoluşçuluk

Franz Kafka'nın varoluşu felsefedeki yerin gösterebilmek için öncelikle felsefe edebiyat ilişkisine kısaca değinmek gerekecektir. Varoluşçu felsefede ele alınan varoluşsal problemlerin edebi eserler içerisinde de etkin bir şekilde işlendiği görülmektedir. Dostoyevski, Hugo, Goethe, Tolstoy, Gogol gibi edebi yazarlar eserlerinde belirli bir olay çerçevesi içerisinde insanın içinde bulunmuş olduğu temel problemleri okuyucu ile buluşturmışlardır. Bu temel problemlerden bazıları ise, varoluşçu felsefede de özellikle

⁵¹ Çeleb, V. (2013). J. S. Sartre ve S. Kierkegaard'ın Varoluşçuluk Düşüncelerinin Karşılaştırılması, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:23, Sayı: 2, Elazığ, 253.

üzerinde durulan, insanın içerisinde bulunduğu yalnızlık, yabancılaşma, saçma, özgürlük, başkaldırı, saçma ve umut-umutsuzluk kavramlarıdır. Bu problemler, varoluşçu felsefe de olduğu kadar edebiyat yazı alanında da oldukça geniş yer tutmuştur. “Gürsoy, felsefenin iletişim ve etkileşim içinde olacağı ana kaynaklardan biri olarak edebiyatı görmektedir.”⁵² Felsefe ve edebiyat, insanın varoluşunun açığa çıktığı, insanın günlük problemlerinin konu edildiği iki farklı ifade biçimine sahiptir. Felsefe ve edebiyatı birleştiren unsurlardan biri dildir. Hem felsefe hem edebiyat için dilin önemi büyüktür.

Varoluşçu felsefe içerik açısından edebiyat ile benzerlikler taşımaktadır. Varoluşçuluk ve edebiyat arasında sürekli olarak bir etkileşim vardır. Hem edebi eser hem de felsefi eser, düşünce tarzlarının bir ürünüdür. Bu nedenle ikisinin de ortak kavramları bulundurup bulundurmadığı önemlidir. Bu iki ayrı türde de genel olarak alınan konu insandır. Bundan dolayı yazım dilleri birbirinden ne kadar ayrı olsa da her zaman bir etkileşim içindedirler. İki türde bir uğraşın ve bir düşüncenin ürünüdür.⁵³

Felsefe gündelik dilden kopmadır. O, bu kopuş sürecinde kendi dilini inşa eder. Sanatın ve edebiyatın dili, “güzelleştirilmiş”, “sanatsal hale getirilmiş” bir dil olmasına karşın yine de gündelik bir dildir. Onun gündelik bir dil olmasının anlamı, kendini gündelik yaşantıda, yapıp etmeler alanında, pratiğin dünyasında bulmasıdır; yaşayan ve yaşanan, varoluşu kuran, anlatan ve anlamlandıran bir dil olmasıdır. Edebiyat ve felsefe arasındaki ilişki bu denklem üzerinden kuruludur.⁵⁴

Dilin kullanımı hem felsefe hem edebiyat için farklıdır. Edebiyatta sözcüklerin kullanımı çok önemlidir. Edebiyat estetik bir kaygı içerisinde sözcüklerini özenle seçerek kullanır. Edebiyat insanın öfkesini, sevgisini, umutsuzluğunu, ıstırabını okuyucuya süslü sözcükler içinde aktararak duyguları açığa çıkarır. Edebiyatta konu okuyucunun hayal gücüne bırakılıp olayı hayal etmesi sağlanır. Edebiyat aracılığı ile varoluş felsefesinin konusu daha anlaşılır ve akılda kalıcı hale gelmiştir. Felsefe biçimsel kaygı içerisine girmediği gibi, sözcükleri süslü akılda kalıcı şekilde seçmek zorunda değildir. Felsefede kavratılmak istenen bir konu doğrudan verilir. Felsefi eserde anlatılan problem okuyucuya doğrudan ve problemin anlatılabilmesi için cümle arasında boşluk bırakılmadan anlatılmaya özen gösterilir.⁵⁵

⁵² Tek, Z. (2014). Kenan Gürsoy’un Felsefe ve Edebiyat Tasavvuru, Hikmetin İzinde Kenan Gürsoy’a Armağan, Aktif Düşünce Yayınları, Ankara, 387.

⁵³ Gündoğdu, A. O. (1999). Edebiyat ve Felsefe İlişkisi Üzerine, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt:40, Sayı:0, 197.

⁵⁴ Taşdelen, V. (2011). Edebiyattaki Felsefe Felsefedeki Edebiyat, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:21, 120.

⁵⁵ Koç, E. (2015). Felsefe ve Edebiyat, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:5 Sayı:1, 111-112.

Varoluşçuluğun temel problemleri kendisini edebiyat aracılığı ile ifade etme imkânını bulmuştur. Varoluşçuluk felsefesi insanın gündelik problemlerini konu alırken edebiyatta bu konulardan yararlanmış ve bu problemleri edebi eser haline getirmiştir.

Franz Kafka'nın eserlerinde insanla ilgili görüşlerini belirtmesi ve insanın problemlerine odaklanması O'nun felsefeye olan eğilimini bize göstermektedir. Kafka eserlerinde kurgulamış olduğu metaforlar ile varoluşçuluğun temel problemlerini bize anlatmaktadır. Kahramanlarının sürekli var olma çabası, karşılaştığı engeller ve bunun sonucunda kendi varoluşu için mücadele etmesi O'nun eserlerinin varoluşçu izler taşıdığını göstermektedir.

Claude Thiébaud'un kaleme aldığı *Lesmétamorphoses de Franz Kafka* adlı eserini Franz Kafka'nın Dönüşümleri olarak çeviren Orçun Türkay; Kafka ile felsefe arasındaki bağa şöyle değinmiştir: "Kafka, kimi zaman Brod'la, kimi zaman Brod'suz, entelektüellerle sanatçıların bir araya geldiği, Arco, Louvre ya da Savoy gibi Prag kafelerinin gediklisi olur. Bu kafelerden bazılarının siyasal yanı ağır basarken, ötekilerde daha çok felsefeyle ilgilenilir."⁵⁶ Kafka felsefi, fizik, edebiyat, bilim gibi birçok alanda verilen konferanslara katılmıştır. Çok fazla okumuş ve felsefede dâhil gündemi takip etmiştir. "Her zaman çok okumuştur: Dostoyevski, Tolstoy, Gogol, Kierkegaard, Hamsun, Andersen."⁵⁷ Kafka'nın çok yönlü ilgileri olduğu görülmektedir. Edebiyatla olan yoğun ilgisinin yanı sıra bilim alanının yanı sıra felsefeyle de meşgul olmuştur. Varoluşçu felsefeyle ilişkisi de bu anlamda ilgilendiği filozoflardan birisi olan Kierkegaard aracılığıyla da kurabilmek mümkün olabilmektedir. Ayrıca Kafka eserlerinde çoğunlukla umut, umutsuzluk, yalnızlık, yabancılaşma, özgürlük, başkaldırı, saçma gibi kavramlarla ilgilenmiştir. Bu kavramlar varoluşçuluğunda temel kavramlarıdır.

Franz Kafka varoluşçu filozoflar içerisinde adlandırılır.⁵⁸ Diğer varoluşçu filozoflar gibi, onun düşüncesinin temelinde insanın varlığı ve varoluşu vardır. İnsanın yalnızlığı, yabancılaşması, özgürlüğü, korkusu ve kaygısı vardır. İnsana ilişkin bu durumlar Kafka'nın bütün eserlerinde karşımıza çıkmaktadır. Varoluşçu felsefede ele alınan kavramlar dikkate alındığında, Kafka'nın varoluşçu yönleri daha iyi görülecektir.

⁵⁶Thiébaud, a.g.e, 30.

⁵⁷ Thiébaud, a.g.e, 30.

⁵⁸ Bal, M. Varoluşçuluk ve Franz Kafka'nın *Dönüşüm*'ü, Felsefe ve Edebiyat Dergisi, Çizgi Kitabevi Yayınları:514, Konya, 369.



3. FRANZ KAFKA'DA VAROLUŞU KAVRAMLAR BAĞLAMINDA İNSAN

3.1. Franz Kafka'da Yalnızlık Karşısında İnsan

Yalnız; Türk Dil Kurumunda “isim, ruh bilimi, toplumsal ilişkilerden yoksun veya yoksun bırakılan kişi”⁵⁹ olarak tanımlanmıştır. Burada toplumdan kopmuş durumda olan, kendi iç dünyasına çekilen bir öznenen ya da toplum ve toplumsal ilişkilerden yoksun olan nesne konumuna koyulan bahsetmektedir. Yalnızlık; Türk Dil Kurumunda “yalnız olma durumu, kimsesizlik”⁶⁰ anlamına gelmektedir.

Felsefe Ansiklopedisinde “yalnız” kavramı ise, “Tek başına kalan... Yanında başkaları bulunmayanı dile getirir.”⁶¹ Ancak görölmektedir ki yalnızlık insanın varoluşunun ayrılmaz bir parçasıdır. İnsan yaşam mücadelesinde öteki ile kurduğu ilişki bağlamında hep bir mücadele halindedir. Bu da paradoksal bir yapı ortaya çıkarmaktadır. Bir yandan diğer insanlarla var olmak zorunda olan diğer yandan birlikte yaşamak zorunda olduğu insanlar tarafından varoluşu engellenmeye çalıŐılan insanın trajik durumudur. İnsanlarla öteki olarak sürekli mücadele halinde olan insan gittikçe yalnızlık ve kimsesizlik hissine kapılmaktadır. Başkaları tarafından onaylanmak benimsenmek isteği varken diğer yandan kendisini olduğu gibi kabul edilmemek, başkalarının başkasını kendisine döndürme arzusu yaşamın yalnızlıkla ilgili paradoksal yapısını oluşturur.

Yalnızlık ise, yalnız bireyin kendisini dış dünyadan, toplumdan uzak ve tek başına kalmış olarak hissetmesidir. Yalnızlık duygusu içerisinde olan birey, başkaları ile iletişim kuramaz ve iletişim kuramadıkça yalnızlığından kurtulamaz. Bu durum bir kısır döngüye işaret eder. Yalnızlık içerisinde olan birey, dış dünyaya karşı yabancılaşır. “Yalnız kişi başka insanlarla ilişkiye girmeyi arzu eden ama bundan mahrum kalan biridir.”⁶² Bu kişi zamanla başkaları ile olan iletişim ve bağlarını da kaybetmeye başlar. Bireyi yalnızlık içerisine iten Şey ise bir duygu yoksunluğu yaŐamasıdır. “Yalnızlık öznel bir fenomendir. Başkalarıyla ilişkinin tatmin sağlamaması olarak tecrübe edilir; ya öznenin çok az ilişkisi vardır ya da mevcut ilişkileri arzu ettiği yakınlığı sağlamamaktadır.”⁶³ Yalnızlık bazen bireyin tercihi olabilir ve

⁵⁹http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5cd277ab3b3854.55996387.

⁶⁰<https://www.google.com/search?q=yaln%C4%B1z+nedir&oq=yaln%C4%B1z+nedir&aqs=chrome..69i57j0l5.4147j1j4&sourceid=chrome&ie=UTF-8>.

⁶¹ Hançerlioğlu, O. (1980). Felsefe Ansiklopedisi Kavramlar ve Akımlar Cilt 7(U-Z), Remzi Kitabevi, Ankara.

⁶² Svendsen, L. (2019). Yalnızlığın Felsefesi, Çev. Murat Erşen, Redingot Kitap, İstanbul 3. Baskı, Mart, 177.

⁶³ Svendsen, a.g.e, 31-32.

bu tercihin nedeni kişinin kişilerarası ilişkilerden tatmin olmamasıdır. Lars Svendsen'in yalnızlığın felsefesinde değinmiş olduğu; "Dostoyevski'nin yeraltı insanının yazdığı gibi: O sıralar ancak yirmi dört yaşındaydım. Hayatım o zaman bile sönüktü, derbederdi; yabancı sayılacak derecede bir başımaydım (solitary). Kimseyle arkadaşlık etmiyor, konuşmaktan kaçıyor, gitgide daha çok kabuğuma çekiliyordum."⁶⁴ Dostoyevski'nin ifadelerinde vurgulandığı gibi yalnızlık, insanın kendini diğer insanlardan uzaklaştırması ve bazen bunu tercih etmesidir.

Yalnızlık kendi kendisini inşa eden bir süreçtir. Toplum bireyin varoluşunu oluşturma sürecinde etkili bir unsurdur. Bu çerçevede yalnızlık, insanlar arasındaki mesafe ve iletişim kopukluğu olarak tanımlanabilir. Birey yalnızlık ile başkalarıyla olan ilişkisini tanımlar. Yalnızlık doğal olarak ben olmayı gerektirir. Ben- ben olmayan arasındaki değişkenlerde, ikisi arasındaki ilişkiyi etkileyen ve dönüştüren yalnızlıktır. Bunu şu alıntıda da görebiliriz;

Toplum makineli üretim yapan bir iş yerine benzetilir. Kuşkusuz bu iş yerinde işler, çok sayıda kişinin çalışmasıyla yürümektedir. Fakat bu işyerinde tek tek her bir iş, işyerinin genel çalışma düzeni içerisinde birbirinden teknik olarak yalıtılmıştır. Zaten teknik burada önceden kurulmuş hâldedir ve bir işçi, yaşamı boyunca bu iş yerinin belli bir noktasında çalışıp durur. Ne var ki, bu kişi, bu çalışma sırasında kendi işinin ne olduğunu saptamış olan güçleri olduğu kadar, işyerinin öbür kesimlerini tanımamakta ve kendi işini, bu kesimlerin bir arada çalışmasındaki bütüncül amacın farkında olmaksızın sürdürüp gitmektedir. Yine o, bu bütüne ait bir organ, bir parça olduğunu bilmeden, işyerine (topluma) hizmet götüren bir araç durumundadır.⁶⁵

İnsan fizyolojik, psikolojik, biyolojik, toplumsal vb. birçok açıdan benzer ve ayırıcı özellikleri olan bir varlıktır. Benzer özellikleri insanın diğer insanlarla bütünlüklü bir bağ oluşturmaya yardımcı olur. İnsan diğer insanlarla bütün olduğunu hissetmediği sürece kendi varoluşunu da tam olarak gerçekleştiremez. İnsan bir yönüyle tekil, bir yönüyle de insanlık ideasına bağlı olan ve ontolojik devamlılığını, maddi varlığını diğer insanlarla devam ettiren bir varlıktır. Bu temelde ben'i belirlemek ben olmak bunu devam ettirmek insanın trajik bir yanıdır. Kafka'da ben olabilme çabası içerisinde. Ben olabilme sürecinde karşısına çıkan yalnızlığının sebeplerinden biri babasıdır ve o çocukluğundan itibaren babasının baskısına maruz kalmıştır. Bu durumdan kurtulmak isteyen Kafka kendi iç dünyasında yeni bir dünya kurmuş ve kurmuş olduğu bu dünyada kendisini tamamen yalnız bırakmıştır. Bu nedenle, Kafka içsel yalnızlaşmayı en iyi örnekleyen ve yaşayan bir yazar

⁶⁴ Svendsen, a.g.e, 34.

⁶⁵ Dilthey, W. (1999). Hermeneutik ve Tin Bilimleri, (Çev. Doğan Özlem), Paradigma Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, Eylül, 23.

olmuştur. Yalnızlığının içselleşmesini ve yalnızlığa nasıl mecbur kaldığını babasına yazdığı bir mektupta şu şekilde dile getirmiştir:

Beni lütfen yanlış anlama baba, bütün bunlar kendi içlerinde aslında tamamen önemsiz detaylar olabilir ama canımı sıkmalarının nedeni, benim için büyük otorite figürü olan senin, kendi koyduğun kurallara uymamandı. Bu sebepler yüzünden benim için üç ayrı dünya mevcuttu: Birincisi, sadece benim için oluşturulmuş ama asla tam olarak uyamadığım (nedenini bile bilmediğim) kurallara tabi bir köle olarak içinde yaşadığım dünya; ikincisi bana tamamen uzak olan, senin de içinde yaşadığın, yönetmekle meşgul olduğun, kurallar koyup bunlara uyulmadığında sinirlendiğin bir dünya; üçüncüsü ise herkesin mutlu mesut yaşadığı, kuralların ve yükümlülüklerin olmadığı bir krallık.⁶⁶

Kafka iç dünyasında çelişkiler içerisinde kalmıştır. Bu çelişkiler onu yalnız bir insan hâline getirmiştir. Çünkü kendi iç dünyasına ait şeyler ile dış dünyadaki varoluşu birbiri ile çatışma hâlinindedir. Kendi içinde üç tane dünya kurmuştur; ama Kafka bunların hiçbirine ait olamamıştır. Bahsettiği birinci dünyası, onun tamamen yok sayıldığı dünyadır. Bu dünyada soyutluk egemendir ve insanın özünün yok edilmesi söz konusudur. Bu dünyada ‘başkası cehennemdir’ anlayışı vardır. Çünkü bu dünyada Kafka ne özünü gerçekleştirmedi baskın olan babasıyla mücadele halindedir. Başkası bir anlamda özüne yönelmiş bir tehdittir. Kafka başkaları tarafından kurallara adeta köle gibi uymak zorunda bırakılmış yaşamını bu şekilde şekillendirmiştir. Özellikle babası ona cehennemi yaşatmıştır. Aynı zamanda “cehennem Kafka’nın yapıtlarında bize göstermiş olduğu dünyadır ve bu dünyada her türlü güç ilişkileri üzerine kurulu bireyi yalnızlığa ve yabancılaşmaya iten bir dünyadır.”⁶⁷ Bu dünya Kafka’yı sınırlamış ve alanını daraltmıştır, özgürlüğünün söz konusu olduğu bir ortam yoktur.

İkinci dünyada ise, babasının otoritesi ve babasının koyduğu kurallar söz konusudur. Kafka, kurallara uymak ve sınırlanmak istemediği için bu dünyada olmak istememiştir. Kuralları belirleyen babasıdır ve bu kurallara uymak istemediği için babası Kafka’yı yok saymıştır. Bu yok sayma Kafka’yı yalnızlaştıran bir unsur olmuştur. Yalnızlaşması ise babası ve başkaları ile arasında bir mesafe oluşturmuştur.

Üçüncü dünya ise insanın varoluşunu gerçekleştirdiği dünyadır. Kafka’nın mücadelesi çocukluğundan itibaren başlamıştır. Bu dünyada diğer dünyalardan farklı olarak

⁶⁶ Kafka, F. Babaya Mektup, Çev. Merve Cam, Panama Yayıncılık, Ankara, 21.

⁶⁷ Sunar, Ş. (2009). Babalar ve Oğulları, Oğullar ve Sevgilileri Franz Kafka ve Babaya Mektup, İstanbul Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi, Cilt:1, Sayı: 21, 2009, 32.

yükümlülükler ve kurallar yoktur. Kurallar dışında özgürce yaşama isteği vardır. Kendisini engelsiz bir şekilde gerçekleştirme arzusu vardır.

Yalnızlığının en büyük etkeni babasıdır. “Sen bir çocuğa ancak kendi yaradılışına uygun olarak davranabilirsin, güçle, bağırp çağırarak, birden kızıp parlamalarla; beri yandan, bu da tam senin aradığın davranıştı, çünkü beni güçlü ve cesur bir çocuk olarak yetiştirmek istiyordun.”⁶⁸ Babasının bu istekleri Kafka ile ilgili hayalleri, Kafka’nın kendi içerisinde kendi değerini kaybetmesine neden olmuştur. Babasının yaradılışı onun gözünde, kuralcı, otorite sahibi, güçlü, herkese emirler yağdıran, sert, kaba ayrıca fiziksel açıdan heybetli görünen birisidir. Kafka ise babasının tam tersidir; uysal, sakin, kendi hâlinde ve cılız birisidir Babası onu çok güçlü ve cesur bir çocuk olarak yetiştirmek istediye de Kafka asla babasının istediği gibi olamamıştır. Babasının sert, kaba ve küçümseyici davranışlarından dolayı Kafka babasıyla sağlıklı bir iletişim kuramamıştır. Dolayısıyla baba sevgisinden mahrum kalmıştır. Kafka babasını her zaman bir ‘güç’ olarak görmüştür.

Sevgisiz bir ailede büyüyen Kafka ailesine karşı, en yakınlarına karşı mesafeli, yalnız ve yabancılaşmış bir hâle gelmiştir. Sevgiden uzak kalması onun yalnızlaşmasını ve yabancılaşmasını hızlandırmıştır. Aynı zamanda baba sevgisinden mahrum kalması özel hayatına da yansımıştır. Sürekli olarak kadınlarla sonuçsuz bir ilişki içerisine girmiştir. Sevgisiz bir babasının olması Kafka’yı evlilikten uzaklaştırmış ve babası gibi bir baba olmaktan korktuğu için evlilikten uzak durmuştur. Sevgi birleştirici bir duygu iken Kafka bu duyguyu tadamamıştır. Bu tarz davranışları olan bir babaya sahip olması onu içsel olarak bir yalnızlığa sürüklemiştir.

Gerek yaşadığı dönemde bulunduğu çevre, ailesi, sevdiği kadınlar ve arkadaşlarıyla gerekse kendisiyle hesaplaşmaları onun varoluşunu yalnızlığında aramasını beraberinde getirmiştir.⁶⁹ Kendisine, ailesine, özel hayatına, işine, topluma ve çevresine yalnızlaşan Kafka, yalnızlığın hazırlamış olduğu zemin ile bir yabancılaşma içerisine de girmiştir. Çocukluğundan itibaren yaşamış olduğu her şey ona yabancılaşmanın temelini hazırlamış ve Kafka bundan kaçamamıştır. Baba sevgisinden, aile sevgisinden mahrum bir çocuk olmuştur. Kardeşlerini kaybetmesi ile evin en büyük çocuğu olmasından dolayı büyük çocuk olmanın sorumluluğunu üstlenmesine yol açmıştır.

⁶⁸ Wagenbach, a.g.e, 26-29.

⁶⁹ Oraliş, M. (2009). Bedende Açan Çiçekler Franz Kafka’nın Yara İmgesi, İstanbul Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi, Cilt:1, Sayı:21, 14.

Babası ile arasındaki bu savaş onu yalnızlığa mahkûm etmiştir. Bu yalnızlık dışarıdan bakıldığında çok belirgin olmayan, hemen kendini fark ettirmeyen bir yalnızlıktır. Wagenbach'ın eserinde yer verdiği Kafka ile ilgili aşağıdaki paragraf bize bu durumun bir örneğini sunmaktadır:

Normalde savsaklığı ve kaba davranışları kendisine maske yapan iç güvensizlik Kafka da ters bir doğrultu izlemiş, göze çarpmayan sade bir giyim ve çevre ile arasındaki ürkek bir uzaklıkla kendini açığa vurmuştur. Kafka'nın bir sınıf arkadaşı bu konu da şöyle der : “Kafka hakkında karakteristik bir şey söylemem gerekirse, şunu diye bilirim ki, onda dikkati çeken hiçbir şey yoktu. Her zaman temiz, tertipli, dikkati çekmeyen ve güvenilir biriydi, ama asla şık giyindiği söylenemezdi.⁷⁰

Kafka istediği gibi biri olamadığından yalnızlık duygusu pekişmiştir. Yalnızlaşmasına dair herhangi bir eylemde bulunmaktan korkması onun daha çok yabancılaşmasına neden olmuştur. Bu durum varoluş kavramına bakış açısını da etkilemiştir. Kendi yalnızlığını dışa vuramayan yazar, çerçeve kurallarını kendisinin koyduğu ya da yönettiği bir dünyayı bizlere sunar. Bu yüzden geceleri yazarak yalnızlığını eyleme geçirdiğini ve sadece yazdığı zaman kendi varoluşunu gerçekleştirdiğini düşünmüştür. Onun babasına yazdığı mektupta bahsettiği üçüncü dünyası böyle bir dünyadır.

Baba kıskacı içinde büyüyen Kafka, babasının istediği gibi bir çocuk olmayı denemesine rağmen başarılı olamamıştır. Ne zaman babasının istediği gibi güçlü, öfkeli ve sert biri olmaya çalışsa; annesinin mantık ve nazikliği karşısında, tekrar eskisi gibi oluyordur. Bu durum ise onda çelişkiye neden olmuştur. Dolayısıyla çocukluğundan itibaren devam eden bu çelişki içerisinde kendisini gerçekleştirmeye çalışmıştır. Bu çelişkili durum onun yalnızlığını daha çok kamçulamıştır. Babaya Mektup'ta bu durumu dile getirmiştir:

Annemin bana engin bir şekilde iyi davrandığı doğrudur ama seninkine kıyasla annemin bana yaklaşımını doğrusu olumlu bulmuyorum. Annem farkında olmadan avcının önüne hayvanı süren kişi rolünü üstlenmişti. Ne zaman –umulmadık bir anda- senin yetiştirme tarzın beni asilik, nefret ve hatta damla damla kinle besleyerek kendi ayaklarım üzerinde durmaya itse, annem, kibarlığı ve mantığıyla bu dengeyi bozardı.⁷¹

Aile içinde yaşanan bu durum Kafka'nın tüm yaşantısını etkilemiştir. Wagenbach bu konu ile ilgili Franz Kafka'nın Yaşam Öyküsü adlı eserinde Kafka'dan şu alıntıyı yapmıştır: “Görüş ve düşüncelerden yoksun bir baba evinde, bilmecemsi yasalar karşısında, anlaşılmaz

⁷⁰ Wagenbach, a.g.e., 39.

⁷¹ Kafka, Babaya Mektup, 32.

bir çevrede büyüyen Kafka için tek çıkış yolu kendini dışa kapamaktı: düşüncelerimle var olan nesnelere ve onların var olan durumlarına sarılıyordum.”⁷² Aile içindeki iletişimsizlikten dolayı, babasının koymuş olduğu belirsiz kurallar karşısında ne yapacağını bilemeyen Kafka, çözümü kendisini dış dünyaya kapatmakla bulmuştur.

Kafka korkuları ve kaygıları olan bir yazardır. Kafka zaman zaman hissettiği kaygılardan düşüncelerinde belirlediği hedefleri davranışlarına aktaramamıştır. Bundan dolayıdır ki korkuları Kafka'nın özel yaşantısına etki eden bir unsur olmuştur. Kafka babasına benzemekten korktuğu için evlilikten uzak durmuştur. Babası gibi bir baba olacağından hep kaygılanmış ve korkmuştur. Bunu babasına yazdığı bir mektupta ifade etmiştir: “Ancak evliliğimin önündeki en büyük engel, aileyi yönlendirmek şöyle dursun onu bir arada tutabilmek için sende gözlemediğim bütün özelliklere sahip olmam gerekeceği inancının artık ortadan kaldırılamaz oluşuydu.”⁷³ Bu hissettiği ve gözlemediği durumdan dolayı evlenmekten vazgeçmiş ve ilişkileri evlilik ile son bulmamıştır.

Babası ile arasında gerçekleşen güç ve itişmeler sonucu yalnızlaşmasının diğer başlıca sebeplerinden birisi de Prag olmuştur. Prag onun varoluşsal sürecini etkilemiş ve düşünce yapısına şekil vermiştir. Prag Kafka'yı yalnızlaştırdığı gibi Kafka'yı Kafka yapan unsurlardan birisi olmuştur. Onun düşünce yapısını tamamen etkileyip şekillendirmekle kalmamış aynı zamanda Kafka'yı kendisine esir almıştır. Yerinde öylece duran cansız bir nesne olan şehirden bir türlü gidememiştir. Prag onun yalnızlığının bir bahanesi, eserlerinin ise başyapıtı olmuştur. Prag onu çepeçevre kuşatmıştır. Prag Kafka'nın yalnızlığının ülkesi olmuştur.

Bir defasında pencereden Ring Alanı'na bakıyorduk, aşağıdaki binaları göstererek şöyle dedi Kafka”, diye bir açıklamada bulunur bir tanık : “ şu bina benim okuduğum lise, yüzü bize dönük bina da üniversite, biraz ileride solda da benim çalıştığım büro var. Bütün yaşamım – parmağını oynatarak birkaç küçük daire çizdi – bu küçük daire içine hapsolmuş durumda”⁷⁴

Bu durumdan hiçbir zaman kurtulamamıştır. Tüm hayatı çizdiği daire içinde sınırlı kalmıştır. Hapsedilmişlik ve yalnızlık duygusu Prag'da kalmaya devam ettikçe onunla birlikte olmuştur. Kafka yalnızlığın içerisine kendisini hapsedmiş ve bunun nedeni olarak her zaman babasını ve Prag'ı göstermiştir. Bu şehre ilmek ilmek yalnızlığını işlemiştir ve aynı zamanda

⁷² Wagenbach, a.g.e, 30.

⁷³ Kafka, Babaya Mektup, 78.

⁷⁴ Wagenbach, a.g.e, 22.

ondan uzak kalamamıştır. Prag onun yalnızlaşmasının, yabancılaşmasının şehri olmuştur. “Prag koy vermiyor beni. Bu nineciğin pençeleri var .”⁷⁵ demiştir.

İnsana en çok zarar verecek şey, yalnızlaşma başlıca Prag çevresinde yaşamının bir sonucuydu. Kafka, bu çevreyi üniversite yıllarında ve mahkemedeki staj döneminde yeterince tanımıştır. Hemen her zaman karşısında yer almışsa da, yine de bu çevre Kafka'nın yapıtlarını gerek tema, gerek üslup bakımından kesinlikle etkilemiştir. Kafka'nın yapıtlarında rastlanan alışılmamış temalar, beri yandan serinkanlı ve açık seçik bir mimariyi içerip söz kalabalığına yer vermeyen dil bu dildeki karakteristik (arıtım) pürizm Prag'sız düşünülemez.⁷⁶

Ne Prag Kafka'sız ne de Kafka Prag'sız düşünülemez. Prag'ı Prag yapan Kafka'nın yalnızlaşma şehrinin olması ve Kafka'yı Kafka yapan Prag'ın pençeleridir. Kafka iş seyahatleri ve hasta olduğu zaman dışında bütün hayatını Prag'da geçirmiştir.

Eserlerini yazarken Prag'dan yararlanan Kafka, elle tutulur gözle görülür unsurlardan yani somut verilerden daha ziyade zihinsel süreçleri irdeleyen ve zihinde genişletilebilecek unsurları daha çok ele almıştır. Eğitim hayatı boyunca da ailesi onunla ilgilenmediği için sadece sofrada eğitim ile ilgili sorular sorulduğu için Kafka ailesinden soyut bir eğitim almıştır. “Kafka'nın yalnızlaşmasına, Prag gibi dört bir yana "bağlantı olanakları" nı içeren bir çevrede o bilmeceyi içe kapanışına ilk planda yol açan neden, aile de gördüğü yarar amacına yönelik, soyut eğitim olmuştur.”⁷⁷ Eğitim hayatı boyunca soyut eğitime maruz kalan Kafka, kendi yazmış olduğu eserlerinde soyut kavramlara yönelmiştir. Örneğin *Dönüşüm* adlı eserinde böcek metaforunu kullanması, *Şato* adlı eserinde asla ulaşamadığı hayali olan bir köyde şatoya ulaşmaya çalışması soyut kavramlara yöneldiğinin göstergesidir. *Dönüşüm* adlı eserinde, odasının boşatılma kararı alındıktan sonra Kafka, “Resimde; başında kürk şapkası, boynunda yılan biçimdeki uzun kürk atkısıyla dimdik oturmuş bir kadın, kollarının dirsekten aşağı bölümlerinin içinde kaybolduğu ağır bir manşonun yukarı kaldırarak seyircilere doğru uzatmıştı.”⁷⁸ Bu resim onun için önemlidir. Böceğe dönüştüğü gün uyandığında kendisine neler olduğunu anlamak için önce duvarda asılı duran resme bakmıştır. Onun orada olması Kafka'nın içinde bulunduğu durumda korkularını, kaygılarını ve yalnızlığını azaltmıştır. Soyutlukta varoluşunu anlamlandırdığını, kaybolurken kendi ideallerine tutunması ifade edilir.

⁷⁵ Wagenbach, a.g.e, 66.

⁷⁶ Wagenbach, a.g.e, 66.

⁷⁷ Wagenbach, a.g.e, 32.

⁷⁸ Kafka, F. (2012). *Dönüşüm*, çev. Nesibe Zeynep Koç, İstanbul, İnsan Yayınları, 3. Baskı Ekim, 10.

Yalnızlaşmasında, babasının ve Prag'ın etkisinin olduğu kadar Yahudi olması ve konuştuğu dilin Almanca olmasının da büyük etkisi vardır. Avusturya-Macaristan imparatorluğunun etkisi altında olan Prag'da halk tarafından konuşulan dil Çekçe iken, elit tabaka Almanca konuşuyordur. Kafka'da eğitim hayatında Alman okullarına gittiği için Almancayı çok iyi konuşuyordur, “ana dili olan Almanca dışında Fransızca, İtalyanca, Çekçe ve Eski İbranice konuşabilmektedir Kafka.”⁷⁹ Bu durum Kafka'nın toplumdaki insanlar tarafından kabul görmemesine sebep olmuştur. Almanca konuştuğu için Çekler tarafından, Yahudi olduğu içinde Almanlar tarafından kabul görmemiştir. Kafka hem bilmediği bir kültür içerisine girmiş hem de benimsenmemiştir. Kafka eserlerini de Almanca yazmıştır. Milena Jesenska, “eserlerini Çekçeye çevirdiği Franz Kafka”⁸⁰ ile mektuplaşarak aşk yaşamıştır ve aşkları iki yıl sürmüştür.

Doğduğu köyde Çekçe konuşan Hermann Kafka çocuklarının geleceğinden kaygılanan Yahudi babaların çocuğu gibi, oğlunu Alman tarzında yetiştirmek ister, Prag'da insanın yönetici sınıfların dilini konuşmadıkça hiçbir yere varamayacağını biliyordur, serbest mesleklerle uğraşmanın ve yönetimde yer edinmenin yolu yalnızca o dildir, toplum içindeki konumları ve sınıfları o belirlemektedir. Kafka, çevresinde sık rastlanan ve fırsatçılığın her yerde üstün nitelik olarak görüldüğü bu eğitimin ardından, birbiriyle bütünüyle çelişen iki gereklilik arasında sıkışıp kalır: bunlardan biri diliyle ilgilidir, kendisini tümüyle yabancı bir kültürün alanına sokuyordur; babasının dayattığı öteki gereklilikse, onu durmadan geriye, artık yalnızca doğru dürüst korunmamış birtakım kalıntılarını görebildiği bir yaşam biçimine sürüklüyordur.⁸¹

Kafka Yahudi olmasına karşın Yahudi topluluğundan kopmuştur. Topluluktan kopmuş olmasına rağmen her zaman bu toplumun özlemini çekmiştir. Bir kültüre, bir topluma ait olabilmek için, özlemini duyduğu topluma dâhil olmaya çalışmıştır. “Yahudi'dir, topluluktan kopmuş, bu topluluğun özlemini çeken bir Yahudi'dir; hep inanç ve onun olumsuzluğu arasında parça parça olmuş, uzlaşmaz teklifi ile en acılı yalnızlığı duymaktadır. Köklerinden kopmuştur: <toprağın, havanın, yasanın yokluğundan> acı çekmektedir. Bunları kendim için yaratmalıyım, işte benim işim bu.”⁸² Kafka büyük bir özlem ile hem ruhsal hem de toplumsal açıdan topluluğa bağlanmak istiyordur. O, özlemini duyduğu

⁷⁹ Kafka, Milenaya Mektuplar, Önsöz-5.

⁸⁰ Kafka, Milenaya Mektuplar, 8.

⁸¹ Robert, M. (2014). Franz Kafka Gibi Yalnız, (Çev. Orçun Türkay), İstanbul, Can Sanat Yayınları, 1. Baskı Ocak, 28-29.

⁸² Garaudy, R. (1991). Picasso Saint- John Perse Kafka, (Çev. Mehmet H. Doğan), İstanbul, Payel Yayınevi, 3. Baskı, Ekim, 123.

topluma bir türlü dâhil olamamıştır. Bu durum ise onun daha çok yalnızlaşmasına neden olmuştur.

Kafkanın yalnızlıkla ilgili görüşleriyle varoluşçu filozofların anlayışları arasında bağlantılar kurmak mümkündür. Bu anlamda Kierkegaard'ın görüşlerine bakmamız yol gösterici olacaktır. Kierkegaard'a göre, yalnızlığının edilgen olmaması için başkaları ile iletişime geçmesi ve kendisini onlardan ayırt etmesi gerekir. Kierkegaard 'da birey yalnızlıkla kuşatılmıştır ve yalnızlık sayesinde birey toplumda kendisini başkalarından ayırt eder. "Kierkegaard bireyi ana gerçek sayar, toplumu hor görür. Ona göre, birey varlığı için toplumdaki, kamudan, eşitlikten sıyrılması gerekir. Bireycilik ancak yalnızlık, boğuntu, kaygı ve umutsuzluk içinde belirir, korunur ve değişir."⁸³ Yalnızlık bireyi başkasından ayırır ve başkasından uzak tutar. Bireyin varoluşunu gerçekleştirmesi yalnızlık aracılığı ile olurken, aynı zamanda toplumdaki başkasından kendisini ayırt etmesini sağlar. Kafka her zaman topluma dâhil olmaya çalışan, etrafında arkadaşı hatta nişanlısı olan ve tüm bunlara rağmen yalnız olan birisidir. Kafka'nın yalnızlığı kalabalıklar içerisinde olan bir yalnızlıktır.

İnsanları birleştiren gerçek inan birliğine içerisindeki yıkılmaz şeyle yalnızlık ve terk edilmişlik anından gidilir. Yıkılmazlık, bir bütündür; her bireyde vardır, aynı zamanda o herkes de ortaktır; insanlar arasında ki bu çözülmez, eşsiz bağ buradan gelir. Ama anlatılmaz bir boşluğun bunaltısında, oraya varacak yolun ucu bucağı yoktur, ıpıssızdır.⁸⁴

Kafka'ya göre bütün insanlar yalnızdır. Bu yalnızlık onların varoluşunu gerçekleştirmeleri için gereklidir. Ve bu yalnızlık insanları bir arada tutar. Yalnızlık ve yalnızlık korkusu insanları bir araya getirir. Camus'a göre, insanlar "adı bir aradalık olan yalnızlık içinde yaşar."⁸⁵ İnsanın yalnızlığı tamamen bireysel bir durumdur, birey başkaları ile yalnız kalamaz, birey tek başına sadece kendisi yalnız bir varlık olabilir. Bu yalnızlık tamamen bir düşünce, duygu ve bireyin hissetmiş olduğu bir durumdur.

Yalnızlıktan kurtulamayan Kafka, kurtulmak için bir çıkış yolu bulacağına inanmış ve her zaman çıkış yolu aramıştır. Ancak bir türlü bu çıkışı bulamamıştır. Kafka'nın yalnızlığı her zaman kendi içerisinde yaşadığı bir durum olmuştur. Her zaman yalnızlık ve akabinde yabancılaşma ona hüküm sürmüştür. *Şato* eserinde yalnızlık çok belirgin olarak hissedilmektedir. "Şatodaki beylerden olabildiğince uzakta yalnızca köy işçisi olursa, şatoda

⁸³ Sartre, Varoluşçuluk, 11.

⁸⁴ Garaudy, a.g.e, 147.

⁸⁵ Camus, Başkaldıran İnsan, 567.

bir şeylere ulaşma olanağı bulabilirdi; ona henüz güvenmeyen köydeki şu insanlar, onların arkadaşları değil de, köy sakinlerinden biri olduğunda konuşmaya başlardı.”⁸⁶ Hiç tanımadığı bir köyde geldiği ilk günden itibaren dışlanmaya ve yabancı olarak adlandırılmaya başlanmıştır. Bundan ötürü K. istediğini alabilmek uğruna herkes ile iletişim kurmaya çalışmıştır ama bir türlü topluma dâhil olamamıştır. Yalnızlığından kurtulmak için çıkış yolları aramaya başlamıştır. Burada yalnızlığı gözle görülür bir şekildedir. Salt bir biçimde toplum içerisinde tamamen yalnız kalmıştır. Örneğin Kierkegaard yalnızlığı Tanrı ile sonlandırabileceğini söylerken, Sartre yalnızlığı özgürlük ile sonlandırabileceğini düşünmüştür.⁸⁷ Kafka yalnızlığı tamamen içselleştirmiş ama etkin olabileceği bir alan yaratmıştır kendisine. Bu alan ise yazılarıdır. Kendi dünyası ile gerçek dünyasını sözde birbirinden ne kadar çok ayırmış olsa da iki dünyası da birbirinden çok bağımsız değildir. Gerçek dünyada yaşamış olduğu olaylar sonucunda kendi dünyasında bundan yararlanıp yazılarını yazmıştır.

Dönüşüm adlı eserinin konusu, gerçek dünyada yaşadıkları ve hissettiklerinin dışı vurumu olmuştur. “Franz Kafka’nın Gregor Samsa’sı ise, yakınlarımızdaki uzakları ebeveynler arasındaki aşılmaz sınırları ve insanın mutlak yalnızlığını ifade etmek için bir böceğe dönüştürülür.”⁸⁸ Böceğe dönüştükten sonra insanların yalnızlığını, dört duvar arasında sıkışıp kalmasını odasına kapatılarak anlatmıştır. “Gregor böceğe dönüştükten sonra odasında yalnız yaşamaya başlar, daha doğrusu yalnızlığa itilir.”⁸⁹ Böcek olduğu için zamanla herkes ondan tiksinemeye başlar ve iğrenerek bakmaya başlarlar. Bu sebeplerden ötürü kendi odasında yalnızlığa mahkûm edilmiştir. Toplumumuzda da böcek insanlarda tiksinti, iğrenme duygusunu oluşturur çünkü kimse bir böcek ile yaşamaya katlanmak istemez. “Aile ile Samsa arasındaki cılız ilişki dönüşümün ardından enikonu kopmuş, ona salt sessiz, zavallı ve iğrenç bir böcek diye bakılmıştır.”⁹⁰ Tüm ailenin sorumluluğunun onda olması ve böceğe dönüştükten sonra bitmek zorun kalan çıkar ilişkisi ile Gregor, ailesi ile arasındaki ilişkiyi daha iyi görmeye başlamıştır.

Güzel zamanlar geçirmişlerdi fakat babasının iflasından sonra Gregor ailesinin tüm yükünü kaldırabilecek kadar çok para kazanmasına ve bu yükü taşıyabilmesine rağmen o ilk güzel günler, en azından aynı güzellikte bir daha tekrarlanmamıştı. Çünkü her iki

⁸⁶ Kafka, F. (2019). *Şato*, çev. Regaip Minareci, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 26-27.

⁸⁷ Sartre, a.g.e, 56.

⁸⁸ Korkmaz, R. Metaforik Dönüştürme Biçimleri ve Efendi-Köle Diyalektiği Bakımından Beyaz Kale, Bilig (Ahmet Yesevi Üniversitesi) Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, sayı:50, 120.

⁸⁹ Soylu, Ü. Franz Kafka’nın *Dönüşüm* Adlı Eserinin Uzun Öykü ve Televizyon Filmi Olarak Karşılaştırılması, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, Cilt 55, Sayı 1, 328.

⁹⁰ Oraliş, a.g.m, 21.

taraf da duruma alışmıştı; ailesi şükranla parayı alıyor, Gregor memnuniyetle parayı veriyordu fakat artık aralarındaki o özel ve sıcak ilişki gün geçtikçe kayboluyordu.⁹¹

Zamanla kaybolan ilişki ile ailesi Gregor ile bütün bağlarını koparmış ve onu oğulları Gregor olarak değil böcek olarak görmeye başlamışlardır.

Ailesi ile arasındaki ilişkisinde belirleyici olan diğerlerinin tutumudur; olayları her an ilk zamandaki coşkuda yaşama isteği duymaktadır; ancak bunun günlük yaşamda sürekli kılınmasının mümkün olmamasından dolayı gittikçe o daha çok yalnızlaşmıştır. İlişkiyi başkasına, ailesine bağlama onu yalnızlaşmaya götürür ve bu süreç kısır döngü hâline gelir. Kısır döngü içerisine girmiş olan birey zamanla insani duygularını da kaybetmeye başlar. Her şey günlük rutin hâlinde ilerlemektedir. Ve bu döngü bireyleri gerek aile içinde gerek arkadaş çevresinde birbirinden ayrı ve uzak tutmaya başlamıştır. Gün geçtikçe kaybolan bu sıcak ve özel ilişki yerini yalnızlığa ve sonrasında yabancılaşmaya bırakır. Gerçek dünyada yalnızlığının, varlığının farkına varan birey bu kısır döngünün de farkına varır. Ancak bu kısır döngüden çıkmak için kendini başkalarına göre oluşturup yalnızlaşır. Etkin olmadıkça birey kendisini yalnızlaştırır.

Franz Kafka nişanlısı Felice'ye yazmış olduğu bir mektupta “Ben insanlarla birlikte bir yaşama katlanamıyorum işte, dahası bu durumu bir talihsizlik olarak algılamaya gücümde neredeyse yok.”⁹² Yazılarını yazarken yalnız olmayı tercih eden Kafka, insanlar ile bir araya geldiğinde yazılarını yazamaz. Bundan dolayı insanlarla bir arada yaşamak istemez. Aynı zamanda insanlarla bir arada olması demek başkası ile iletişime geçmesi demektir. Başkası ile iletişime geçtikten sonra başkası aracılığı ile kendisini tanıyacaktır. Kafka'da bu durumun ne kadar farkında olsa da kendisi de bunu düzeltmek için harekete geçse de başarılı olamamıştır. Tüm yalnızlığı, yabancılaşmayı bizlere göstermiştir. Kafka, kabul etmediği şeyleri yapmayarak, başkaları gibi olmayarak kendisini gerçekleştirmeye çalışır. Aynı zamanda o, yalnızlık ile kavgalı durumdadır. Kafka bizi yalnızlığın, yabancılaşmanın sınırlarına kadar getirmiştir. Yalnızlığın- yabancılaşmanın sınırının içerisine girmiş ve mücadele etmiştir. Yalnızlık ve yabancılaşma ile sürekli kavga hâlinindedir.

Kafka'nın yalnızlık karşısındaki tavrı ve hissettikleri Heidegger'in düşüncesi gibidir. Heidegger'e göre dünyaya atılmış olan insan, dünyada kendisini yabancı, yersiz yurtsuz ve

⁹¹ Kafka, *Dönüşüm*, 54.

⁹² Kafka, Felice'ye Mektuplar, 431.

unutulmuş olarak hisseder. Dasein kendisini bu dünyada yalnız ve yabancı hisseder. Ona göre bu olayın reçetesi varoluşunu gerçekleştirmekle mümkündür.

Bu dünyadaki terk edilmişliğim, yalnızlığı ve terk edilmişliği algılayışım, tüm hayatımın temel motifi ve durumudur ki üstesinden hiçbir zaman tam anlamıyla gelinemez çünkü kendimi gerçekleştirmem hiçbir zaman sona ermez, asla projelerimi bitirmememi sağlayamaz ve bu nedenle de kendim için varoluşumu ve dünyayı anlama ve yorumlama gücümü oluşturan da bu terk ediştir.⁹³

Varoluş sürekli olarak devam etmektedir. Dasein gibi Kafka'da bu dünyada kendisini yalnız ve yabancı hisseder.

Onun yalnız kalması demek, yabancılaşması ve başkalaşması demektir. Bu yalnızlık hâli, onun kendi kabuğuna çekilmesi demektir. Babasının gücü ile hep savaşmak zorunda kalan Kafka, eserlerinde de savaşacağı bir güç karşısındadır. Tıpkı babasının karşısında olduğu gibi, eserlerinde de bu güce karşı her zaman yenik düşmüştür. Ne kadar mücadele etse de sonunda pes etmek zorunda kalmıştır. Başkalarının koymuş olduğu bu kuralı kabul etmesi yalnızlığının ve yabancılaşmasının nedenlerinden birisidir. Diğer yandan bu kabullenışı, onu rahatlatmamış, bu kabuller bir anlamda onu iç dünyasında daha dirençli düşüncelere sürüklemiştir. Başkalarına göre ve başkaları gibi olmamak için direnmektedir. Ancak bu savaş sürekli bir hâl almıştır; başkası karşısında, gücün karşısında yenik düştüğünün bilincinde olan Kafka, bundan kurtulmaya çalışmıştır.

Güç karşısında yenik düşmesi, güce teslim olup ben olmaktan uzaklaşması, *Şato* eserinde son sayfalarda kendisini belirgin olarak açığa vurmuştur.

K. her şeyi yavaş yavaş kavrayabiliyordu. Koridora çıkmaya hakkı yoktu, normal koşullarda olsa olsa bara girmesine izin vardı, bu da hatır içindi ve her an geri alınabilirdi. Bir bey onu çağırdıysa, elbette çağrılan yerde hazır bulunacaktı, ama şunu asla unutmamalıydı ki –hiç değilse sıradan bir insanın aklına sahipti herhâlde?– aslında ait olmadığı bir yerde bulunmaktaydı ve bey onu oraya tamamen gönülsüzce, sırf resmi işler böyle gerektirdiği ve mazur gösterdiği için çağırmıştı. Bu nedenle derhâl orada görünmeli, kendini sorguya çektermeli, ama sonrasında mümkünse daha hızlı bir şekilde çekip gitmeliydi. Koridordayken oraya kesinlikle ait olmadığı duygusuna kapılmamış mıydı ki? Kapıldıysa eğer, otlanan bir hayvan gibi nasıl dolaşabilmişti orada? Onu gece sorgulamasına çağırmamışlar mıydı? Gece sorgulama düzeninin neden kurulduğunu bilmiyor muydu? Gece sorgulamalarının –K. bunun mantığıyla ilgili yeni bir açıklama duyuyordu şimdi– tek amacı, beylerin yüzlerini görmeye

⁹³ Blackham, H. J. (2012). Altı Varoluşçu Düşünür, çev. Ekin Uşşaklı, Dost Yayınevi, 2. Baskı, Şubat, Ankara, 97.

dayanamadığı dilekçe sahiplerini gece vakti, yapay ışık altında hızla sorgulamak ve olabilirse sorgulama sonrasında bütün çirkinlikleri uykuda unutmaktı.⁹⁴

Gücün karşısında güçsüz kalmış ve saçma olarak nitelendirdiği her şeye boyun eğmeyen başlamıştır. Sözde düzeni saçma olarak adlandırılan ve aslında düzen olmayan bu köyde, düzensizliğe uyum sağlamaya başlamıştır. Köylüler arasında şatoya ulaşabilmek için sivrilen K. yalnız ve kalmış ve bu durumdan kurtulmak için güç ile daha fazla mücadele edememiştir. Daha fazla sivrilirse ne köylüler tarafından kabul görecektir ne de bu şekilde şatoya ulaşabilecektir. *Şato* onun için ulaşabilirse özgürlüğünü kazanabileceği ve hatta varoluşunu gerçekleştirebileceği bir simgedir. Ne zaman şatoya ulaşmaya çalışsa ya yoğun yağın kar yüzünden geri dönmek zorunda kalmış ya da etten duvar ören köylüler tarafından engellenmiştir. *Şato* Kafka'nın, kendisini gerçekleştirebileceği, özgür olacağı, yalnızlığının bir anlam kazanacağı, yabancılaşmasından kurtulabileceği dünyasıdır.

Hayatında karşılaştığı zorluklar sonucunda yalnızlaşmaya itilen Kafka, yalnızlığını yazarak anlatmaya; böylece bir anlamda yalnızlığından kurtulmaya, var olmaya çalışmaktadır. Yazdığı zaman kendini çok iyi hisseder, yazdığı zaman yalnızlığını unuttuyordu. Çocukluğundan itibaren babadan başlayarak aşırı güç ile karşılaşmak, toplum tarafından kabul görmemek, kendini bir yere ait hissedememek, her şeye babasının karar vermesi ve onun uygulamaktan başka çaresinin kalmaması, kadınlarla olan yarım kalan asla nihai bir sonuca ulaşamayan ilişkileri bunlar hep onu yalnızlaştırmış ve yabancılaştırmıştır. Kırıldıkça, yıprandıkça, dışlandıkça, kurallara boyun eğdikçe, kabul görmedikçe, benliğini bulamadıkça, nereye ait olduğunu bilemedikçe; ruhu yaralanmış ve yaralarını yalnızlık ile sarmıştır. “Şu güzel yarayla doğdum, varım yoğun oydu.”⁹⁵ İnsanın acı ve yaralarıyla var olması ve bunun dışına çıkamaması yalnızlıktır. Burada yara olarak nitelendirdiği küçük yaştan itibaren mahkûm edilmiş olduğu yalnızlıktır. Kendine kurmuş olduğu dünyada tek varı yoğun yalnızlığı olmuştur ve yalnızlığı aracılığı ile kendinse ait bir dünya kurmuştur.

Kafka'nın bir böceğe dönüşmesi de topluma, çevresine, işine, ailesine, kendisine karşı olan tükenmişliğini gösterir. “Gregor'un işsiz kalması, aile bireylerinin ona verdiği değer de aniden azalması neden olmuştur”⁹⁶ ve aile içerisinde gün geçtikçe kaybolan sevgiler kendi dönüşümünü, böcek hâlinde tekrar insan hâline dönüşümünü gerçekleştirmek için yeterli

⁹⁴ Kafka, *Şato*, 313.

⁹⁵ Kafka, F., (2003) Bir Köy Hekimi, (Çev. Kaan Çaydamlı), Altıkırbeş Yayınları, İstanbul, 1. Baskı Ekim, 10.

⁹⁶ Altıparmak, İ. P.- Durakoğlu, A. (2016). Franz Kafka'nın Dönüşüm Adlı Eserinin Sosyolojik Açıdan Analizi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:16, Sayı:2, 175.

olmamıştır. Kafka kendisini görünende toplumdan uzaklaştırmamıştır. Onun toplumdaki uzaklaşması, yalnızlığı ve kendi içsel dünyası her zaman bir anlamda soyut olarak kalmıştır. Kafka eserlerinde yalnızlığını anlatırken kendisini dış dünyadan tamamen soyutlamıştır. Böcek olması ile herkesin ondan tiksinişi, küçümseyici bakışı, bir birey olarak kabul etmemeleri, fazlalık olarak görmeleri, para kazanmadığı için işe yaramayan biri olarak görülmesi ve herkesin ondan kurtulmak isteyeceği bir varlık hâline dönüşmesi; Samsa'nın toplum içerisinde, ailede, çevrede, iş hayatında kendisine karşı olan davranışların kendisi üzerindeki etkisi ve ona nasıl hissettirdiğini, hangi konuma konulduğunun bir yansımasıdır. Samsa dilini, bedenini, kimliğini, ailesini, işini her şeyini kaybeder ve tamamen yalnız kalır. Başkalarına karşı olan sorumlulukların altında ezilmektedir. Sorumluluktan kurtulmak için böceğe dönüşmesi, kendine yabancılaşmasını ifade eder. Başkalarının varoluşunu, kendi varlığında gerçekleştirme isteğini gerçekleştirilmeye gücü yetmeyen Samsa, sevdikleriyle arasında mesafeler oluşturmaktadır. Bu yalnızlık gittikçe artmaktadır. Kalabalıklar içerisinde kendini bir insan nasıl yalnızlığa mahkûm edebilir ki? Bunu bilerek isteyerek mi yapar yoksa istem dışı yaptığı bir şey midir? Ailesinin tüm sorumluluğunun onun üstünde olması, ailesini zor durumda bırakmak istememesinden dolayı sürekli aynı döngü içerisinde kendisini bulur. Bunun farkına vardığı için dönüşümünü gerçekleştirmiş ve böcek olmuştur. Bu kadar kendisine ağır gelen şeyler bir kambur gibi sırtına yüklenmiştir. Böceğe dönüşünce kabuklu bir böcek olmasının simgesi; kabuklarının bu yükü simgelediği anlamına gelir. Bu durum içerisinde bu kadar yalnızken aynı zamanda özgür bir bireydir. Boynuna tasma geçirilmiş, eğitilmiş ne istenirse onu yapan evcil hayvan gibi bir yaşam sürmektedir. Sorumluluk ona geçirilmiş bir tasma halini almıştır ve bu tasma sayesinde insanlar onu istedikleri gibi kullanabilmektedirler. Yalnızlığın ve yüklerinin altında ezilirken zamanla eski özgürlüğüne özlem duyması tamamen çileden çıkarıcı bir durum olmuştur. Böcek olması ile ilk başta hayatında kendisini hiç olmadığı kadar özgür hissetmişti ancak bir odaya kapalı kalınca eski günlerdeki olmayan özgürlüğünü istemiştir. Odaya kapatılması onun aslında mahkûm edildiğini göstermiştir. "Gregor dışarıyı izlerken aslında özlemini duyduğu özgür hayatı aramaktadır. Bu anlamda dış dünya onun özgürlüğüdür, ancak o, odasında yalnızlığa bir bakıma mahkum edilmiştir."⁹⁷ En azından "eskiden olduğu gibi pencereden baktığında hissettiği o özgür olma duygusunun nasıl bir şey olduğunu hatırlamak ve hissetmek istiyordu"⁹⁸ pencereden dışarı baktığında daha özgür hissediyorken şimdiki durumunda o sıkıştırılmışlık ve bastırılmışlık ve hapis duygusuyla özgür olduğunu

⁹⁷ Soylu, a.g.m, 328.

⁹⁸ Kafka, *Dönüşüm*, 57.

hissedemiyordur. Ve yaşam onun için artık korkunç ve belirli bir odada sıkıştırılmışlık duygusudur. Hayatını bu kadar korkunç hâle getiren ise ailesi olmuştur.

Hayat yalnızca korkunçtur, ben bunu neredeyse hiç kimsenin hissetmediği oranda hissediyorum. Sıklıkla –hatta en derinlerde belki de aralıksız olarak- bir insan olup olmadığımdan şüphe duyuyorum.”⁹⁹ Bu korkusu yalnızca kendisi için değil yanındaki insanlar içinde geçerlidir ve kendi yolunda onları da mahvetmek istemez. Bu sebeple nişanlısından vazgeçer ve evlenmek istemez. Çünkü hep bir korkusu vardır. “Anlıyor musun Felice, uzaktan da olsa, anlıyor musun bunu? Evlenmekle, birisine bağlanmakla beni ben yapan o hiçliğin ortadan kalkmasıyla mahvolacağıma, hem de tek başıma değil karımla beraber mahvolacağıma ve bunun da ne kadar çok seversem o kadar çabuk ve korkunç olacağına dair kesin bir kanaatim var.”¹⁰⁰

Felice’ye vermiş olduğu değer ve koruma isteği ile onu korumak istemiştir. Kafka kendi dünyasını yalnızlığını, yabancılaşmasını bir başkası ile paylaşmak istemez. Felice ile evlendiğinde kendi dünyasından vazgeçmek zorunda kalacağından korkar. Aynı zamanda kendisiyle barışık olmadığı için kendisini suçlar.

Doğrudur, her gün yeni baştan boşuna, hiç bir değişiklik umudu olmadan dikilip durmak ve beklemek insanı yıpratıp çaresizliğe sürükler ve sonunda insan bu çaresiz dikilip durmayı bile beceremez duruma gelir.¹⁰¹ Her gün aynı şeyleri yapmak, aynı rutin içerisinde devam etmek bireyi yalnızlaştırır. Camus da bu düşünceyi Sisifos Söyleni’de şu şekilde dile getirmiştir: “Tanrılar Sisifos’u bir kayayı durmamacasına bir dağın tepesine kadar yuvarlayıp çıkarmaya mahkûm etmişlerdi; Sisifos kayayı tepeye kadar getirecek, kaya tepeye gelince kendi ağırlığıyla yeniden aşağı düşecekti hep.”¹⁰² Bu kısır döngü içerisinde olan birey saçma ile burun buruna geldikçe, bu süreçten yıprandıkça daha çok yalnızlaşmaya başlar.

Tüm eserlerinde yalnızlık ve otorite o kadar baskındır ki daha kitabı açar açmaz ilk sözcükten anlaşılır. *Dönüşüm* eserinde dönüştükten sonra ağız tadına uygun kendi istediği çürümüş yiyecekler verilmediği için aç kalır ve sonra da elma yarısından sonra da aç kalır; *Dava* eserinde sözde polis memurlarının sabah kahvaltısını iştahla midelerine indirmeleri sonucu aç kalır. Mahkemenin elçilerinin elçileri ile muhatap olmak zorunda kalır. *Şato* eserinde ise şatonun elçilerinin elçilerinin elçileri ve hancının karısı ile muhatap olmak zorunda kalır. Eserleri birbiri ile bağlantılıdır. Sadece *dönüşüm* eserinde Bay Samsa vardır, diğer iki eserinde ise Bay K. vardır. Bunlar tamamen birbiri içerisine geçmiş kavramlardır.

⁹⁹ Kafka, Felice’ye Mektuplar, 432.

¹⁰⁰ Kafka, Felice’ye Mektuplar, 434.

¹⁰¹ Kafka, *Şato*, 254.

¹⁰² Camus, Sisifos Söyleni, 123.

Kafka olacakları insanın var oluşunun otorite tarafından nasıl kısıtlanacağını, özgürlüklerin nasıl elden alınacağını, her bir bireyin aslında çok korktuğunu ve yapayalnız kaldığını, herkesin toplum içerisinde kabul görme çabası içerisinde olacağını, her bir insanın birer kafes içerisinde yaşadığını göstermiştir. Bu eserler günümüzü ve varoluşumuzu aydınlatmıştır. Toplum içerisinde kendine yer bulmak için çırpınan insanın çığılığı olmuştur. Kafka sürekli olarak hayata karşı, varolma isteğinin sonucunda eylemde bulunur. Engelleri, baskıları aşmak için mücadele eder. Başarılı olamasa da kendisine bir alan yaratır ve orada varolur. Bu bağlamda onun yabancılaşma karşısındaki tavrı incelenecektir.

3.2. Franz Kafka'da Yabancılaşma Karşısında İnsan

Felsefede yabancılaşma, “şeylerin, nesnelere bilinç için yabancı, uzak ve ilgisiz görünmesi, daha önceden ilgi duyulan şeylere, dostluk ilişkisi içerisinde bulunan insanlara karşı kayıtsız kalma, ilgi duymama, hatta bıkkınlık ya da tiksinti duyma anlamına gelir.¹⁰³ Yabancılaşma bireyi diğer insanlardan ve hatta kendisinden uzaklaştırır. Zamanla yabancılaşan insan en sevdiği şeylere karşı tiksinti ve bıkkınlık duymaya başlayabilir. Dolayısıyla her şeyden uzaklaşan birey, kendi kabuğuna çekilmeye başlar. Bunun sonucu olarak insan kendisinden, kendi öz benliğinden uzaklaşmaya başlar. Birey zamanla kendi kişisel özelliklerini de kaybetmeye başlar. Yabancılaşma, “dış şartların etkisiyle şahsiyet özelliklerini kaybetmiş bir kimsenin veya bir grubun bu duruma karşı kazandığı bilinç hâlidir.”¹⁰⁴ Yabancılaştığının farkında olan birey bilinç sahibi bir varlıktır. Yabancılaşmanın farkına varabilmesi için bilinçli olması gerekir. Kendi ve diğerleri arasındaki bu fark ve farklılıklar, hem onlarla olma isteğine hem de bunun olanaksız ve gereksiz olduğuna dair bir görüşe yönlendirir. Bu fark onun ıstırapı olur. Benliği bu ıstırap ile şekillenir.

Franz Kafka'yı da etkisi altına alan yabancılaşma duygusunun kaynağı, onun yalnızlığıdır. “Yabancılaşma olgusu Kafka'nın yaşamından ya da romanlarından çıkıp günümüz insanının günlük hayatında birebir yaşayabileceği bir kavrama dönüşmüştür.”¹⁰⁵ Günümüz insanı, Kafka'nın sözünü ettiği ve bulunmak istemediği kuralların egemen olduğu, kişiliğin ve özgürce var olmanın göz ardı edildiği bir dünyada yaşamaya zorlanmaktadır. Var olan

¹⁰³ Cevizci, Felsefe Sözlüğü, 906.

¹⁰⁴ Bolay, S. H. (2018). Felsefe Doktrinleri ve Terimleri Sözlüğü, Atlas Yayınları, Ankara, 12. Baskı Mayıs, 284.

¹⁰⁵ Pazarlıoğlu Bingöl, M. (2015). Desen Eğitiminde Edebiyatın Rolü: Kafka ve Wells Örneği, Sanatsal Tarih Dergisi, Sayı:16, Aralık, 37.

kurallar, günümüz insanının da istediği hayatı yaşayamamasına, buna bağlı olarak kendine yabancılaşmasına ve yalnızlaşmasına neden olmaktadır.

Günümüz insanın da yabancılaşmasına, ekonomik düzen ve toplumsal yapı gibi birçok etkenin neden olduğunu söylemek mümkündür. Bu nedenlerin kendisini yoğun bir şekilde hissettirmeye başladığı tarih on dokuzuncu yüzyıldır. Çünkü bahsedilen dönemde sanayileşmenin başlamasıyla kapitalizm hem ekonomik hem de toplumsal anlamda etkisini arttırmıştır. İnsanın bir meta hâline dönüşmesi, insanın kendisine yabancılaşmasına yol açmıştır. Sanayinin gelişmekte olduğu döneme denk gelen Kafka'da, İşçi Kaza Sigorta Kurumunda memur olarak çalışırken kurallar ve sistem arasında sıkışıp kalmıştır. Kapitalist bir sistem içinde bir unsur olmak, insan olarak değerinin göz ardı edilmesi, insanı daha çok yabancılaşma içerisine sürükler. Marx'a göre, "yabancılaşma, belli tarihi şartlarda, beşeri ve toplumsal faaliyet mahsullerinin (Emeğin, paranın ve sosyal ilişkiler gibi) insani özellik ve kabiliyetlerinin insanlardan bağımsız olarak onlara hükmeden bir şey hâline gelmesidir."¹⁰⁶ Yabancılaşma daha çok kendisini işbölümüne göre hissettirmektedir. İnsan daha çok iş gücünü ve yeteneğini belirli bir şeyi yapmak için harcar, fakat sonrasında insan o yaptığı şeye tapmaya başlar ve böylece yabancılaşma gerçekleşir. Bireyin çabası ile ortaya çıkan bu şey süreç hâlinde çıktıktan sonra bireyin kendi iş gücünü harcayarak yaptığı şey daha sonrasında kendi taptığı bir şey hâline gelir. Şirketlerde oluşturulan kurallar ve bu kuralları insanların oluşturmamış gibi davranmasıyla bu kurallara tabi yaşamak yabancılaşmanın bir başka boyutudur.¹⁰⁷ İnsanın ürettiklerine yabancılaşması; işverenin para karşılığında işçisine hükmetmesi, ona istediği her şeyi yaptırması, çalışanın etkin olamaması, kapitalist sistemde insanı daha çok yabancılaşmaya sürükler.

Kapitalizmin meydana getirdiği sistemde, insanın işine ve kendine dair yabancılaşmasıyla birlikte toplumsal düzende sınıf ayrımı ve insanlar arası eşitsizlik belirgin hâle gelmiştir. Kafka Dönüşüm adlı eserinde bu durumu vurgulayan ifadeler kullanmıştır. "Öğleden önce verilen siparişleri iletmek için ne vakit pansiyona gitsem adamlar henüz kahvaltı yapıyorlar. Çalıştığım yerde böyle bir şeyi ben yapmaya kalksam, patronum beni anında kapının önüne koyar."¹⁰⁸ Yukarıda verilen alıntıda da anlaşıldığı gibi kapitalist sistem Kafka'nın da karşı çıktığı otoriteyi bizlere sunmaktadır. Otoritenin insanlar üzerinde hüküm sürmesi yabancılaşmanın kaynaklarından birini oluşturmaktadır.

¹⁰⁶ Bolay, a.g.e, 285.

¹⁰⁷ Keskin, U. (2016). Franz Kafka'nın Eserlerinde Çalışma Hayatında Yabancılaşma ve Aşırı Gayretçilik, Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:49, Temmuz, 235.

¹⁰⁸ Kafka, *Dönüşüm*, 11-12.

Kapitalizmin etkin olduğu dönemde yaşamış olan Kafka, ekonomik ve toplumsal yapılanmanın getirdiği yabancılaştırıcı hayatın içinde gittikçe kendi içine kapanmış, yabancılaşmıştır.

Kafka'nın yaşadığı dünya, yabancılaşma dünyasıdır. Çatışmalar dünyasıdır. İkiye bölünmüş insanın dünyasıdır. İnsanın bu ikiye bölünüşün bilincini yitirdiği, kendisini uykuya bıraktığı dünyadır. Kafka'nın iç dünyası, bu yabancılaşma dünyasına ait olmak, boğazına kadar onun içine batmış olmak duygusu ile uyuyanların gözlerine gerçek bir yaşama açtırmak için duyduğu tutkulu arzudan kuruludur.¹⁰⁹

Tamamen ikiye bölünmüş “çözülmez-çözumsuz”¹¹⁰ bir dünyası vardır. Çözumsuzlük onun yaşamını allak bullak etmektedir. Kendi iç dünyasında yaşayıp diğer insanları dışta tutmaya yönelmektedir. Ancak diğer yandan topluma dâhil olmak isteyen, kabul görmek isteyen bir yanı vardır. Günther Anders bu konuya Kafka'dan Yana Kafka'ya Karşı adlı eserinde değinmiştir;

Bir Yahudi olduğundan, tam anlamıyla Hıristiyanlığın dünyasına ait biri değildi. Yahudiliğe kayıtsız kaldığı için- çünkü aslen öyleydi- oraya aidiyetinden de söz edilemezdi. Ana dili Almanca olduğundan tam bir Çek sayılmazdı. Almanca konuşan bir Yahudi olarak tam anlamıyla Bohemya Almanlarından olmadığı gibi, bir Bohemyalı olarak Avusturyalı da değildi. Sosyal sigortalar kurumu memuru olarak burjuva sınıfına dâhil değildi. Burjuva çocuğu olaraksa işçi sınıfından biri sayılmazdı. Oysa ofis adamı da değildi, çünkü yazar olarak görölmek istiyordu. Ancak yazar da değildi, kendini tüm gücüyle ailesine adamıştı. Ancak, aile içinde bir yabancıdan daha yabancı bir hayat sürdürdüğünü özellikle belirtir.¹¹¹

Onun dünyası bu şekilde ikiye bölünmüş olması yaşadığı hayatında karşısına çıkan, onu aradan bırakan ve çözemediği durumlardan kaynaklanmaktadır. Toplumsal ve sosyal hayatında karşılaşmış olduğu ikiliklerle aile içerisinde de karşılaşmıştır. Aile içerisinde de karşılaştığı ikili durumlar karşısında ne yapacağını bilemediği için ailesine karşı da yabancılaşma içerisine girmiştir. Kafka aile içerisindeki ikilikten dolayı kendisini eve gelmiş yabancı birisinden daha çok yabancı hissetmektedir. Bu durumu ise Felice'nin babasına yazmış olduğu bir mektupta dile getirmektedir:

Ben yalnız dış koşullardan değil, daha çok yaradılışım gereği, çene kapalı, suskun, insanlardan kaçan, hiçbir şeyden memnunluk duymayan biriyim. Ne var ki, böyle

¹⁰⁹ Garaudy, a.g.e. 137.

¹¹⁰ Arman, A. (2002). İmge Kavramının Sorunsalı Üzerine Flaubert ve Kafka- Bovarizm ve Kafkaesklik, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, Cilt:42, Sayı:1-2, 201.

¹¹¹ Anders, a.g.e, 33-34.

oluşumu da kendi hesabıma bir felaket diye niteleyemem, varmak istediğim amacın sadece bir yansımasıdır bu. Sanırım evdeki yaşayış biçimimden hiç değilse bazı sonuçlar çıkarılabilir. Evet, kendi ailemin bireyleri bu alabildiğine iyi ve sevecen insanlar arasında bir yabancından daha yabancı yaşayıp gidiyorum.¹¹²

Yabancılaşmasının ortaya çıktığı ilk yer ailesidir. Otoritenin, baskının, aşırı gücün olumsuz etkilerini hissetmeye başladığı ilk yerdir. Babası ile yüzmeye gittiğinde onun yanında durmak istemez fiziksel görünüş olarak utanırdı. Babası ne kadar heybetliyse Kafka o kadar cılızdı. Babasına yazmış olduğu mektupta bu durumu dile getirmiştir:

Zaten senin dimdik fiziksel varlığının ağırlığını omuzlarımda hissediyordum. Örneğin, sık sık aynı kabinde soyunduğumuzu hatırlıyorum. Ben zayıf, çelimsiz, kırılğan; sen, güçlü, uzun ve iri yapılı. Kabinin içindeyken bile kendimi çelimsiz bir zavallı gibi hissediyordum, sadece senin karşında değil bütün dünyanın karşısında da öyleydi çünkü benim için her şeyin ölçütü sendin. Ama kabinden dışarı adım attığımız an, herkesin önünde ben; senin elinden tutmuş, iskele kalaslarının üzerinde çıplak ayaklarıyla tedirgin küçük bir iskelettim, sudan korkardım ve senin bana iyi niyetle gösterip durduğun ama beni utançtan yerin dibine geçiren yüzme hareketlerini bir türlü beceremezdim sonra da çaresizliğe kapılırdım ve öyle anlarda bütün geçmiş başarısızlıklarım tekrar gün yüzüne çıkarak beni kovalamaya başlardı. Bazen sen kabine önden girip soyunurken ben dışarıda beklediğimden benden mutlusuz olurdum. Çünkü böylece insan içine çıkmaktan duyduğum utanç, sen gelip de beni bulana ve kabinden çıkarana dek ertelemiş olurdu. Çaresizliğimi hissetmemiş gibi görüldüğün içinse sana minnettarlık duyardım, aynı zamanda babamın fiziğiyle gurur duyduğum gibi. Yeri gelmişken, aramızdaki bu fark bugün de aşağı yukarı aynıdır.¹¹³

Genellikle sakin, sessiz yapısı, babası ile arasındaki uyumsuzluk, ailesinden istediği ilgiyi ve sevgiyi görememiş olmasından dolayı, “kendi gözünde ailesine ‘yabancı’ olmuştu, evini hiç terk etmemiş bir yabancı.”¹¹⁴dır. Kendisini bir yabancından daha çok yabancı hissetmesinin nedenlerinde birisi de Kafka’nın ‘ben’ olamama problemidir. “Yabancılaşma, kişinin kendi beniyile ya da zihin hâlleriyle, kendisi arasına duygusal bakımdan mesafe bırakması durumunu, kişinin gerçek beniyile olan içsel temasını yitirdiğini anlamasının sonucu olan kendinden kopma hâlini ifade eder.”¹¹⁵ Kafka, yaşamı boyunca babasına kendi benliğini kabul ettirme mücadelesi içerisine girmiştir. Kafka, hem evde hem de okulda kurallar olduğundan dolayı kendi benliğinin silindiğini düşünmektedir. Kendi benliğini ortaya koyamadığı/ gerçekleştiremediği için de benliğini yok saymaya başlamıştır. Ancak

¹¹² Wagenbach, a.g.e. 120.

¹¹³ Kafka, Babaya Mektup, 15-16.

¹¹⁴ Friedlander, S. (2015). *Kafka: Utanç ve Suçluluğun Şairi*, (çev. Tuğçe Aysu), İthaki Yayınları, İstanbul, 36.

¹¹⁵ Cevizci, Felsefe Sözlüğü, 906.

Kafka görülmektedir ki her zaman bir şekilde var olmak, kendisini kabul ettirmek için çabalamaya devam etmektedir. Bitmek bilmeyen bir süreç haline gelmiştir. Benliğini hem babasına hem de topluma olarak kabul ettirmek istemektedir. Garaudy kaleme aldığı Kafka ile ilgili eserde bu duruma değinmiştir;

Babası onun gözünde, zorba, yabancılaşmış ve bireyin benliğini boğan bir toplumun büyütülmüş bir imgesi idi. Toplumsal ilişkilerin tümünün sonucu olan yabancılaşmayı o, önce babasıyla olan ilişkileri şeklinde yaşadı: <Anımsarım: evde olduğu kadar okulda da, benliği gittikçe daha çok silmeye çalışırlardı... Benim benliğim kabul edilmiyordu. Benlikle ilgili bir durum ortaya çıktı mı bu, ya zorbalıktan tiksindenmemle ya da benliği yok saymama sonuçlanıyordu. Öte yandan, benliğimin bir yanını bastırmaya kalkınca da bu, kendimden ve alınyazımdan tiksindenmem, kendimi kötü ve lanetli bulmam sonucunu veriyordu.¹¹⁶

Babasının zorbalığı karşısında kendi benini yok sayıp bastırmaya çalışmıştır. Bu durum ise onda kendi kaderinden tiksinesine ve kendini lanetli bulmasına sebep olmuştur. Kafka kendi benliğini kabul ettirip babasının dünyasından, yörüngesinden çıkmak istemiştir; ancak başarılı olamamıştır. Dolayısıyla yabancılaşmadan da kurtulamamıştır. Bir taraftan kendi benini kabul ettirmeye uğraştıkça babası tarafından benliği yok sayılmış; bu nedenle ben'ini bastırmaya çalışmıştır. Babası ile olan bu ilişkisinde onun emirleri doğrultusunda kendi yaşam alanını çizerken, kendi benliğini kaybetmeye başlamıştır. Böylece, babası onu yalnızlık ve yabancılaşma dünyasına itmiştir. Bu yüzden kendisine kurmuş olduğu dünyada yani yazılarını yazarken içinde bulunmuş olduğu dünyaya daha çok sarılmıştır. Bunlardan dolayı Kafka bu dünyadan kaçmak istemiştir. “Dünyadan niçin kaçmak istiyordum? Çünkü babam, bırakmıyordu beni bu dünya da, kendi dünyasında yaşayayım... İşte o günden sonra ben de bu başka dünyanın yurttaşı oldum...¹¹⁷ Kendi kurduğu dünyanın tek yurttaşı olmuştur. Kendisine ait yarattığı bu yerde, bu dünyada ‘ben’ olmak istemiştir. Kafka en çok istediği şeyi ‘ben’ olabilmeyi başaramamıştır. Kafka yazı yazarak kendi varoluşunu, benliğini kabul ettirmek istemiştir. Eserlerini kaleme alırken de odak noktalardan birisi bireyin benliğini kabul ettirip toplum tarafından kabul görmek istemesidir. Kafka bu durumu eserlerinde kendine özgü bir tarzla anlatmıştır.¹¹⁸

Franz Kafka'nın Dönüşüm eserinde, Gregor'un kendisine yabancılaşması görünürde öncelikle fiziksel olarak başlamıştır. Akabinde ise insani özelliklerini kaybetmeye

¹¹⁶ Garaudy, a.g.e, 125.

¹¹⁷ Garaudy, a.g.e, 125.

¹¹⁸ Gündüz, U. (2011). Kafka Metinlerinde İletişim, İletişimsizlik ve Yabancılaşma Olgusu Üzerine, Selçuk İletişim Dergisi, Cilt:7, Sayfa:1, 85.

başlayarak kendi içinde yabancılaşmaya başlamıştır. Gregor'un içinde bulunduğu ilişkileri, yalnızlığı, yabancılaşması, iletişimsizlikleri, çaresizliği ve ailesinin tüm sorumluluğunu üstüne alması onun böcek olarak vücut bulmasına neden olmuştur. Bu dönüşüm ile Gregor kendisine tamamen yabancı olmuştur.¹¹⁹ Gregor böceğe dönüştüğü anda ailesi ve etrafındakilerle iletişimi kesilmiştir. Gregor her zamanki yaşadığı dünyaya değil, böceklerin dünyasına başka bir dünyaya ait olmuştur.

Gregor Samsa bir sabah huzursuz rüyalarından uyandığında, kendini yatağında kocaman bir böceğe dönüşmüş olarak buldu. Panzeri andıran sert sırtının üzerine yatmış, kafasını biraz kaldırıncaya kemerli, kahverengi ve kavislerle sertleşmiş karnını görüyordu; karnının tepesindeyse, nerdeyse aşağı kayacakmış gibi duran yorgan vardı. Genişçe gövdesine nazaran acınacak hâldeki ince ve çok sayıdaki bacakları gözlerinin önünde çırpınıyor; fakat Gregor'un elinden hiçbir şey gelmiyordu.¹²⁰

Fiziksel görünüm olarak değişime uğrayan Gregor'un, birden çok küçük bacağı vardır. Dilediği şekilde hareket ettirebilmektedir. Sert bir sırtı ve benekli bir göbeği vardır. Bu kendi vücudundan bambaşka bir vücuttur. İlk başta işe geç kaldım düşüncesi ile değişimini görmezden gelmiş ve aklındaki tek sorun işe geç kalması olmuştur. Gregor'un yaşamış olduğu bu dönüşüm, hem kendi hayatını hem de ailesi ile olan ilişkilerini sorgulatmasına yol açmıştır.

Gregor Samsa'nın, bilincini yitirmeden, sadece görünüşte bir böceğe dönüşmesi, fakat hâlâ kendisi olduğunu bir türlü ailesine ve çevresine anlatamamasının¹²¹ sebebiyle aile içindeki iletişim de tamamen kopmuştur. "Önce bedeni ve sesini, ardında da iç dünyasındaki insanı yitiren"¹²² Gregor tamamen yalnızlaşmış ve yabancılaşmış bir durumdadır. Başka bir beden de bir ben'de yeniden var olmuştur. Kafka'nın neden böcek metaforunu kullandığı da önemlidir. Başka bir hayvanı metafor olarak kullanmaktansa böceği tercih etmiştir. Başka bir hayvana, mesela köpeğe, kediye ya da kuşa dönüşseydi ailesi tarafından bu kadar büyük tepki almayacak olabilirdi. Kedi, köpek ya da kuş olsaydı Gregor'dan bu kadar nefret etmeyecekler, tiksinerik bakmayacaklar belki de odasına kapatmayacaklardır. Böcek toplum tarafından da kabullenilmeyen tiksiniyen, pis, ürkütücü bir hayvandır. Günümüzde modern insanlar da kendilerine katkı sağlamayan bir faydası olmayan kişilerin yanında olmak istemezler. Aynı zamanda görünüş olarak da kendi statülerine uygun olmayan, kendisini

¹¹⁹ Gündüz, a.g.m, 90.

¹²⁰ Kafka, *Dönüşüm*, 9.

¹²¹ Tükel, İ. (2012). Modern Örgütlerde Yabancılaşma ve Kafka'nın "Dönüşüm" Romanının Bu Bağlamda Analizi, Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt:1 Sayı:2, 44.

¹²² Oralış, a.g.m, 21.

aşağıya çekecek olan kişileri yanında bulundurmazlar. İnsanlar dış görünüşleriyle değerlendirilmekte ve iç dünyalarına bakılmamaktadır. Bu durum ise bireyi toplumda dışlanmış olarak hissettirir. Bu his ise zamanla yabancılaşmaya döner.¹²³ Kafka'nın böcek metaforunu kullanmasının önemli sebeplerinden birisi de yabancılaşmayı tüm çıplaklığı ile göstermek istemesidir. Böcek olarak Gregor, başka bir bedende hayat bulmuştur.

Böcek olduktan sonra kendisine göre insani olarak konuşma yeteneğini kaybetmemiş olsa da, dışarıdan duyulan ses bir böcek sesidir. Kendisi ne kadar Grete'nin söylediklerini, akşam sofrada ailesinin konuştuklarını anlasa da ailesi onu anlamamıştır. Ailesi Gregor'u çocukları olarak değil böcek olarak kabul etmiştir. Gregor ne zaman salona çıkıp ailesi ile iletişim kurmaya çalışsa "babası, Gregor'u bir hayvanmış gibi acımasızca kovalamaya devam ediyor ve tıpkı vahşi gibi sesler çıkarıyordu."¹²⁴ Belki de korktuğu için evin içinde olan bu olaylardan dolayı yabancılaşması son bulamayan bir durum olmuştur.

Yabancılaşma tümüdür. İnsan o zaman, kendi dünyasının dışı kapatılamayacağını fark eder.¹²⁵ Bu ise onu korkuya sürüklemiştir. Kafka yalnız olduğu kadar korkuları, kaygıları olan bir yazardır. Aynı zamanda bu korku ve kaygısına rağmen her şeyde mükemmellik aramaktadır. "Kafka mükemmellik istiyordu, hem en büyükte, hem en küçükte, mükemmellik ise olanaksızdı.¹²⁶" Olanaksız Kafka ile örtüşmüş bir kelimedir. En sık kullandığı sözcüktür. Mükemmel olmadığı için bir eserini yaktığını söyler Brod. "Ama bir manüskriyi (el yazması) mükemmel olmadığı için sobaya atmak da neydi? İnsanın kendisi mükemmel olmadığı için bir meslekten, bir yolculuktan, bir kadından vazgeçmek neydi?"¹²⁷ Mükemmel olma isteği, onu tümüyle yaşamdan uzaklaştırmaktadır; gerçeklikten ve dünyadan uzaklaştırmakta, ona kendisini yabancı kılmaktadır.

Kafka'nın korkusu onu yalnızlığından, yabancılaşmasından kurtaramamıştır. Korku Kafka'yı çepeçevre kuşatmıştır. Belki de bu korku Kafka'yı yabancılaşma dünyasına gittikçe daha yoğun bir şekilde sürüklemiştir. Korktuğu içinde kendi yarattığı iç dünyasından çıkamamıştır. "Kafka günlüğe şöyle bir not düşer: "Hep bu başlıca korku. Keşke 1912'de bütün güçlerime tastamam sahipken, aklım başında, içimdeki yaşam dolu güçleri bastıracağım diye harcadığım çabalarla henüz hırpalanıp örselenmemişken çekip

¹²³ Tükel, a.g.m, 45.

¹²⁴ Kafka, *Dönüşüm*, 39.

¹²⁵ Garaudy, a.g.e, 145.

¹²⁶ Stach, R. (2013). Kavrama Yılları II, Çev.: Sezer Duru, Sel Yayıncılık, İstanbul , 18.

¹²⁷ Stach, a.g.e, 18.

gitseydim!”¹²⁸ Kafka duygularını bastırmaya çalışmıştır. Baskı, zorlama ve zorunluluk (baba, toplum, bürokrasi kaynaklı) ile mücadelesi onun varoluşunu şekillendirmiştir. Kafka'nın içinde bulunduğu korku hâli, topluma ve babaya göre yetiştirilme tarzı onu cesaretsiz yapmıştır. Cesaret edemediği içinde bir boşlukta olmuş ve kendini gerçekleştirmek için ilk adımını atamamıştır. Eylemekten korkmuştur; çünkü başkalarını kendisine yapıldığı gibi olumsuz etkilerde bulunmaktan çekinmiştir. İlk adımını atmadığı gibi yaşam dolu, güçlü duygularını bastırarak varoluşunu gerçekleştirebileceğini düşünmüştür. Bu korku onu yabancılaşmaya sürüklemiştir. Korkusundan dolayı kendisini ifade edememiş, yansıtamamıştır. Başkalarıyla kurduğu ilişki, iletişimden ziyade aslında iletişimsizlik üzerine inşa edilmiştir. Varoluş bir yönüyle bireyin kendisi dışındaki başka bireyler ile etkileşim, iletişim hâlinde olmasıyla gerçekleşir. Kafka'da bu durumun sekteye uğraması varoluşunu gerçekleştirmesini de olumsuz etkilemiştir; bir anlamda hayatı bir monolog haline dönmüştür.

Kafka yaşamış olduğu dünyada yalnızlaşmış ve yabancılaşmış birisidir. Heidegger'in düşünce sisteminde bulunan Dasein gibidir. Dasein, dünya içindeki bir varlıktır ve bu dünyada diğer Dasein'larla birlikte bulunur. Dasein sürekli olarak kendini geliştirir bu ise onun varoluşunu kendisinin gerçekleştirdiğini gösterir. Dasein yaşadığı süre boyunca daimi olarak kendini yeniler ve geliştirir. Dasein'in geleceği ve geçmişi bir aradadır. Ve bu onun varoluşunu meydana getirir. Geleceğe yönelik kendisini gerçekleştirmesi onun şu an için değil gelecek içinde kendisini şekillendirdiği anlamına gelir. Ve gelecek için nasıl insan olmak istediğini belirlemesi onun varoluşunun bir paçasıdır.¹²⁹ Franz Kafka'da kendisine bir gelecek belirlemek istemiş ancak başarılı olamamıştır. Kafka varoluşunu gerçekleştirmek için mücadele etmiştir ancak olumlu sonuç alamamıştır. Çünkü o bu dünyada kendi istediği gibi bulunamamıştır ve kendini istediği gibi bir birey hâline gelememiştir. Dasein dünya da kendi isteği ile bulunmamıştır. Tamamen kendi isteğinin dışında dünya da bulunmaktadır. “Ben dünyadayım; bu seçilmiş bir varoluş değil, seçilmiş olmaktır; talep edilmiş değildir, kayda alınmayı talep eder; nedenini, neredenini ve nereyesini bilmeksizin yüklenmek zorunda olduğum basit bir gerçeklik olarak açığa çıkar.”¹³⁰ Dasein burada kendisini tam olarak dünyaya fırlatılmış olarak hisseder. Tamamen yabancı olduğu bu dünyada varoluşunu gerçekleştirmek için diğer Daseinlerle iletişime geçmesi gerekir. Kafka yabancı olduğu bu dünyada, toplumda, ailede kendi varoluşu için mücadele etmiştir. Kafka'da dasein gibi kendi

¹²⁸ Kafka, F. (2013). Günlükler, (Çev. Kamuran Şipal), Cem Yayınevi, İstanbul, 4. Basım , 509.

¹²⁹Blackham, a.g.e, 96.

¹³⁰ Blackham, a.g.e, 97.

varoluşunu gerçekleştirilmeye çalışır. Dasein gibi, Kafka'nın tüm yaşantısı kendi varlığını varoluşunu kanıtlanma mücadelesi içerisinde geçmiştir. Günther Anders Kafka'dan Yana Kafka'ya Karşı adlı eserinde bu konuya değinmiştir; "Ancak yaşamını sürdürebilmek için varlığını kanıtlamak zorundadır. Gerçekten de tüm yaşamı, başlı başına, kesintisiz bir kendini kanıtlama çabasından ibarettir."¹³¹ Dasein yabancı olduğu ve fırlatılmış olduğu bu dünyada varoluşunu gerçekleştirmek zorundadır ve bunu diğer Dasienlarla iletişime geçerek yapabilir. "Bu dünyadaki terk edilmişliğim, yalnızlığı ve terk edilmişliği algılayışım, tüm hayatımın temel motifi ve durumudur ki üstesinden hiçbir zaman tam anlamıyla gelinemez çünkü kendimi gerçekleştirmem hiçbir zaman sona ermez"¹³² ve bu Dasein'ın dünyayı anlama, kendi varoluşunu gerçekleştirme ve yorumlama gücü aslında bu terk edilmişlikten gelmektedir. Kafka'nın ve dasein'ın yabancılaşma içerisinde varoluşu gerçekleştirme çabası hiçbir zaman son bulmayacaktır sürekli olarak devam edecektir.

Kafka, bulduğu 'ben'i bir "yabancı" olarak keşfeder.¹³³ Kafka, bir yabancılaşma içerisinde kendi benini keşfeder. Benini kabul ettirmek ve kabul görmek içinde yabancılaşma ile mücadele etmiştir. Yabancılaşma saçmanın getirmiş olduğu sonuçlardan birisidir. Yabancılaşmadan kurtulmak için, kişinin benliğini oluşturması ve varoluşunu gerçekleştirmesi için bir başkaldırı içerisinde girmesi gerekir. Başkaldırıda bulunarak kişi hayatını yaşamaya başlar. "Yaşamın anlamını ararken Kafka'nın temel yaşantısı, yabancı olmak ve varlığın içinde kendine bir yer bulabilme gereksinimini duymaktır."¹³⁴ Kendini bir yere ait hissetmeye ve kabul ettirmeye çalışması, kişinin başkalarına karşı yabancı olması onda her zaman bir kimlik kargaşası yaşamasına sebep olmuştur. Bu kimlik karmaşası içerisinde de başkalarının emri altında olsa da kendi varlığını sürdürmek zorunda kalmıştır. "İnsan tamamen boyunduruk altında olmasına rağmen yine de yaşamı boyunca kendini sistemli biçimde kanıtlamak zorundadır."¹³⁵

Hem bu durumdan rahatsız olmuş hem de bu durum içerisinde öylece kalmıştır. Yalnızlığı ve yabancılaşması ile sürekli insanlarla kendi içerisinde bir kavga hâlinde olmuştur. Yabancılaşmadan kurtulmak için yabancılaşma içerisinde, yabancılaşma ile mücadele etmiştir. "Kafka, yabancılaşmanın içinde yabancılaşmaya karşı sonu gelmez bir kavgada kendini tüketir."¹³⁶ Kafka yalnızlığı gibi yabancılaşmasını da edilgen hâlde bırakmıştır.

¹³¹ Anders, Kafka'dan Yana Kafka'ya Karşı, 35.

¹³² Blackham, a.g.e. 98.

¹³³ Anders, a.g.e, 35.

¹³⁴ Garaudy, a.g.e, 121.

¹³⁵ Anders, a.g.e, 130.

¹³⁶ Garaudy, a.g.e, 128.

Kafka bir türlü yabancılaşmanın sınırını geçip kendi iç dünyasında çıkıp varoluşunu tam olarak gerçekleştirememiştir. “Bir olgu gözüyle bakılıp benimsenir yabancı kentler; sakinleri de, bizim kendi yaşamlarından içeri giremediğimiz gibi kendileri de bizim yaşamımızın dışında ömürlerini sürdürür.”¹³⁷ Yabancılaşma içerisinde yabancılaşmaya karşı olan kavga da başka kentteki yaşayan insanların bizim yaşam alanımıza giremedikleri gibidir.

Franz Kafka, Hayvan Öyküleri adlı eserinde yabancılaşmaya Melezleme adlı hikâyesinde örnek vermiştir. Hem kedi hem kuzu olan ve babasından miras kalan bu hayvanın içinde bulunduğu kimlik problemi ve bir bedende iki farklı hayvanı bulundurması Kafka'nın yabancılaşmaya karşı bakış açısından bize bir örnektir. “Birbiriyle bağlantısı olmayan, iki ayrı korku var hayvanın içinde; hem kedi hem kuzu gibi korkuyor.”¹³⁸ Bu hikâye Kafka'nın yaşamdaki yabancılaşma durumuna ikiye hatta üçe bölünmüş olan yabancılaşma dünyasına bir gönderme niteliğinde yazılmıştır. Ne tamamen kedi ne de tamamen kuzu olamayan bu hayvan kendi sınıfına geçebilmek için kendisini kendisine yabancılaşır.¹³⁹ Tıpkı melezleme hayvan gibi, Kafka'da yabancılaşma içerisinde çırpınıp durmuştur.

Kafka eserlerinde kurmuş olduğu uzun karmaşa cümleleri ile bilinçaltına insanın özgür olmadığını, mutsuz ve aynı zamanda umutlu ve umutsuz olduğunu, insanın bu dünyada tamamen yabancılaştığını işler. Bunu aşırı güce karşı olan savaşında ve bir topluma dâhil olma çabalarında çok net görürüz. Otoritenin birey üzerindeki baskısı, otorite ile olan mücadele, kendine yer edinme çabası tamamen bireyin varoluşunu gerçekleştirmek istemesidir. Kendine yer bulma çabası ve varoluşunu gerçekleştirmek için mücadele etmesi *Şato* adlı eserinde görülür. K. Toplum tarafından kabul görmek ve kendi benliğini kabul ettirmek için sürekli olarak şatoya ulaşması gerektiğinin düşünmektedir. Bu nedenle tamamen yabancı olarak gittiği bu köyde sürekli şatoya ulaşmayı talep eder ancak çabaları sonuçsuz kalır. Daha gitti ilk günde şatonun gücü ile karşılaşmıştır. “Genç adam, onu uyandırdığı için K.'dan kibarca özür diledi; kendi şato kahyasının oğlu olarak tanıttıktan sonra, “Bu köy şatoya aittir,” dedi, burada ikamet eden ve geceleyen kişi bir anlamda şatoda ikamet etmiş ya da gecelemiş sayılır. Kimse kontluktan izin almadan bunu yapamaz.”¹⁴⁰ Çabalarının sonuç vermemesi ve bir türlü kendini kabul ettirememesi K.'da umutsuzluğa ve kuralları olduğu gibi kabul etmesine neden olmuştur. Köyde kaldığı sürece maruz kaldığı

¹³⁷ Kafka, Günlükler, 159.

¹³⁸ Kafka, F. (2012). Hayvan Öyküleri, Çev. Yekta Majiskül, Altıkkırkbeş Yayınları, İstanbul, 1. Baskı Eylül, 82.

¹³⁹ Keskin, U. Franz Kafka'nın Eserlerinde Çalışma Hayatında Yabancılaşma ve Aşırı Gayretkeşlik, 240.

¹⁴⁰ Kafka, *Şato*, 1.

otorite, ulaşılmaz güçte olan şato, katı kurallar çerçevesinde daha çok yalnızlaşmıştır.¹⁴¹ K. Köyde de bir yabancı olarak, köy halkına, kendisine ve şatoya karşı yabancılaşmış “kanaatkâr, uslanmaz bir iyimser hâline dönüşmüş, yabancılaşmış ama sonuçta arzu edilen ideal bir tip olarak gayretkeş bir çalışan tipi ortaya çıkmıştır.”¹⁴²

Eserlerinin temel noktası olan otorite, hukuk, devlet üst düzey yöneticileri, bürokrasi, yalnızlık, yabancılaşma bunların hepsi birbiri ile iç içe geçmiş bir kaos hâindedir. Ayırt etmek o kadar güçtür ki; otorite ile mücadele ederken kendisini tamamen yalnızlaştırır, otorite ile mücadele etmeyi bırakıp topluma kabul görmek isterken de tamamen yalnızlaşır. Güç ile savaşmaktan vazgeçtiğinde ise kendi varoluşu için mücadele etmeyi bırakmış ve koyulduğu kafesin kurallarına göre yaşamaya başlamak zorunda kalmıştır. Kafesin içindeki bir kuş gibidir. *Şato* eserinde beylere karşı vermiş olduğu mücadele bunun bir örneğidir;

K.’nın –ancak köyde sınırlı olmak kaydıyla- istediği her yere girip çıkmasına izin veriyor, onu böylelikle şımartıp zayıf düşürüyorlardı; her türlü savaşı ortadan kaldırıp, onu resmi olmayan, tamamen belirsiz, bulanık ve yabancı bir yaşama itiyorlardı. Bu şekilde, eğer sürekli tetikte olmazsa, makamların bütün kibarlıklarına ve abartılı bir şekilde kolay olan görevlerin eksiksiz yerine getirilmesine karşın, ona gösterilen sözde iyi niyete aldanır da yaşamın diğer alanlarında tedbirsiz davranırsa, yıkılıp giderdi; makamlar da istekleri dışında olsa da, hâlâ yumuşak ve dostane tavırlarla K.’nın tanımadığı bir kamusal düzen adına onu ortadan kaldırırlardı.”¹⁴³

Kafka, her hâliyle insanların bir temsilcisidir. Otorite ile mücadele eden ve bu savaşı kazanan ya da mücadelesinden sonuç alamayıp vazgeçen ya da bu dünyaya ve insanlarına yabancılaşan birisidir. Yabancılaşma en çok güç karşısında gerçekleşir. Bürokrasi ile mücadeleye giren bireyler zamanla kendilerini yabancılaşmış olarak bulurlar. Yabancılaşmayı tek bir nedene indirgeyemeyiz. Yabancılaşma tüm insanlarda görülen bir olgudur.

Kafka’nın hayatında maruz kalmış olduğu baskılar sürekli olarak tek kişi tarafından yapılmamıştır. Hayatındaki kadınlar tarafından da baskı görmüştür. Özellikle bakıcı kadının sürekli olarak okula giderken Kafka’yı öğretmenine ya da babasına şikâyet etme korkusu yaşattığı için bakıcı kadın tarafından da bir baskı altına alınmıştır.¹⁴⁴ Kafka yaşantısı boyunca yaşamış olduğu ve ne kadar içerisinde bulunmak istemese de bulunmuş olduğu durumlardan dolayı kendini bir yabancı olarak kabul etmiş ve bir türlü kaçamadığı,

¹⁴¹ Keskin, Franz Kafka’nın Eserlerinde Çalışma Hayatında Yabancılaşma ve Aşırı Gayretkeşlik, 245.

¹⁴² Keskin, ag.e, 245.

¹⁴³ Kafka, *Şato*, 66.

¹⁴⁴ Keskin, Franz Kafka’nın Eserlerinde Çalışma Hayatında Yabancılaşma ve Aşırı Gayretkeşlik, 235.

kurtulamadığı Prag da bir anlamda ona baskıda bulunmuştur. Burası yabancılaşmanın kentidir. Kafka nereye giderse gitsin hem yalnızlığı hem de yabancılaşması onunla her yere gelmiştir. Kafka eserlerinde kendi yarattığı dünyada, gerçek dünyada son ana dek ümidini asla kaybetmemiştir her zaman bir çıkış yolu aramıştır. Eserlerinde her zaman arayış içinde olan bir K. ya da Bay Samsa vardır. Kendi hayatını eserleri ile o kadar özdeşleştirmiş ve iç içe geçirmiştir ki kahramanın adı hep K. olmuştur. Kendi adını kahramanına verip onu bu yalnızlık, otorite ve yabancılaşmadan kurtarmaya çalışmıştır. Başarılı olamasa bile bunu denemiştir, mücadele etmiştir. Ama bürokrasi karşısında hiçbir zaman güçlü olamamıştır tıpkı babasının karşısında olamadığı gibi.

Dava eserindeki mahkeme, kendi yaşantısında olan babası idi. Mahkeme nasıl K.'yı sebep göstermeden tutukladıysa ve ilk mahkemeden sonra bir daha kendini savunma söz hakkını vermediyse; babası da aile içindeki yaşantıda kararları kendisi verir, kimseye sormadan uygulamaya geçerdi daha da önemlisi kimseye söz hakkı vermezdi tıpkı mahkemede K.'nın içinde bulunduğu durum gibi. Babasının ev içerisindeki bu durumu Kafka'yı ondan daha çok uzaklaştırmış ve bir yabancı hâline getirmiştir. Babası ne kadar onu mükemmel bir şekilde eğitmek ve yönlendirmek istese de aralarında olan yabancılaşmadan dolayı Kafka buna müsaade etmiyordu. “O muhteşem çalışmalarının ve başarının meyvelerini yemekten belki de gerçekten memnun olurdum, bunu inkâr edecek değilim ve hatta onları geliştirmene katkı da bulunabilirdim –ki sen de bundan hoşnut kalırdın- ancak aramızdaki yabancılaşma buna engel oluyordu.”¹⁴⁵ Babası ile arasındaki iletişim bozukluğundan kaynaklanan yabancılaşma Kafka'nın dayatmalara karşı direnç göstermesine ve istemediği bir şeyi yapmamasına neden olmuştur.

Kafka yalnızca ailesinde değil iş yaşamında da bir yabancılaşma içerisine girmiştir. Eserlerinde onun yönünü belirleyen ilk unsur işi olmuştur. İşine bağlı bir kişidir. Özellikle *Şato* eserinde işini yapabilmek için verdiği amansız mücadele onun toplum tarafından kabul görmemesine neden olmuştur.¹⁴⁶ Ama doğru olan, yapılması gereken bu değil midir? İnsanın kendi işini alması için mücadele etmesi gerekmez mi? Günümüzde de iş yaşamına başlayan insan, yavaş yavaş toplumdan, arkadaşlarından kopmaktadır. Yoğun iş temposu, her şeyin tüm düzenini, sosyal hayatını belirleyen iş temposu onu yabancılaşmaya çekmiştir. *Dönüşüm* eserinde hayatında işi ve ailesi vardır. Ailesine karşı sevgisi ve sorumluluğu vardır. Bu yüzden de işi onun için çok önemlidir. Ailesini maddi olarak zor durumda bırakmaktan

¹⁴⁵ Kafka, Babaya Mektup, 36.

¹⁴⁶ Kafka, *Şato*, 120.

korktuğu için sevmediği bir işte çalışmak zorunda kalmıştır. *Dava* eserinde ise amcasının yüzünü yere eğdirmemek için davanın bitmesi, kimsenin bu davayı duymaması ve işindeki konumunun sarsılmaması gerektiğini belirtir. *Şato* eserinde ise memleketini işini yapabilmek için terk etmişti ve tek derdi kadastroculuk işini yapabilmektir. Hep işi uğruna verdiği bir mücadeleden bahseder. *Şato* eserinde barınabilmek, köyde tutunabilmek, kendisini köydekilere kabul ettirebilmek için adına, kendi değerinden vazgeçmiş, mesleği olmadığı hâlde başka bir işte çalışmıştır. “Bu işi isteksiz, çok isteksiz kabul edebilirim, şu seviyesi düşük öğretmenin önünde şu an küçük düşüyor olmam benim için yeterince utanç verici, bu adam bir de amirim olacak şimdi.”¹⁴⁷ *Şato* eserinde köydeki koşullar bir yabancıya göre hafife alınacak durumlar değildir. Otorite sahibi bir bey köylü bir insan ile daha da kötüsü bir yabancı ile asla görüşmezdi. K.’ya telaffuz edilen her cümle onu yabancılaşmaya daha çok itmiştir. Çünkü kiminle konuşmak istese hep yabancı damgası yemiştir, her cümlede yabancı olduğu hatırlatılmıştır. Kendisini kabul eden benimseyen insanlardan ise uzak tutmuşlardır. Bu uzak tutmayı ise yine K.’yı dışlamak ve kabul etmemekle tehdit ederek yapmışlardır. Sadece şato değil, beyler değil, hancının karısı da aslında bir otoritedir. Çünkü onu yabancılaşmaya iten en önemli kişi hancının karısıdır. Her fırsatta ona bir yabancı ve hiç olduğunu hatırlatır.

Evlenme izni alınsın diye burada alçakgönüllülükle uğraştığımız siz kim sizin ki! Saraya mensup değilsiniz, köyden de değilsiniz, siz bir hiçsiniz. Ne yazık ki siz şusunuz: Bir yabancısınız, lüzumsuz ve herkesin ayağına dolaşan, onun yüzünden herkesin başının belaya girdiği, onun yüzünden hizmetçilerin odalarından atıldığı, niyeti belli olmayan, bizim çok kıymetli küçük Frieda’mızı baştan çıkardığı için ona ne yazık ki eş olarak vermek zorunda kaldığımız biri.”¹⁴⁸

K.’nın köyde kabul görememesinin nedeni yabancı biri olarak gösterilse de, K. daha önce köyde kimsenin yapmaya cesaret edemediği girişimlerde bulunduğu için sivrilmiş birisi olmuştur. Toplum içinde sivrilmesi ise kimse tarafından hoş karşılanmamıştır çünkü köylüler *Şato* ile ters düşmekten korkmaktadırlar. *Şato* köylülerin de hayali olan, ulaşılması zor bir yerdir. Köylüler için şato bir yaşam alanıdır ve bunun yok olmasından kaygı duymaktadırlar. Bu yüzden hem köylüler hem de beyler K.’nın şatoya ulaşmasına engel olmuşlardır.

¹⁴⁷ Kafka, *Şato*, 104.

¹⁴⁸ Kafka, *Şato*, 56.

Makamlarla doğrudan bağlantıya geçmek pek zor olmuyordu, çünkü makamlar ne kadar iyi örgütlenmiş olsalar da, yalnızca uzak ve görünmez efendileri adına uzak ve görünmez şeyleri savunuyorlardı; oysa K. yakınındaki canlı bir şey için, kendi için savaşıyordu; ayrıca bunu hiç değilse başlarda kendi iradesiyle yapıyordu, çünkü o saldıran taraftı; kendisi için savaşan yalnızca o değildi, ama makamların aldığı önlemler doğrultusunda inandığı, tanımadığı başka güçler de vardı. Ama makamlar baştan beri önemsiz konularda –çünkü şimdiye kadar daha fazlası söz konusu olmamıştı– K. 'ya büyük ölçüde destek vererek, onun küçük ve basit zaferler kazanma olanağını ve bu olanakla birlikte ona bağlı olan kıvancı ve kıvançtan doğacak olan sonraki büyük savaşlar için gerekli güven duygusunu elinden alıyorlardı.¹⁴⁹

Şatoya ulaşmak için yapmış olduğu girişimler ile köyde özgürlüğünün de sınırlanması ve onu tamamen bulanık bir yabancılaşma içerisine bırakılmasına neden olmuştur. Köydekilerin beyleri kızdırmamak için çaba göstermeleri, yalnızca belirli günlerde sektere dertlerini anlatmaları kimseyi harekete geçirmemiştir. Yalnızca K. bu durum içinden sıyrılmaya çalışmıştır. K. kendisi için mücadele etmek yerine saçmaya boyun eğmiş olsaydı köylülerden bir farkı kalmayacaktır.

Kafka çelişkilerin yazarı olmuştur. “Kafka olmanın olanaksızlığı.”¹⁵⁰ Kendi olanaksızlığı kendi içerisinde. Çünkü kendi içerisinde bir savaş vardır. Kafka'dan yana Kafka'ya karşı açılan bir savaştır. Bu savaş yabancılaşma içerisinde iken yabancılaşma ile savaşmasıdır. Yabancılaşma içerisinde yabancılaşma ile kavga etmesi kendi benliğini, özünü bulabilmek içindir. Bu yabancılaşma, insanı nesne olarak kullanan bir kısır döngüye karşı tepkidir. Bu tepkiyi verebilmesi için ise toplum içerisinde kendi yalnızlığının ve yabancılaşmasının bilincine farkına varabilmesi gerekir.

Birey başkası/öteki üzerinden kendi yalnızlığının ve yabancılaşmasının farkına varır. Bu toplum içerisine dâhil olsa bile kendi varoluşunun farkına varamayan birey bir nesne konumundadır. Kafka insanın nesne olarak değerlendirilmesine karşıdır. Kafka da insanın değeri ön planda tutulmuştur. Kafka Babaya Mektup'ta “Çalışanlarına maaşlı düşmanlar derdin”¹⁵¹ cümlesi babasının da insanları nesne hâline getirdiğini kanıtlar niteliktedir. Kendisi de bir nesne hâline dönüşmek istememektedir. Bu baskı, otorite figürü toplumun egemenliği ile özdeşleştirildiğinde, günümüzde de insan bir nesne olarak görülmesine karşı bir yaklaşım olarak da görülür. Kafka hem kendi çağında hem de günümüzün modern insanın da bir nesne konumuna konulduğunu eserlerinde bu bağlamda dile getirmiştir. Tüm bunların bilincinde olan Kafka gerçek dünyada insanın nesnelleştirilmesini ve yalnızlığın-

¹⁴⁹ Kafka, *Şato*, 65.

¹⁵⁰ Stach, R. (2013). *Kafka Kavrama Yılları II*, Çev. Sezer Duru, Sel Yayıncılık, İstanbul, 17.

¹⁵¹ Kafka, *Babaya Mektup*, 38.

yabancılaşmanın farkındadır. Bunlarla mücadelesi, başkasına göre ve başkası olmamak, onun tavrını ortaya koyar. Kendisini mutlak bir anlamda gerçekleştirmesi mümkün olmaması, başkasına zarar vermeme anlayışını yaşamının temelini koymasındandır. Ancak insanın kırılabilirliği onda etkin bir şekilde vücut bulmuş, başkası/başkaları uğruna kendi olmaktan vazgeçmiş; bir yabancılaşma dünyasında kendisi için mücadele eder hâle gelmiştir. Kafka bu bağlamda saçma ile de mücadele etmiştir.

3.3. Franz Kafka'da Saçma Karşısında İnsan

Saçma, “varoluş felsefelerinde, yaşamın anlamsızlığı, tutarsızlığı ve amaçsızlığı için kullanılan terim.”¹⁵²dir. Saçma, insanın anlamsız ve değersiz bulunduğu şeylerdir. Saçmayı ortaya çıkaran hayatı anlamlandırma çabasıdır. Anlam verebilmek kişinin içerisinde bulunduğu duruma göre değişmektedir. Dünyanın anlamız ve bizlere uzak olması saçmayı beraberinde getirir. Bu konuyla ilgili düşüncelerini Albert Camus *Sisifos Söyleni* adlı eserinde kaleme almıştır;

Dünyanın “yoğun” olduğunu ayırmsamak, bir taşın ne denli yabancı, bizce kavranılmaz olduğunu, doğanın, bir görünümün bize ne büyük bir güçle yok sayılabileceğinin sezinlemek. Her güzelliğin dibinde insan dışı bir şey yatar ve bu tepeler, gökyüzünün bu tatlılığı, bu ağaç dizileri kendilerine yüklediğimiz düşsel anlamı hemen o dakikada yitiriverir, yitirilmiş bir cennet kadar uzaktırlar bundan böyle.¹⁵³

Saçma, her şeyin çok güzel olmasına rağmen bir anda o güzelliğin ve anlamının yitirilmesi, güzel şeyler yaşayan insanların yaşadığı talihsiz bir olay ya da psikolojik açıdan bunalıma girmeleri ile oluşan anlamsızlık duygusudur. Bir metnin anlamı ayrı bir şeydir, insan için olan şeylerin değeri ayrı bir anlamdadır. Bu yüzden birey kişisel olarak kendisine anlamlı gelmeyen bir şeye saçma diyebilir. Akıl ve mantık ilkelerine uysa dâhi birey için bir anlamı yoksa o şey saçma konumundadır. Bir şeyin saçma olup olmaması, kişinin o şeyden, durumdan ne anladığıyla ilişkilidir. Saçma olarak adlandırılan şey, akıl ilkelerine uygun gözüktüğü durumlarda dâhi birey için bir anlam ya da değer taşımayıp saçma gelebilir.

Albert Camus *Sisifos Söyleni* adlı eserinde “Anlamını kavrayamadığım bu dünya uçsuz bucaksız bir usa aykırılıktan başka bir şey değil.”¹⁵⁴ demiştir. Bu bizim kavrama yetimizin

¹⁵² Cevizci, Felsefe Sözlüğü, 743.

¹⁵³ Camus, *Sisifos Söyleni*, 25.

¹⁵⁴ Camus, A. (2010). *Sisifos Söyleni*, (Çev. Tahsin Yücel), Can Yayınları, İstanbul, 15. Baskı, 36.

eksikliğinden midir yoksa yaşam aklı aşan özelliklere mi sahiptir? Akılsal olan, insan için ne kadar anlamlıdır? Nedensellik ilişkisi, insanın anlam dünyasında ne kadar yer edinebilir? Özellikle Albert Camus tarafından saçma, dünyanın anlamlandırılmaması ve dünyanın insanın isteklerine kayıtsız kalması olarak nitelendirilir. Franz Kafka içinde saçma yaşamının bir anlamın olup olmamasıdır. Günlüğüne şu şekilde bir not düşer:

Pek çok gündün beri yazıyorum, böyle gitse keşke! Yirmi yıl önceki gibi tastamam korunmuş, çalışmanın içine girip yuvarlanmış değilim, ama ne de olsa yaşamım bir anlam kazandı; düzenli, boş, saçma bekarsı yaşamım haklı bir nedene kavuştu. Kendi kendimle yine ikili söyleyişler yapabiliyor, dipsiz bir boşluğa gözlerimi dikip bakmıyorum. Benim için ancak bu yoldan bu düzelmeye sözü edilebilir.¹⁵⁵

Yaşamının, hayatının bir anlam kazanması onu saçma duygusundan uzaklaştırmıştır. Kafka için hayatın anlam kazanması, yazı yazabilmesidir, yazı yazdığı zaman kendi yaşantısını anlamlı ve saçmadan uzak bulur. Kafka bahsettiği üçüncü dünyasında, saçmadan uzaklaşmış ve kendince anlamlı bulduğu şeyleri yapabildiğini tasvir etmiştir. Ancak ölümünden sonra arkadaşı Brod'dan eserlerini yakmasını istemesi de saçma bir durumdur. Çünkü anlam verdiği şeyleri ortadan kaldırmak istemiştir. Bu nedenle Kafka'nın da Camus'un *Sisifos Söyleni*'nde bahsettiği gibi saçmadan kaçamadığını ancak onunla yaşamaya devam ettiğini söylenebilir.

Varoluşçu filozoflardan biri olan Sartre'a göre, zihin ile kavranamayan şeylere anlam yüklemek saçmadır. Alasdair Maclyntre, Varoluşçuluk adlı eserinde Sartre için şu değerlendirmede bulunmuştur: "Sartre'ın ilk romanı La Nausee'de (Bulantı) romanının kahramanı Antoine Roquentin varoluşun bütünsel anlamsızlığıyla karşı karşıya kalır. Bu anlamsızlık, şeylerin salt var olmalarından ibarettir; şeyler, oldukları gibi olmalarının hiçbir yeter sebebine sahip değildir. Onlar olumsuzdurlar. Saçmadırlar."¹⁵⁶ Varoluştan bütünsel olarak bir anlam çıkarmaya çalışmak, şeyleri var olduğu kalıp, çerçeve içerisinde kabul etmemek ve bundan anlam çıkarmaya çalışmak anlamsızlığa sürükler ve saçmaya neden olur. Sartre açısından da zihin ile kavranamayan şeyler vardır ve zihin ile kavranamayan bu şeylere bütünsel olarak anlam yüklemeye çalışmak kişiyi yanlış ve saçmaya sürükleyebilir. "Sartre'a göre evren, reel olmakla beraber saçmadır; zihin ile kavranamaz."¹⁵⁷ Evrende zihin ile kavranamayan şeylerin olması onu saçma kılar. Çünkü ona göre, zihin ile kavranamayan

¹⁵⁵ Kafka, Günce, 341.

¹⁵⁶ Maclyntre, Varoluşçuluk, 39.

¹⁵⁷ Maclyntre, a.g.e, 50.

şeylerde anlam aramak ve anlam yüklemek anlamsız ve saçmadır. Birey zihin ile kavrayamadığı ve dolayısıyla onun için var olmayan şeye bir anlam yükleyemez. Anlam yüklemeye çalışması ise bireyi yanlışla sürükler ve bu durumda bireyin saçma içerisinde bulunmuş olur. Var olmayan bir şey hakkında düşünmek, değer ve anlam yüklemeye çalışmak saçmadır. “İnsan yaşamı ve varoluşunun anlamsızlığı”¹⁵⁸ üzerine kurulan bir saçma kavramı vardır.

Sartre’a göre, mümkün olan kendisi için varlık alanına dâhil olduğundan ibarettir. O ne yok olandan ne olasılıktan ne de mutlak bir yasadan ortaya çıkmıştır. Bir ibareye bağlı kalmaksızın o, vardır. Türetilmemiş, dolaysız, sebepsiz başka bir varlıkla alakası olmayan kendisi içinde bulunan varlık fazladan ve saçmadır.¹⁵⁹

Varoluşçu filozoflardan biri olan Kierkegaard için saçma iman temellidir. Kierkegaard’ın kendi hayatında yaşadıkları, onu Tanrı’ya yaklaştırarak yaşama dair bakış açısını ve düşüncelerini etkilemiştir. Filozofun dinsel varoluş alanına kattığı mânâ, aklın ulaşılmazlığında belirlenir. Topluma karşı kendini kapatan filozof, bu anlamda kurtuluşu Tanrı’nın varlığıyla ilişkilendirmektedir. Dolayısıyla sorumluluk, Tanrı’ya karşıdır. Kişinin tanrıya ulaşabilmesi için aklını yitirmesi gerekmektedir, çünkü Kierkegaard’a göre Tanrı akılla kavranamaz.¹⁶⁰

Kierkegaard’ın düşüncelerinin esin kaynağı; Hz. İbrahim’in, oğlu İsmail’i kurban etme kararını almış olmasıdır. Kierkegaard için bu olay, gerçek bir trajedidir. Kierkegaard, seçme özgürlüğüne sahip olan bireyin bu zor ve aşılması güç olan durumu daha anlaşılır kılmak için İbrahim peygamberin yaşadığı olaydan yararlanır. Ona göre, İbrahim peygamber varoluş trajedisini en taze anlama yaşayan bireydir. “İbrahim peygamber, öyle bir kahramandır ki şanı sebebiyle büyük; kudreti nedeniyle güçsüzlüğünü yansıtır. Bilgeliği nedeniyle büyüktü, bilgeliği akılsızlığıyla; umudu nedeniyle büyüktü, umudunun şekli delilikti. Sevgisi nedeniyle büyüktü, sevgisi kendine nefretidir.”¹⁶¹ biçiminde dile getirerek, bireyin kendini var ederken yaşadığı paradoksal çıkmazları dile getirmektedir. Ona göre, birey tek başınadır, rehbersiz bir yaşamda var olmaktadır. Yalnızlığını yaşayan birey başkaları tarafından anlaşılabilir ve kendi durumunu da başkalarına ifade edemez. O aynı

¹⁵⁸ Cevizci, Felsefe Sözlüğü, 743.

¹⁵⁹ Koç, E., (1999). J. P. Sartre Felsefesinde “Ben-Başkası-İletişim” Problemi, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 344-346.

¹⁶⁰ Çeleb, V., a.g.m, 249-250.

¹⁶¹ Kierkegaard, S. (1990). *Korku ve Titreme*, (Çev.: E.Düzen), Ara Yayınları, İstanbul, 49.

zamanda bir iman şövalyesidir. Bu açıyla da toplumsal bir kahraman olma özelliğine sahip olan “trajik kahraman”dan ayrılır.¹⁶²

Böylesine anlaşılması zor ve muammalı olan bireyi Kierkegaard şöyle betimler: “Oysa iman şövalyesi paradokstur, kişidir; birey dışında bir şey değildir, ilişkisiz ve gösterişsizdir; o kendini başkasına anlaşılır kılamamanın acısını duyar.”¹⁶³ O halde “*trajik kahraman*” birey olmanın uzağında yer alırken, “*iman şövalyesi*” ise birey olma özelliğine ve mücadelesine aittir. İnsanı birey olma özelliklerine yönlendiren ve ona bu özellikleri katan “yalnızlık” özelliğidir. Bu durumda “*İnsanı birey olmaya hazırlayan, onu başkalarından ayıran, kendi bilincine ulaştıran, onu kendisi yapan özellik yalnızlıktır.*”¹⁶⁴ şeklinde ifade edilebilir. Onun için de Kierkegaard’da “yalnızlık”, varoluşun ve bireysel olmanın temel unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kierkegaard’a göre, dinsel varoluş alanı akıl dışıdır. Onu akılla açıklamak mümkün değildir. Bundan dolayı bu alan sadece imanla açıklanabilmektedir. Dinsel varoluş alanında insan yalnızca Tanrı’ya karşı sorumludur. Kierkegaard’ın bahsettiği trajik kahramanın tersine, iman şövalyesinde, bireyin davranışlarında herhangi bir toplumsal yaptırım durumu söz konusu değildir. Dolayısıyla bir davranış gerçekleşecekse onu tanımlayan tek şey, Tanrı’nın emri olup olmadığıdır. Bundan dolayıdır ki, bir davranış Tanrı buyruğu ise bu davranışın uygulanması esnasında başka bir mantıki nedensel süreç aranmaz. Kierkegaard’a göre, iman, insan aklına, doğasına ve ahlakına uymasa bile Tanrı’ya inanılması ve güvenilmesi durumudur.¹⁶⁵ İman durumunda, akıl ve evrensel ahlâkın, Tanrı emri karşısında askıya alınması söz konusudur. Bu yüzden dinsel varoluş alanındaki kişi, etik varoluş alanında olduğu gibi evrensel kurallarla ya da toplumsal ilkelerle etkileşim içinde olmak zorunda değildir. Çünkü dinsel varoluş alanında kişinin davranışlarında toplumun bir emri yoktur. Kişi üzerinde sadece Tanrı’nın buyrukları söz konusudur. Bundan dolayıdır ki kişi ancak Tanrı’ya yaklaşabildiği sürece kişiliğini oluşturabilmektedir. Bunun için de bireyin Tanrı ile olan ilişkisine bakılmalıdır. Birey de Tanrı ile olan etkileşimini mantıkla değil, sadece ve sadece imanla oluşturabilmektedir.

Kierkegaard’a göre, insanın özü gereği Tanrı ile, sonsuz yüce varlıkla, etkileşim içinde olmak durumundadır. O halde insan bu dünyadaki tercihleri vasıtasıyla tekrar tekrar Tanrı’ya erişmek zorundadır. Bu durum onu sıkıntı ve umutsuzluktan kurtaracak tek alternatiftir.

¹⁶² Taşdelen, a.g.m., 49.

¹⁶³ Kierkegaard, a.g.e., 70.

¹⁶⁴ Taşdelen, a.g.e., 50.

¹⁶⁵ West, (2005), a.g.e., 206.

Burada Tanrı karşısındaki bireyin tercihi, iman ya da günah çerçevesinde olacaktır. İnsanın en büyük kararlarından biri budur. Çünkü sadece bilinçli olarak Tanrı'ya inanma kararına varan benlik, umutsuzluk durumunu yıkıp aşabilir. “Benliğin yükselen evreler dizisi yoluyla gelişimi Tanrı'nın dolaysız olarak karşısında duran sonsuz benlikte doruk noktasına ulaşır.”¹⁶⁶ Eğer insan mutluluğu bir sonluluğun içinde ararsa umutsuzluğa düşer. Çünkü onu yaratan güçle olan bağlantısı kesilmiş olur. Kierkegaard, kendi umutsuzluğunun ve diğer insanların umutsuzluğunun kaynağını, varlığın aşkın tarafıyla olan ilişkisinin kopmasında görür. Çünkü “insan sonsuzluk ile sonlunun, geçici ile kalıcılığının özgürlük ile zorunluluğun sentezidir.”¹⁶⁷ Kierkegaard'ın sözünü ettiği birey-Tanrı ilişkisi, birbirine yakın ve aynı zamanda da sonsuzca uzak olan iki varlığın etkileşimidir. İşte iman bu iki varlık arasında kurulan ilişkide ortaya çıkar. Kierkegaard'a göre absürtün kaynağı buradadır. Ona göre iman ve absürt (saçma) beraberdır. Çünkü Tanrı ve insan gibi birbirine hiç benzemeyen iki varlık arasındaki ilişki, iman ile absürdün birlikteliğini zorunlu kılar.¹⁶⁸ Böylece bir ben olan birey ile mutlak öteki olan Tanrı arasında yakın iletişim, inanma olayında ortaya çıkmaktadır. Bireyin Tanrı ile ilişkisi ancak iman aracılığıyla Tanrı'ya duyduğu inanç ile mümkündür. Dinsel varoluş alanında esas olan şey, Tanrı'nın huzurunda, ben olmaktır. Tanrı'nın huzurunda olmanın bir başka durumu ise kişinin kendisini günahkâr ve etkisiz bir varlık olarak görmesidir. Bu durumda kişiye sonsuz teslimiyeti getirmektedir. Kierkegaard'a göre, kişi inanç ile aklının aldığına değil, aklının almadığına inanır.¹⁶⁹ Bu yüzden Kierkegaard'a göre kişi, “Tanrı'yı kazanmak için kesinlikle aklın kaybetmelidir”.¹⁷⁰ Çünkü ona göre iman tam olarak düşüncenin bittiği yerde başlamaktadır. Bu yüzden Kierkegaard, dinsel varoluş aşamasının akıl dışı olarak niteler. Bu aşamanın esas niteliği Tanrı birey etkileşimini kuran imandır.

İman Şövalyesi Hz. İbrahim'in hikâyesi şu şekildedir: Hz. İbrahim'in uzun süre çocuğu olmamıştır. Bir çocuğa sahip olduğunda, onu Tanrı'ya kurban edeceğine söz vermiştir. Hz. İbrahim bir erkek evlada sahip olunca Tanrı'ya verdiği söz gereği oğlunu kurban etmek zorunda kalır. Hz. İbrahim için oğlu İsmail'i kurban etmek bir inan.-iman sınavıdır. Burada imanını ispatlama durumunda kalan Hz. İbrahim iman paradoksu ile karşı karşıya kalmıştır. Bir yandan oğlunu kurban etmek zorunda kalırken; aynı zamanda iman gücüyle

¹⁶⁶ West, (2005), Kıta Avrupası Felsefesine Giriş, Paradigma Yayınları, İstanbul, 202.

¹⁶⁷ Kierkegaard, (2002), a.g.e., 10.

¹⁶⁸ Kierkegaard, (2005), Günlüklerden ve Makalelerden Seçmeler, Çev: İbrahim Kapaklıkaya, Anka Yayınları, İstanbul, 550.

¹⁶⁹ West, (2005), a.g.e., 202.

¹⁷⁰ Kierkegaard, (2002), Korku ve Titreme, 12.

Tanrı'nın oğlunu ona geri vereceğini hayalinde canlandırmıştır. Bu durum evrensel olarak akıl dışı ve saçmadır. Hz. İbrahim'in bütün bunları göze almasını açıklayan tek şey sonsuz teslimiyettir. Bu durumu biz ne estetik varoluş alanı ile ne de etik varoluş alanının evrensel ilkesiyle tanımlayabiliriz. Evrensel etik ve rasyonalite açısından bakıldığında bir babanın oğlunu kurban etmesi hiçbir şekilde doğru bulunmazken neredeyse tamamen akıl dışı olarak görülen, Hz. İbrahim gibi bir iman şövalyesi için tam bir sonsuz teslimiyetin açıklayıcısıdır. Bunun içindir ki Kierkegaard'a göre, inancın konusu olan şey, absürt (saçma) ve paradokstur. İnanan bireyin nihai hedefi paradoksu anlamak değil, onun anlaşmazlığını anlamaktır. Burada absürt ve paradoks akıl dışılık, akılla algılanamazlık anlamındadır. Ona göre, Hz. İbrahim'in öyküsünü anlayabilmek için paradoksu anlamak gerekir. Çünkü "Kişi İbrahim'i ancak paradoksu anladığı kadar anlayabilir. Kendi adıma bir bakıma İbrahim'i anlayabiliyorum, ancak çok iyi görüyorum ki İbrahim gibi iman hamlesi yapmaya cesaretim olmadığı gibi, bu yönde konuşmaya da cesaretim yok"¹⁷¹. Hz. İbrahim'in bu örneği tam bir cesaret örneğidir.¹⁷²

Kierkegaard, kendi özgür seçimi ile oğlunu Tanrı'ya kurban etmeye karar vermiş ve bu kararının sorumluluğu ile Tanrı'ya karşı sözünü tutmak için harekete geçmiştir. Onun girişimi her ne kadar akla uygun ve ahlaki gözükme de, İbrahim Tanrı'nın oğlunu ondan almayacağına, oğlunun bir şekilde hayatta kalacağına ilişkin bir inanca sarılmıştır. Hz. İbrahim'i İman Şövalyesi konumuna getiren bu saçmaya duyduğu inançtır. Çünkü en azından oğlunun öldükten sonra dirileceğine inanmıştır. Bu nedenle Kierkegaard'ın düşüncesinde saçma olarak karşımıza çıkan şey, bireysel ve kişinin Tanrı'ya duyduğu inançla ilişkilidir. Onun düşüncesinde, saçmanın ortaya çıkabilmesi için Tanrı'nın varlığı ve ona iman ön koşuldur. Ancak Camus gibi diğer varoluşçu düşünürlerde, saçmanın ortaya çıkması için Tanrı'nın varlığı gerektirmemekte ve yaşanan olaylar karşısında kişisel bir tutumu, anlayışı içermektedir.

Albert Camus'a göre Tanrı'nın yokluğu ve evrene bir anlam yükleyememesi saçmadır. "Varoluşçu filozoflardan bazıları, örneğin Camus insan varoluşunun, nihai bir amaçtan yoksun ve dolayısıyla da, anlamsız olduğu için, saçma olduğunu savunur. Saçmalık, yine Camus'de doğrudan doğruya Tanrı'nın yokluğundan kaynaklanır."¹⁷³ Camus düşüncelerinde saçma kavramına sıklıkla yer vermiştir.

¹⁷¹ Kierkegaard, (2002), a.g.e., 92-93.

¹⁷² Cevizci, (2000), a.g.e., 978.

¹⁷³ Cevizci, Felsefe Sözlüğü, 743.

Dekorların yıkıldığı olur. Yataktan kalkma, tramvay, dört saat çalışma, yemek, uyku ve aynı uyum içinde Salı Çarşamba Perşembe Cuma Cumartesi, çoğu kez kolaylıkla izlenir bu yol. Yalnız bir gün “neden?” yükselir ve her şey bu şaşkınlık kokan bıkkınlık içinde başlar. “Başlar,” işte bu önemli. Bıkkınlık, makinemsi bir yaşamın edimlerinin sonundadır, ama aynı zamanda bilincin devinimini başlatır. Onu uyandırır, gerisine yol açar. Gerisi, bilinçsiz olarak yeniden zincire dönüş ya da kesin uyanıştır. Uyanışın ardından da sonuç gelir zamanla; intihar ya da iyileşme. Tek başına ele alınınca, bıkkınlıkta tiksindirici bir şey vardır. Burada, iyi bir şey olduğu sonucunu çıkarmam gerekiyor. Çünkü her şey bilinçle başlar, her şey ancak onunla bir değer taşıyabilir. Bu saptamaların hiçte yeni bir yanı yok. Ama açık olmaları önemli; bir zaman için uyumsuzun kaynaklarında ufak bir inceleme için yeterlidir bu kadarı. Basit “kaygı” her şeyin başlangıcındadır.¹⁷⁴

Birey bu saçma duygusu beraberinde yabancılaşma olgusu ile karşı karşıya kalır. Tanrı'nın yokluğu, hayatın anlamsızlığı, tekdüze giden ve kısır döngüde olduğunun farkına varan insan saçma ile yüz yüze gelir. Bu saçma durumunda kurtulabilmesi için ise mücadele etmesi gerekmektedir. Birey ya saçma ile mücadele etmeyi seçer ya da intihar etmeyi seçer. İntihar ise, saçmanın bir unsuru olan insanın yok edilmesidir. Bu yüzden Camus insanlığın ölmemesi için saçma ile mücadele etmek gerektiğini vurgulamıştır.

Camus'de saçmanın anlamı bellidir. Sartre ve Heidegger'in tersine olarak o, varlığın bizzat kendisini saçma görmez. Saçma varolanın kendisinden değil, bilinçten kaynaklanır. Bilincin olmadığı ve bilinç ile bir varlık karşılaşmasının gerçekleşmediği yerde saçma ortaya çıkmaz. Demek ki saçma, bir ilişkidir, bilinç ile dünyanın ilişkisidir. Saçma insanın dünyadan kopuşunun, onun anlamlı ve özlemlerine uygun düşen bir ilişkiyi kuramayışının bir ifadesidir.¹⁷⁵

Yukarıda bahsettiğimiz gibi hayatın monotonluğu, zamanın öldürücü bir şekilde hızla akıp gitmesi, insanların yalnızlık ve yabancılaşma içerisinde her şeyin ölümle son bulacağını farkına varması saçmayı ortaya çıkaran unsurlardandır. Saçmadan kurtulmak için insanın üç yolu vardır; umut, intihar ve başkaldırıdır. Saçmanın farkına varılması ile yeni bir anlam arayışına giren insanın, anlamsızlıklardan sıyrılmış bir dünya arayışına girmesi onun umududur. İnsanın saçmayı kabul edip, saçma ile mücadele etmesi gerekirken başka bir arayış içerisine girmesi felsefi bir intihardır. İnsan saçmaya sınıksıkı sarılarak, yani yaşamaya devam etmek için başkaldırısını yapmalıdır. Bu başkaldırı kavramı ileride anlatılacak.

Gabriel Marcel'de saçma kavramına felsefi sisteminde yer vermiştir. Saçma kavramı, diğer filozoflarda olduğu gibi ona göre de hayatın anlamsızlaşması ve insanın nesne hâline

¹⁷⁴ Camus, a.g.e, 24.

¹⁷⁵ Gündoğdu, Albert Camus, 5.

getirilmesiyle ortaya çıkmıştır. Marcel'e göre, "modern dünyanın getiri ve götürüleri doğrultusunda saçmalık, yabancılaşma, yalnızlık, tedirginlik, bulantı vb. belirtilerle kendisini gösteren 'anlamsal boşluk' duygusu ve beraberinde gelen bir anlam arayışıdır."¹⁷⁶ Bu anlam arayışı kişinin anlamsal boşluğa düşmemesi için gereklidir. Anlamsal boşluğa düşen birey zamanla bir anlam arayışına girer. Zamanla her şey anlamsız ve saçma gelmeye başlar. Saçma aynı zamanda varoluşun tamamlayıcısıdır. Var olabilmek için bu anlamı aramak gereklidir. Bireyin saçmaya rağmen yaşamaya devam etmesi yani başkaldırı içerisine girmek istemesi Tanrı inancı ile mümkün olmaktadır. Marcel için, "Varlığın inkâr edildiği bir dünyada insan anlamsızlığa ve umutsuzluğa mahkûm olur."¹⁷⁷ Bu anlamsızlıktan yani saçmadan kurtulmak için iki yol vardır. Bu Marcel' in söylemi ile "kurtuluş ya da kayboluş"¹⁷⁸ olan iki seçenektir. Birey ya başkaldırı yolu ile kurtuluşu seçecek ya da bir şey yapmadan kayboluşu seçecektir. Burada karar vermenin en önemli noktası Marcel için, Mutlak Varlık inancıdır. Bu inanç kişiyi kurtuluşa götüren tek yoldur. "Dolayısıyla kişinin özgürce yapacağı bir seçim onun ya kayboluşu ya da kendini gerçekleştirme yolunda ileri ya da geri adım anlamına gelip, umut ya da umutsuzluğa vesile olacaktır. Bu sebeple Marcel felsefesinde umut, umutsuzluğa teşvik edici tüm unsurlara rağmen zafer kazanmak durumundadır."¹⁷⁹ Bu durumda intihar etmemek ve yaşamaya devam etmek bireyin özgür bir seçimidir. Birey bu saçmadan dolayı bir kaygı da yaşar. Ancak Tanrı'ya olan inancı insanı kaygıdan koruyacaktır.

Kafka *Dava* adlı romanında saçmayı tüm çıplaklığı ile gözler önüne sermiştir. Franz Kafka'nın da bir sabah ansızın sebep gösterilmeden tutuklandığında bunun nedenini öğrenememiştir. Tutukluluk nedeni öğrenememesi ile K. saçmayla yüz yüze gelmiştir. "Birisini Josef K.'ya iftira atmış olmalıydı. Yanlış bir şey yapmadığını bildiği hâlde bir sabah tutuklanmıştı."¹⁸⁰ Romanı tutuklanma sabahının öncesine dair bir bilgi vermeden direkt olay ile başlar. Nedeniz yere tutuklanmasına bir anlam verememişken tutuklu hâlde işine serbestçe gidebilmesi ise anlam veremediği başka bir olaydır. "Sanırım bizi yanlış anladınız," dedi çoktan kapının eşikine varmış olan polis şefi. "Tutuklandığınız doğru ama bu sizi işinizi yapmaktan alıkoymamalı. Hiçbir şey gündelik yaşamınızı sürdürmenizi engellememeli."¹⁸¹ Tutukluluk süreci içerisinde kendisini, anlamsız ve saçma bir dünyanın

¹⁷⁶ Koç, E. (2017). Gabriel Marcel'in "Kişi" Nosyonu, Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:10, Mart, 6-7.

¹⁷⁷ Koç, a.g.e, 7.

¹⁷⁸ Koç, a.g.e, 15.

¹⁷⁹ Koç, a.g.e, 16.

¹⁸⁰ Kafka, F. *Dava*, (Çev. Emre Alagöz), Panama Yayın, Ankara, 7.

¹⁸¹ Kafka, *Dava*, 22.

içerisinde bulmuştur. Bu dava mahkeme ile değil toplum ile yapılan bir dava olmuştur. Toplum çerçevesinde çizilen belirli kurallar ve yasalar doğrultusunda yaşamını idame ettiren bir birey hem tutsak hem de özgürdür. Ayrıca bir neden göstermeksizin tutuklu olması da onun toplum tarafından yargılandığının göstergesidir. Bu durumda K.'yı yargılayan toplumdur. K.yı infaz etmek ve yargılamak için yapılmış olan bir mahkemedir. Toplum tarafından yargılanmakta ve infaz edilmektedir. İşte tüm bu olaylar saçma olarak nitelendirilmiştir. Burada saçma hayatın anlamlandırılmaması olarak karşımıza çıkar. Hayat içinde insanın bir nesne gibi edilgin olmasının yarattığı rahatsızlıktır. Saçmayı oluşturan unsurlardan birisi insanın kendisini ilgilendiren olaylarla ilgili bilgisinin olmaması ve mutlak bir belirsizliğin egemen olmasıdır.

Davasının Pazar günü olacağına dair bir telefon gelir ve saatini öğrenmek için “bir yere uğramam gerekiyormuş ama saatini söylemeyi unuttular”¹⁸² diye müdür yardımcısına söyler. Suçunun ne olduğunu bilmediği davası saçma iken mahkemenin saatinin verilmemesi de saçmanın bir başka boyutudur. Davasında belirsizlik hâkimdir. Bu belirsizlik içerisinde de K., kendi dava sürecini yönetmeye çalışıyordu. Ama bu belirsizlikler onun tüm dava sonucunu etkilemiştir. Ne mahkemenin saati ne suç ne de ikinci mahkemenin ne zaman olacağı belli değildir. Zamansız olan yargılanma sürecinde de bir belirsizlik vardır. Genel kimse saatini öğrenmeden birisi ile plan yapmazken Kafka için hayati değer taşıyan bu davada saat bildirilmemiştir. Kafka tamamen saçmanın hâkim olduğu bir olay içerisine girmiştir. Yaşam saçma bir durumda anlam aramaktan ibaret olmaktadır.

Davasının görüleceği duruşma salonuna giderken K, mahkemeyi çok rahat bulabileceğini düşünmüştür. Yolda mahkemenin olduğu binasına dair bir kalabalık göreceğini ummuştur. Ama mahkemenin olduğu binayı bulmakta zorlanmıştır. “K. duruşmanın gerçekleştirileceği odaya gitmek üzere basamaklardan çıkmaya başlamıştı ki, bunun haricinde üç farklı merdiven daha olduğunu görerek durdu. Ayrıca avlunun sonunda ikinci bir avluya açılan küçük bir giriş vardı.”¹⁸³ İletişimden kaçtığı için duruşma salonunun nerde olduğunu soramamış ve kendisine Lanz adında bir isim uydurup, o binada yaşayıp yaşamadığını sormuştur. Oradaki herkes K.yı tanıyordur ve onu mahkemenin olduğunu odaya yönlendirirler. Kafka'nın içinde bulunduğu durum tamamen saçma iken o da bir müddet sonra bu saçmaya ayak uydurmuştur. Bu yaşananlar ve ihtiyacı olan sorulara cevap alamaması ile saçma devam eder. Varoluşuna engel olan belirsizlik, bilgisizlik ve edilgenlik

¹⁸² Kafka, *Dava*, 43.

¹⁸³ Kafka, *Dava*, 45.

yani saçmaya karşı bir anlam bulma çabası Kafka'nın eserlerinde kendisini göstermektedir. Saçmaya ayak uydurma, var olma isteğinin göstergesidir.

Varoluşunu gerçekleştiremeyen birey Camus'da olduğu gibi saçmaya ayak uydurur. Kafka'da bunu yapmıştır. Tüm saçmalıkları kabullenmiş ve kendisi de saçma içerisinde yaşamaya çalışmıştır. Bu yaşananlar ve ihtiyacı olan sorulara cevap alamaması ile saçma oluşur. Kafka'da bu saçmadan kaçmamış ve buna ayak uydurmaya başlamıştır. Şartlar içinde bu saçmayı anlamlı kılmaya da çalışmıştır.

Saçma ile karşı karşıya gelebilmesi ise hep bir olayla başlar. Ve bu olaylar her zaman kasvetli, bunaltıcı ve zorlu şartlar altında bir mekânda gerçekleşir. Tamamen saçma dünyasında olan K. görev yapacağı köye gittiğinde yatacak bir yer bulamaz. “sonra yatacak bir yer bakmak üzere yürüdü; handakiler hâlâ ayaktaydılar, hancının kiralayacak odası olmasa da, geç saatte geldiği için onu şaşırtıp, kafasını karıştıran bir müşteriye salona sereceği bir saman şiltede yatabileceğini söyledi.”¹⁸⁴ Kendisine yatacak bir yer bulamaması içine düştüğü yabancılaşma dünyasının ilk belirtisi olmuştur. Öncelikli olarak tek başına yani yalnız bir birey olarak gittiği bu köyde, kimse tarafından tanınmadığı ve bilinmediği için yabancı olarak karşılanır. Yatmak için bir yer bulması ve sonrasında gelişen olaylar ise onu saçma dünyasına atmıştır. Köye geldiği ilk gece saçma ile bir mekânda karşılaşmıştır. Tamamen yabancılaşma ve saçma dünyasına itilmiştir. Aldığı mektup ile amirinin muhtar olduğunu öğrenince muhtarın yanına gider ve öğrendikleri onu saçmalığın ortasına atar. “Siz, kadastrocu olarak işe alındığınızı söylüyorsunuz, ancak bizim ne yazık ki kadastrocuya ihtiyacımız yok. Bir kadastrocunun yapabileceği zerre kadar iş yok burada. Küçük işletmelerimizin sınırları belirlidir, her şey düzgün bir şekilde kayıtlara geçmiştir. Mülkiyet değişiklikleri pek olmaz ve ortaya çıkan ufak tefek sınır anlaşmazlıklarını kendimiz çözeriz. Yani ne işimiz var kadastrocuyla?”¹⁸⁵ Kadastrocu, umut bağlayıp gelmiş olduğu yerde bir evrak karışıklığından dolayı köye geldiğini öğrenmiştir. Bu durum K.'nin anlam veremediği ve bu yüzden saçma diye nitelendirdiği bir olaydır. Köydeki sözde var olan düzen adı altında olan düzensizlikten dolayı karşılaştığı durumlar K.nin saçma ile yüz yüze gelmesidir. Kadastrocu olarak geldiği köyde işini yapamaması, bir yanlışlık yüzünden, evraklarda bir sorun olduğu için köye getirildiğini öğrenen K. saçma ile karşı karşıya kalmıştır. Aynı zamanda geliş amacının dışında bir olayla karşılaşması ve başka işlere savrulması K.'nin köye gelirken planlamamış olduğu bir durumdur. Burada Kafka yaşamı anlamlandırırken

¹⁸⁴ Kafka, *Şato*, 1.

¹⁸⁵ Kafka, *Şato*, 7.

amaçsallık olduğuna dair yaklaşımları bir anlamda eleştirmektedir. Yaşamın mutlak bir amacının olmadığını bir anlamda göstermek istemektedir.

Ama Sayın Muhtar,” dedi K., “şimdi bazı şeyleri açık seçik gören sizsiniz yine. Beni neyin burada tuttuğunu size biraz anlatayım: Evimden ayrılmak için yaptığım fedakârlıklar, uzun ve yorucu yolculuk, buraya kabulümle ilgili olarak beslediğim haklı umutlar, tamamen parasız kalmış olmam, memleketimde yeniden uygun bir iş bulmanın olanaksızlığı, sonuncusu ve en az bunlar kadar önemlisi, nişanlığımın buradan biri olması.¹⁸⁶

Belli bir amaca göre hareket ettiğini düşünen insanın bu yolda yaptığı bütün eylemler, amacın olmamasının görülmesi üzerine, anlamsızlaşmışlardır. Tüm olumsuzluklar karşısına çıkar ve olumsuzluk saçma ile ortaya çıkar. Yalnızca işi ile ilgili değil hancının karısı ile yaşadığı şeylerde anlamsızdır. Hancının karısının sürekli olarak K.’ya hakaret etmesi, aşağılaması ve ona sürekli yabancı olduğunu hatırlatmasıyla K., içinde bulunduğu yabancılaşma durumundan kurtulamamıştır. Amacın olmaması sonucunda amaçsız hareketlerin meydana gelmesi aynı zamanda saçmayı da beraberinde getirmektedir. Belirsizlik ve saçma arasında derin bir bağ kurulmaktadır.

K.’ya gelmiş olan mektupta ondan sorumlu kişi olan Klamm, şatodan çok ön plana çıkmıştır. K. amasız bir şekilde sürekli Klamm ile görüşmek için çabalamıştır; fakat bu çabaların hiçbiri sonuç vermemiştir. Sürekli olarak araya birileri girmiştir; özellikle de hancının karısı. O, K.’ya her zaman engel olmuştur. K. her zaman içinde bulunduğu durumdan kurtulmak, anlamsız olan şeyleri anlamlı hâle getirmeye çalışmak ve kendi benliğini kabul ettirmek için çabalamıştır.

Klamm’la görüşmeliyim. – “Bu imkânsız,” dedi Frieda, biraz doğrulup K.’ya yaslandı, “bu nasıl bir düşünce!” – “Ama şart,” dedi K., “eğer başaramazsam, sen yapmalısın.” – “Ben yapamam K., yapamam,” dedi Frieda, “Klamm seninle asla konuşmaz. Klamm’ın seninle görüşeceğini nasıl düşünebilirsin!” – “Seninle görüşür mü peki?” diye sordu K. “Benimle de görüşmez,” dedi Frieda, “ne seninle ne de benimle, bunlar olmayacak şeyler.¹⁸⁷

Anlamsız olan durumlardan ne kadar kurtulmaya çalışsa da bir türlü kurtulamamıştır. Olumsuzluklar karşısında attığı her adımda saçma da onunla birlikte adım atar ve karşısına çıkar. Saçma ve yabancılaşma *Şato* eserinde gölgesi gibidir. Saçma ile karşılaşan birey ya

¹⁸⁶ Kafka, *Şato*, 82.

¹⁸⁷ Kafka, *Şato*, 54-55.

saçmadan kurtulmak istediği zaman başkaldırı içerisine girip hayatını yaşayacaktır ya da hayatını anlamsız bir şekilde sürdürmeye devam edecektir. K. başkaldırmayı yani ona göre anlamsız olan şeyleri anlamlandırmayı seçmiştir.

Günümüz modern insanlarından büyük çoğunluğu toplum kurallarına göre hayatlarını yaşarlar, bu ise onları tekdüzeliğe götürür. Bu insanlara varoluşun değerinin ve amacını sorgulatar. Sorgulama beraberinde saçma kavramını da getirir. İnsan her gün yaptığı şeyler ile yüzleşir, sabah uyanma, kahvaltı, tramvay, iş derken döngü bu şekilde devam eder. Bu döngünün bıkkınlık oluşturması saçmayı da beraberinde getirir. Kafka'nın davası ile olan süreci de ona bıkkınlık getirmiştir. Bir süre sonra davasını bırakmıştır. Çünkü tamamen bir saçmalık içerisinde kalakalmıştır. İlk başta davasının seyrini değiştirmek istese de değiştiremeyeceğini fark etmiştir K. Bunun bilincine varması ile zaman onda öldürücü bir süreç olarak başlamıştır. Kafka, davasında gelişme olmamasından dolayı zamanın yavaş yavaş akışıyla birlikte, geleceği değiştiremeyeceğinin, kendisinin zamanın bir esiri olduğunun bilincine varmıştır. Camus'a göre, zaman aleyhimize işleyen bir düşmandır. Birey her zaman yarını düşünerek harekete eder ve sürekli yarını ister. Bu ise ona hata yaptırır. Çünkü her gün bir önceki günün aynısıdır. Ve bu yaşananlar saçmadır. Ancak yine de o ve yazılarındaki kahramanlar başarısızlığa düşseler de var olmak için edilgin bir şekilde olsa da mücadele etmeye devam ederler.

Kafka, saçma karşısında çözümü intiharda aramamıştır. Saçmayı durdurmak için davası ile ilk başta ilgilenmiş ama daha sonra somut bir veri elde edemeyip kendisini aleyhine karşı olan zamana bırakmıştır. Kafka, mücadele içerisine girmeden saçmaya boyun eğmemiştir. Saçmanın içinde kalarak umutlu bir şekilde yaşamı için, işi için, kendisi için her zaman mücadele etmiştir.

3.4. Franz Kafka'da Umut- Umutsuzluk ve İnsan

Umut her zaman en umutsuz olaylarda dâhi kişinin düşünürken, hayal kurarken beklentisine yönelik gelişen olumlu duygu durumudur. Umut genel olarak kişinin kendi hayatıyla ilgili olumlu bir duygu beslemesidir. Umut aynı zamanda, kişinin umutsuz olduğu durumlarda da kendisine dair, içinde bulunduğu umutsuzluktan kurtulmaya dair oluşan bir duygudur.

Türk dil kurumunda umut, “Olması beklenen veya olacağı düşünülen şey”¹⁸⁸ olarak tanımlanmaktadır. Umutsuzluk ise, “Umutsuz olma durumu, ümitsizlik, meyusiyet”¹⁸⁹ anlamına gelmektedir. Umut olmadan kişi umutsuzluk duygusuna kapılmaz. Aynı zamanda umutsuzluk içerisinde birey umutlu da olabilir. Umut ve umutsuzluk birbiri ile iç içe geçmiş bir kavramdır.

Kafka umut ve umutsuzluğu bir arada yaşamıştır. Kafka gerçek dünyasında, nesnelere dünyasında ne kadar umutsuzsa iç dünyasında da o kadar umutlu olmuştur. Kafka her zaman umut eden, umutsuzluk içerisinde dâhi umutlu düşünebilen bir yazar olmuştur. “Kafka’da inanç, umuttur; insanın yaşamındaki yabancılaşmayı aşmak zorunda olduğuna, aşabileceğine kesin güvenidir, hatta bu aşmanın kendisini nereye götürdüğünü açıkça görmese bile. Kafka’nın, bütün yapıtlarıyla saldırdığı bu yabancılaşmanın sınırlarının ötesinde tertemiz bir insani varlık, olasıdır: “ inanmak: kendindeki yıkılmazı kurtarmaktır, ya da daha doğrusu: kurtulmaktır; daha doğrusu: yıkılmaz olmaktır; en doğrusu: olmak’tır.”¹⁹⁰Kafka’ya göre birey umutsuzluğu aşabileceğine inandığı umut ettiği sürece ondan kurtulabilir. İçinde bulunduğu saçmadan, yabancılaşmadan umut ederek ve çabalayarak kurtulmaya çalışır. Kendi benliğini kabul ettirmek için mücadele vermiştir; çünkü kabul göreceğine dair her zaman bir umudu olmuştur.

Umutlu bir yazar olduğu hâlde yabancılaşmadan kurtulmak için ne kadar savaştıysa da ondan bir türlü kurtulamamıştır. Yabancılaşma içerisinden kurtulmak için her türlü yolu denemiştir. “Bu muhtemelen işe yaramayacak bir yol, muhtemelen kayıp bir gün, muhtemelen tamamen boşa bir umuttur.”¹⁹¹ Yabancılaşma içerisinden çıkamaması ise zamanla onda küçük de olsa umutsuzluğa neden olmuştur. Kafka her zaman bir umut hâlinde düşünceler geliştirmiş ama bu düşünceleri fiiliyata dökememiştir. Harekete geçemediği zamanlar ise umutsuzluk olmuştur. Bireyin birey olabilmesi için, kendi benliğini bulabilmesi için umudunu kaybetmeden yabancılaşmadan kurtulabileceğine inanması gerekir. Burada Kafka’nın inancı kendisine olan inancıdır.

Kafka’da inanç kavramı Kierkegaard’da olduğu gibi Tanrı’ya olan inanç değildir. Kierkegaard’da göre Tanrı inancı olan birey umutsuzluktan kurtulabilir ve varoluşunu

¹⁸⁸http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5cd277d99b27c5.76488160

¹⁸⁹http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5cd2780e306382.95567158

¹⁹⁰ Garaudy, a.g.e, 152.

¹⁹¹ Kafka, *Şato*, 203.

gerçekleştirebilir. Kierkegaard'da birey Tanrı inancı ile umutsuzluktan kurtulabilirken, Kafka'da birey her zaman kendi savaşını vermek zorundadır. Özellikle umut bireyin varoluşunu gerçekleştirebilmesi için kendi beninin gerçekleşmesi için gereklidir.

Gabriel Marcel'e göre, "var oluşun temel doğasını 'boşluk' ya da 'yabancılaşma' değil, 'umut' olduğunu düşünen" ve "insanın dünyadaki anlam boşluğunun temel sebebi Mutlak olana duyduğu içsel bir istekten, Varlık talebinden kaynaklanır."¹⁹² Varoluşunu gerçekleştirme çabasında olan, eksikliklerini giderme çabasında olan birey umut edebilmek için bir Tanrı'ya ihtiyacı vardır. Bu Tanrı kavramı ile hem boşluk umut ile dolacak hem de saçmadan kurtuluş olacaktır. "Varoluş, birlikte varoluştur. Kişi için var olmak kendini kendi içine hapsederek değil, 'başkasına' ve nihai noktada 'Mutlak Varlık'a doğru açarak ve kendini aşarak gerçekleştirmektedir."¹⁹³ Marcel'in felsefesinde "umutsuzluğun temelinde daima 'gerçeklik alanında inanabileceğim hiçbir şey yoktur, yaşam anlamsızdır' kabulü gizli olduğundan nihai noktada umutsuzluk Tanrı ile aramızdaki sevgi bağının kopması ya da gevşemesi anlamına gelir."¹⁹⁴ Umud kavramının yerini alan umutsuzluk inanılacak olan bir Tanrının olmaması durumunda kaynaklanır. Bu sebeple umut her zaman umutsuzluğun karşısında olmalı ve savaşmalıdır. Umud, bireyin kendisini gerçekleştirmek için gerekli olan adımlarından birisidir. Marcel için "umud bir yaşam biçimidir. O geleceğe, yaşama, çevresine ya da başkalarına karşı umud içinde bir bekleyiş hâindedir. Bu bekleyiş onu Mutlak Varlık'a götürecektir olan bir varlık koşuludur."¹⁹⁵ Kafka için umud bir yaşam biçimi olmakla birlikte Kafka bu umudu/umutsuzluğu Tanrı'nın varlığına bağlamaz. Kişi kendine olan inancı ve güveni ile umud eder. Umud etme hâlinde Tanrı'nın bir engel olmayacağına inanır. Kafka'nın da umud ve Mutlak Varlık düşüncesine Jean Wahl, Varoluşçuluğun Tarihçesi adlı eserinde Kafka ile ilgili bölümde yer vermiştir. "Kafka, Mutlak Varlık'ın dünyasının kendisinin ve bizim önümüzde sınıksız kapalı durduğuna inanmıyordu. Umud vardır; hem de bizim için umud vardır!"¹⁹⁶ Marcel'de umud Tanrı inancına bağlanırken Kafka'da umud bireyin kendisine bağlanır. Tanrı vardır ve bu Tanrı bireyin umudunu kısıtlayan ya da yok eden bir Tanrı değildir. İnsanlar için umud sonsuz değildir. Yaşanılan olaylar karşısında kişinin tutumu umutsuzluk da olabilir. "Yine Brod sorar: "Dünyamızın dışında umud var olabilir mi? –"Evet, der Kafka, Tanrı için çok, sonsuz umud var, ama biz

¹⁹² Koç, a.g.e, 7.

¹⁹³ I Koç, a.g.e, 7.

¹⁹⁴ Koç, a.g.e, 15-16.

¹⁹⁵ I Koç, a.g.e, 16.

¹⁹⁶ Wahl, a.g.e, 77.

insanlar için, hayır”¹⁹⁷ Bu cümleden de anlaşılacağı gibi Kafka için insanların umudu vardır ama bu umut sonsuz değildir yerini umutsuzluğa bırakabilir ama Tanrı için umutsuzluk söz konusu değildir, Tanrı için sonsuz umut vardır.

Kafka umutsuzluğa düşmemek için çabalamıştır. Umutsuzluğa düşse de kendisine küçük bir umut parçaları bulmuştur. O, her zaman en umutsuz zamanlarda bile içerisinde bir umut barındırmıştır. “Umutsuzluğa düşmemek, umutsuzluğa düşmeyiştense bile umutsuzluğa düşmemek. Her şey bitmiş görünse bile yine de bir yerden çıkıp gelebilir yeni güçler, bu da işte yaşadığını gösterir.”¹⁹⁸ Ne kadar güç bir durumda da kalsa, başa çıkmayacağı şeylerde olsa ve kendisini zayıf görüp savaşamayacağını da düşünse yine de her zaman savaşarak umut etmiştir. Roger Garaudy, Kafka'nın umudu ile ilgili Picasso Saint-John Perse-Kafka eserinde Kafka'nın şu cümlelere yer vermiştir;

Daha kutsal bir şey varsa o da, insani çabadır, savaşımdır. <Temelim ne kadar zayıf olursa olsun... hatta dünyanın en zayıf olduğunu kabul etsek bile, onun bana sunduğu araçlarla daha iyiye varmaya çalışmalıyım; bu araçlarla, ancak tek bir şeye varılacağını, bu en iyi şeyin ise umutsuzluk olacağını söylemek, düpedüz safsatadan başka bir şey değildir.¹⁹⁹

Kafka, kendisini ne kadar zayıf hissetse bile umutsuzluğa düşmek istememiş ve bu zayıflığın vermiş olduğu duyguyu aşabileceğini düşünmüştür. Umutsuzluğa kapılması bu durumdan kurtulmak için mücadele etmiştir. Kafka, hasta olduğu zaman ve bunun tedavi edilemeyeceğini anladığında bir umutla yaşama sarılmış ama aynı zamanda hastalığından dolayı kendi içerisinde umutsuzda olmuştur.

Elimi kulak sayvanıma değdirince, bir yaprak gibi taze, pütür pütür, serin ve özsulu bir nesneye dokunmuş gibi oldum. Bu satırları, hiç kuşkusuz vücudumun ve onunla birlikte geçireceğim bir geleceğin yol açtığı umutsuzluktan yazıyorum. Umutsuzluk kendini bu kadar kesin açığa vuruyor, nedenine bu kadar bağlılık gösteriyor ve sanki artçılık görevi yapıp bu uğurda canını veren bir asker tarafından geride tutuluyorsa, gerçek umutsuzluk değildir. Gerçek umutsuzluk, hemen ve her vakit aşmıştır hedefini, (Virgül konurken, yalnız ilk cümlenin doğru olduğu anlaşıldı).

Umutsuzluğa mı düştün?

Evet? Umutsuzluğa düştün?

Kaçıyor musun? Saklanacak mısın? ²⁰⁰

¹⁹⁷ Wahl, a.g.e, 79.

¹⁹⁸ Kafka, Günceler, 354

¹⁹⁹ Garaudy, a.g.e. 187.

²⁰⁰ Kafka, F. (2013). Günlükler, (Çev.Kamuran Şipal), Cem Yayınevi, İstanbul 2013, 10-11.

Kafka umutsuzluktan ne kaçmış ne de saklanmış. Umutsuzluk kendisine ne kadar açığa vurmuş olsa da hep umut ile hayata bağlanmaya çalışmıştır. Kafka eserlerinde umutsuzluktan önce her zaman umuda yer vermiştir. Ve umutsuzluk karşısında umutlu bir şekilde savaşıma yer vermiştir. *Dönüşüm* eserinde, odasındaki eşyaların çıkarılması ile umudunu kaybetmiş ve umutlarını gerçekleştiremediği için böcek gibi hisseden Gregor, son anına kadar tekrar dönüşeceğine dair umudu vardır. Ve bu umudunu annesi de kamçulamıştır.

Uzun süreden beri bu odanın mobilyalarına alışmış olmalıydı ve mobilyalar olmadan Gregor kendini terk edilmiş hissedecekti. “Öyle değil mi?” dedi annesi, odanın içinde nerede olduğunu kesin bilmediği Gregor’a sesini bile duyurmaya çalışmadan. Çünkü Gregor’un söylenenleri anlamadığından emindi. Adeta fısıldar gibi alçak sesle konuşmaya devam etti. “Böyle mobilyaları buradan götürmekle, iyileşeceğine dair umudumuzu kaybettiğimizi ve hiç düşünmeden onu çaresizliğe terk ettiğimizi göstermiş olmuyor muyuz? Sanırım odayı eski hâliyle bırakmamız en iyisi Grete, böylelikle Gregor günün birinde tekrar aramıza döndüğünde hiçbir şeyin değişmemiş olduğunu görür ve aradan geçen zamanı ve yaşadıklarını daha kolay unuttur.” Gregor, annesinin bu sözlerinin yardımıyla, insanlarla doğrudan konuşamamış olmasının, aileyle iç içe sürdürdüğü tek düze yaşamın bu iki ay boyunca aklını karıştırmış olabileceğini anladı; çünkü odasının boşaltılmasını ciddi olarak isteyebilmesini başka türlü açıklayamıyordu.²⁰¹

Umutlu bir görünümü her anlamda hissettiren Kafka, hastalandığı zamanda tedavi edilemeyeceğini bildiği anda dahi mutluluk duymuştur. Saçma ile karşılaşan insan saçma son bulana kadar yani ölene dek saçmadan kurtulamaz. Ya umutlu olup saçma ile yaşamaya başkaldırmaya devam edecektir ya da umutsuzluğa kapılıp intihar edecektir. Saçma ile karşılaşp başkaldırmayan umutsuzluk hâindedir. Umutsuz olan bireyde her şeyin farkındadır ancak bir şey yapmaz ve yaşamın sonunu bekler. Dava eserinde tüm ümidi tükenen, başkaldırısından sonuç alamayacağını anlayan K. umutsuzluğa düşmüş ve yaşamının sonunu beklemiştir. K. da her şeyin farkındadır ancak umutsuzluk içerisinde olduğu için bir şey yapmaz.

Saçma ile karşılaşan birey bundan kaçış yollarını arar. Bu yollardan birisi umuttur. Saçmaya rağmen başkaldırarak hayatta kalma umududur. Yaşanılan olayalar ne kadar anlamsız da olsa Kafka bu durumlar ile her zaman mücadele etmiştir. Dünya sürekli var olma hâlinde olacağı için saçma her zaman devam edecektir. Ne bu saçmanın sonu vardır ne de dünyanın. Bireyin karşılaştığı saçmanın sonlanmasının tek yolu ise ölümdür. Ancak ölüme boyun eğen

²⁰¹ Kafka, *Dönüşüm*, 64-65.

kimse umutsuzdur. Bireyin umutlu olabilmesi için karşısında bulunan saçmaya boyun eğmemesi gerekmektedir. Kafka’da umutsuzluk içerisinde her zaman umudu aramıştır.

3.5. Franz Kafka’da Özgürlük ve İnsan

Felsefe terimleri sözlüğünde özgürlük, “Serbest olma, bir şeye bağlı olmama, etki almama, seçme gücü ve imkânı olması. Kendi iradesi ile karar verebilmesi, kişisel, toplumsal, ahlaki, fikri özgürlük, ifade hürriyeti gibi çeşitleri vardır.”²⁰² Kişinin içinde bulunduğu durumda kendisi için en iyi ya da kendisine göre kötü olanı seçme hakkının bulunması özgürlüktür. Özgürlük, kişinin kendisi için iyi olana karar verebilmesi ve bunu uygulayabilmesidir. Başka bir felsefe sözlüğünde özgürlük;

Kişinin kendi kendini belirlemesi, denetlemesi, yönlendirmesi ve düzenlemesi durumu. Bireyin kendisini, dış baskı, etki ya da zorlamalardan bağımsız olarak, kendi arzu edilir ideallerine, motiflerine ve isteklerine göre yönlendirmesi. Kişinin başkalarının buyruk ve isteklerine göre değil de, kendi isteklerine göre davranabilmesi gücü.²⁰³

Kişinin kendisini özgürce belirlemesi, yapacağı eylemleri kendi iradesi ile belirlemesi, dış ve iç baskılara aldırmaksızın kendisi için doğru olan seçebilmesi durumudur. Dolayısıyla bu durum bireye bir sorumlulukta yüklemektedir. Özgürlük kişinin yapma etmelerinden sorumlu olması demektir. Özgür bir birey kendi düşünce ve arzuları doğrultusunda hareket ederken tüm yaptığı her şeyden sorumludur. Özgürlük, bireyin kendi sorumluluğunu alarak kendi istek ve ideallerine göre hareket etme hakkıdır.

Varoluşçu filozoflarda özgürlük kavramı farklı tanımlar içerisinde yer almıştır. Sartre’ın yazmış olduğu ve Asım Bezirci’nin çevirmiş olduğu Varoluşçuluk eserinde özgürlükle ilgili şu cümleye değinilmiştir;

Sartre’ın varoluşçuluğu dinin ve ahlâkın dışındadır. Çünkü: Bu felsefe özgür seçişe dayanır, dolayısıyla Tanrının önceden bildirilmiş buyruklarını görmemezlikten gelir, ahlâk kurallarının yol göstericiliğine de inanmaz. Önsel değerleri, geleneksel verileri tanımadığından kişiöğlunu boşluk içinde, dayanaksız bırakır. Öte dünyaya inanmadığı için, insanı tükenmez bir umutsuzluğa tutsak eder. Zaten onun özgürlük dediği şey,

²⁰² Bolay, a.g.e, 216.

²⁰³ Cevizci, Felsefe Sözlüğü, 667.

aslında bireyin kendi içine kapanışıdır, kişiöğlunun henüz biçimlenmemiş, soyut bir özgürlük parayı içinde çikmaza sürüklenişidir.²⁰⁴

Sartre'ın düşünce sisteminde Tanrı anlayışına yer yoktur. Dolayısıyla insan Tanrı tarafından belirlenmiş bir varlık olmadığı için kendi özünü kendisi yaratması gerekir. Sartre Tanrının buyruklarına, ahlak kurallarının yol göstericiliğine, ölümden sonraki hayatta inanmaz. Dolayısıyla, insan doğada yalnız başına bırakılmış ve özgür bir varlık olması zorunlu kılınmıştır.

Öte yandan, Tanrı olmazsa, gidişimizi haklı gösterecek değerler, buyurular da olmaz karşımızda. Ne önümüzde, ne de ardımızda -değerlerin ışıklı alanında- bizi haklı, suçsuz kılacak şeyler vardır. Yalnız ve özürsüz (mazeretsiz) kalmışızdır. Bu durumu, «İnsan Özgür olmaya mahkûmdur, zorunludur,» sözüyle anlatıyorum. Zorunludur, çünkü yaratılmamıştır. Özgürdür, çünkü yeryüzüne geldi mi, dünyaya atıldı mı bir kez, artık bütün yaptıklarından sorumludur.²⁰⁵

Varlık alanında Tanrı'ya yer vermeyen Sartre kişinin sorumluluklarını da almak zorunda olduğunu vurgulamıştır. Zorunlu olarak özgür olan birey aynı zamanda kendi yaptıklarından da sorumludur. Bu sorumluluk onu belirleyen bir özellik halini alır. İnsan ne kadar sınırsız bir özgürlüğün içine atılmış olsa da sorumluluğun devreye girmesi ile aslında bir nevi özgürlük alanı belirli bir çerçeve içerisinde kalmıştır. Ayrıca burada özgürlük ve zorunluluk arasında bir ilişki de kurulması, insanın buna zorunlu olması kavramın paradoksal yapısını göstermektedir. Sartre bireylere sınırsız özgürlük vermiştir. Paul Foulque, Varoluşçunun Varoluşu adlı eserinde bu konuyla ilgili Sartre'ın Sinekler eserinde örnek vermiştir:

Sınırsız özgürlük -Ne var ki, Sartre daha ileri gider; onun insanlara tanıdığı olduğu özgürlük, sağduyunun özgürlüğü değildir. Her şeyden önce insana, bir davranışı zorlayan bir yetke (autorite) ya da kurallar yoktur. Sinekler'de (III. perde, II. sahne) Oreste, kendisini boyun eğmeye zorlayan Jupiter'e şu yanıtını verir: " ... Beni özgür yaratmamak gerekirdi (...) Bir kez beni yarattıktan sonra da, artık ben sana ait olmaktan çıktım(...); artık gökyüzünde hiçbir şey yok, ne iyilik, ne kötülük, ne de bana buyrukta bulunacak bir kimse (...) Bir daha senin yasan altına girmeyeceğim: Benim bundan böyle, kendi yasamdan başka bir yasa olamaz (...), çünkü ben bir insanım, Jupiter; her insanın kendi yolunu kendisi seçmesi zorunludur.²⁰⁶

²⁰⁴ Sartre, a.g.e, 16.

²⁰⁵ Sartre, a.g.e, 71-72.

²⁰⁶ Foulque, P. (1998). Varoluşçunun Varoluşu, Çev. Yakup Şahan, Kuram Yayınları, İstanbul, 3. Baskı Ekim, 62.

Sartre'n Sinekler eserinde geçen bu konuşmaya göre, insan üst bir güç olarak Tanrı'yı kabul etmez. Sartre'ın insanı kendi yolunu Tanrı'nın belirlemesini değil kendisinin belirlemesi gerektiğini düşünür. Yani insan doğaya bırakıldıktan sonra kendi benini özgürce kendisi belirler. İnsanın kendi benini kendisinin özgürce gerçekleştirmesi gerektiği konusunda, Kierkegaard'n düşünce sistemi ne kadar Sartre'dan farklı da olsa da bu konuda aynı düşüncededirler.

Teist varoluşçulardan olan Kierkegaard için özgürlük;

Hürriyet insan varlığının en temel özelliklerinden biridir. O bir bakıma geçmişteki özellikleri özetler, zira o şimdiki zamanın kaderini tayin eder, yönetir, oluşu birleştirir ve özellikle beni oluşturur. Gerçekten belirlenmiş olmak, bizzat kendinde olmamak olacaktır. Bireylilik hürriyetle ve hürriyet içinde ortaya konulur, şahsiyet hürriyetle ve hürriyet içinde doğrulanır.²⁰⁷

Özgürlük bireyin hem geçmişini hem de geleceğini birbirine bağlar. Özgür olan birey geleceğini belirleyebilir ve kendi benini oluşturabilir. İnsan kendi varlığını özgürlük alanı içerisinde ortaya koyup gerçekleştirebilir. Ben olabilmek için kişinin özgür olması gerekmektedir. Dolayısıyla insanı insan yapan, insanı ben yapan özgürlüğüdür. Bireyin özgür olması, onun en temel özelliklerinden ve haklarından birisidir.

Kafka her zaman özgür olmayı arzu etmiştir. Onun için özgürlük kimi zaman babanın bulduramadığı yolu nasıl bulacağını bulabilmek, kimi zaman işinden kaçış, kimi zaman da yazılarını istediği zaman rahat bir şekilde yazabilmektir. Üzerinde her zaman baskı, zorlama ve diğerlerine karşı bitmek bilmez bir sorumluluk düşüncesi olduğu için, yazıları hariç tutulması kaydıyla, bunları özgür bir şekilde yapamamıştır. Yukarıda özgürlük sorumluluğu beraberinde getirir denmişti; ancak Kafka'da ki durum, kendi omuzlarına almış olduğu sorumluluklar, onun özgürlüğüne bir set çekmiştir. "Kafka'nın dediği gibi, sorun, özgürlük değil, çıkış sorunudur. Baba sorunu, baba karşısında nasıl özgür olunacağı (Oedipusçu sorun) değil, onun yolu bulamadığı bir yerde yolun nasıl bulunacağıdır."²⁰⁸ Onun gitmemiş olduğu yolu bulmakla birlikte kendi özgürlüğünü de kazanmış olacaktır, birçok şeyden kurtulacaktır. Gidilmemiş olan yolları bulmak istemesinin sebebi ise babasına benzememek ve onun gibi biri olmak istememesidir. Onun gittiği yoldan giderse ona benzeyeceğinden, onun gibi baba ve eş olacağından korkmaktadır. Bu yüzden Kafka babasından başka yollar

²⁰⁷Reneaux, a.g.e, 16.

²⁰⁸Deleuze, G.- Guattari, F. (2011). Kafka Minör Bir Edebiyat İçin, (Çev. Özgür Uçkan- Işık Ergüden), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2. Baskı Mayıs ,16.

bulmalı ve ona benzememeliydi. Böylece daha çok özgür olabilir, düşüncelerini harekete geçirebilirdi. Kafka'da "sorun, kesinlikle özgür olmak değil, ama bir çıkış, bir giriş, bir kenar, bir geçit, bir bitişme noktası vb. bulmaktır."²⁰⁹ Başka yollar aramak ise O'nun bize özgür düşündüğünü gösterir. Aforizmalar kitabında özgürlükle ilgili şu sözlere yer vermiştir.

İnsan özgür irade sahibidir ve bu üç bakımdandır: Birincisi, bu yaşamı istediği zaman özgürdü; şimdi, kuşkusuz, geriye dönemez artık, çünkü bir zamanlar bu yaşamı arzulayan kişi değil artık, bir zamanlar arzulamış olduğunu yaşayarak gerçekleştiriyor olması dışında. İkincisi, yaşamı boyunca ilerleyeceği yolu ve biçimi seçebilmesi bakımından özgürdür. Üçüncüsü, yeniden dünyaya geleceğini düşünerek, tüm koşullar altında yaşam ve böylelikle kendine varan yolu bulmayı arzulaması bakımından özgürdür, ancak, bir tercih işi olmasına karşın, bu yaşamın dokunulmadık hiçbir köşesini bırakmayacak kadar labirent biçiminde olacaktır bu yol. Özgür iradenin üç görünüşüdür bu, ama üçü de aynı zamanda var olduğundan, bir birlik oluştururlar, ve temelde öylesine tam bir birliktir ki, burada özgür olsun ya da olmasın hiçbir iradeye yer yoktur.²¹⁰

İnsan hareket ederken, eyleme geçerken özgür bir şekilde yapar. Kafka'ya göre, kişi hayatını kendisi özgür olarak belirler. Hangi yoldan gideceğinin kararını verirken dâhi birey özgür bir seçim yapmış olur. Tüm seçimleri, yaşamı kendisine ait olan birey, bir şeyi, bir yolu reddetmesi bile onun özgür bir karar verip, kendi tercihi yani özgürlüğüdür. Kafka, çıkış yollarını kendisi için özgürlük olarak değil kaçış olarak nitelendirmiştir.

Kafka'nın "Akademi İçin Bir Rapor"da maymuna söylettirdiği gibi, gökyüzüne ya da burnunun dikine doğru, iyi tasarlanmış dikey bir hareket gerçekleştirmek ya da çatıyı delmek değil, "tepetaklak ilerlemek"tir söz konusu olan, nerede olursa olsun, hatta yoğun bir biçimde, olduğu yerde; söz konusu olan, itaat etmenin karşıtı olarak özgürlük değil, yalnızca bir kaçış çizgisi, daha doğrusu, olası en az gösteren olarak "sağa, sola, nereye olursa" yönelen basit bir çıkış'tır.²¹¹

Kafka, yaşantısı boyunca düşüncelerinde ve yazılarını yazarken özgür olduğunu hissetmiştir. "Çokluk bağımlı durumda yaşayan ben, bağımsızlığa, özgürlüğe, dört bir yönde serbestliğe karşı içimde sonsuz bir özlem besledim."²¹² Kafka'nın özgür olma isteği, dünyadaki en çok istediği şeylerden birisidir. Kafka'nın özgünlüğü, kendisine bağımsızlık sağlayacak, gücün karşısında durabilmesini sağlayacak olan bir araçtır. Ama bu araç onun için kendi var

²⁰⁹ Deleuze- Guattari, a.g.e, 13.

²¹⁰ Kafka, Aforizmalar, 51.

²¹¹ Deleuze- Guattari a.g.e, 11.

²¹² Kafka, Günlükler, 532.

oluşunu gerçekleştirmek için mutlak olarak kullanmayacağı bir şeydir. Kafka her ne kadar özgür olmak istese de bu özgürlük de belirli çerçeve içerisinde, gerçekleştirmesi gerekmiştir.

Kafka, babasının çizmiş olduğu alan içerisinde bir çıkış arayan, bunu da pasif bir direniş bağlamında uygulayabilen birisidir. Onun özgürlüğü bir anlamda edilgenliğinde, pasif direnişinde hayat bulmaktadır. Çünkü kendisi için çizilmiş olan bu alanda kimseye müdahale etmeden kendi varlığını özgür bir şekilde devam ettirmeye çalışmaktadır. Ancak bu alanda başkasının yani babasının, toplumun, bürokrasinin kurallarının baskıcılığı süreki olarak kendisini hissettirmektedir. Kafka kendi alanını yaratmak için ne zaman mücadele etse özellikle baba baskısıyla karşı karşıya kalmış ve sonunda başarısız olmuştur. Yaşamı boyunca özgür olabilmek için mücadelesini devam ettirmiştir. Ancak zaman zaman babası ile gireceği mücadelede yenik düşmesinden dolayı özgürlüğünü kazanamayacağına dair bir korku oluşturmuştur. Özgürlüğünü elde edememekten ne kadar çok korktuysa o kadar kaygı içerisinde girmiştir. Her zaman hiçlikten, yaşamdan, özgürlüğünün kazanamamaktan korkmuştur. Bu korkusu, kaygısı Kafka'yı özgür olmaktan uzaklaştırmıştır.

Dış dünyanın kendi gerçeğinden içeri sızacağından duyulan korku, ayrıca içteki özgürlüğün suçla yok edileceği korkusu ve yaşanmamış bir yaşamdan duyulan pişmanlık, hiçlikten duyulan korku.²¹³ Ne kadar çok korksa bile yine de dış dünyada özgürlüğünü aramıştır. Kafka'da, kendi kurduğu dünyasında da bu özgürlüğün bir şekilde kaybedileceği korkusu vardır; hiçlikle, pişmanlıkla, cesaret etmeyerek, yaşadığı bu korkudan daha fazla özgürlüğünü istiyordu her yerde, her zaman, her daim, yaşamının son bulacağı güne dek. "Gittiği Zürau'dan Brod'a şöyle yazmıştır:...özgürlük, her şeyden önce özgürlük."²¹⁴ Tüm yaşamını, kendi kurduğu dünyasında harekete geçmesini özgür olması ile ilişkilendirmiştir. Varoluşunu gerçekleştirmesinin tek şartı özgür olması olmuştur. Kafka ne tam olarak özgürlüğüne kavuşabilir ne de özgürlüğünden kurtulabilir. Günlüğüne şöyle bir not düşmüştür:

Trende Pick'le konuşurken düşündüm üzerinde. Her şeyi söylemek olanaksız, beri yandan her şeyi söylememek olanaksız. Özgürlüğü elden çıkarmak olanaksız, çıkarmamak da olanaksız. Biricik olanaklı yaşamı sürdürmek olanaksız, yani herkes özgür, herkes kendi başına bir arada yaşamak, ne görünürde, ne de gerçekten evli olmak, yalnızca bir arada bulunmak ve böylece erkek arkadaşlığından dışarı en son

²¹³ Wagenbach, a.g.e, 100.

²¹⁴ Wagenbach, a.g.e, 141.

olanaklı adımı atmak, benim için belirlenmiş sınırın hemen yanına, dimdik ayakta durulacak yere kadar sokulmak. Ne var ki bu da işte olanaksızdır.²¹⁵

O'na göre bireyin özgür olması da olanaksızdır, özgür olmaması da olanaksız bir durumdur. Birey özgürlüğünden ne kaçabilir ne de özgürlüğüne tam anlamıyla sahip olabilir. Kafka'da tam olarak böyle bir durumdaydı. Kafka hem kendi yaşantısı boyunca hem de sürekli olarak eserlerinde özgürlüğe kavuşmak için mücadele etmiştir.

Dava eserinde “Bir banka muhasebecisine bir sabah tutuklandığı bildirilir. Aleyhinde bir davanın söz konusu olduğunu anlar, ama hangi suçtan olduğunu ona kimse söyleyemez.”²¹⁶ Böylece K.'nın görünür olan özgürlüğü elinden alınmış olur. O günden sonra tutuklu adı altında işine gitmeye devam eder. İşine giderken yanına bankada çalışan iki kişiyi gözlemci olarak verirler. Tutuklu olduğu hâlde işine gidebilmesi, insanın aslında günlük hayatında kurallar tarafından kısıtlandığının bir göstergesidir. K. dışarıda özgürce hareket edebildiği için aslında özgürdür. “Bir sonraki gün tutukluluğun değişmeden sürmesi, hatta daha da sıkılaşması, hatta hiç bitmeyeceğinin kesinlikle belirtilmesi bile, kesin özgürlük önsezisinin yürütüldüğü anlamına gelmez. Aksine, bütün bunlar kesin özgürlüğün zorunlu bir ön koşulu olabilir.”²¹⁷ Bir yıl boyunca suçunu öğrenememiş ve bir kısıkaç altında yaşamıştır. İlk mahkemesinden de bir sonuç elde edememiş ve tutukluluğu devam etmiştir. “Dava'da, yeniden, biricik yargı makinesi olarak belirlenmiş bir makine söz konusudur; etkileme makinesi, bulaştırma makinesi, ama yargı makinesinin birliği öylesine belirsizdir ki, dışarıda ya da içeride olmak arasında artık hiçbir fark yoktur.”²¹⁸ Sorularına cevap alamadığı gibi tutukluluk hâli ile ilgilide bir değişme olmamıştır. Bu tutukluluk durumu, işe gitme özgürlüğü adı altında onu bir kafese koymuştur. Franz Kafka Güncesinde davayla ilgili değerlendirmede bulunmuştur;

Bir tutukevine rıza gösterecekti. Bir tutuklu gibi yaşayıp ölmek bir yaşamın amacı olabilirdi bu. Ne var ki, parmaklıklı bir kafesti bulunduğu yer. Parmaklıklar arasından dünyanın gürültüsü, vurdumduymaz ve zorba, tıpkı kendi evindeymiş gibi girip çıkıyordu. Tutuklu gerçekte özgürdü, istediği gibi davranabiliyordu, dışarıda kaçırıldığı bir fırsat yoktu, hatta dilese kafesten çıkıp gidebilirdi, çünkü demir parmaklıklar birbirinden metrelerce aralık duruyordu, yani tutuklanmış bile değildi.²¹⁹

²¹⁵ Kafka, Günlükler, 731.

²¹⁶ Stach, Kafka Karar Yılları I, 560.

²¹⁷ Kafka, F. (1988). Aforizmalar, Çev. Osman Çakmakçı, Altıkırkbeş Yayın, 2. Baskı Ocak 1988, İstanbul, 59.

²¹⁸ Deleuze- Guattari, a.g.e, 13.

²¹⁹ Kafka, Günce, 565.

Kafka insanın özgür olmasının engellemesini aslında genel bir toplumsal yaşamla ilişkilendirerek açıklamaktadır. Kendisini özgür sanan ancak insanı çepeçevre saran kurallar tarafından sınırlandırılmaktadır. İnsanın mahkûmiyeti, onun bilincinin sınırlandırılmasında yatmaktadır. Özgür olmadığını düşünmek, kurallara göre kendisini belirlemesi gerekliliği insanı tutuklu olma düşüncesini yaşamaya itmektedir.

Şato eserinde ise Kadastrocu K.'nin amacı, "şatoyla "ilişki" kurma ya da "ilişki"yi koruma, "bağ" kurma ya da "bağ"ı koruma."²²⁰ dır. Aynı zamanda bu arzuları onun benliğini, varoluşunu ve özgürlüğünü resmi olarak kazandıracaktır. K. köyde sadece beylere ait olan hana bile özgürce dilediği gibi girebilmektedir. K.'ya sadece görünüşte bir kısıtlama getirilmiştir. Bu görünüşteki kısıtlama onun özgürlüğünü engellememektedir. Köyde kendisi ile ilgili kararları özgürce verip, köye tutunmaya çalışmıştır.

Kafka'nın Şato adlı eserinde özgür olmayan, bir özgünlüğü, kendine ait bir özel olanı bulunmayan insanlar tiplemesi vardır. Kadastrocu K. dışında kimsenin bir özgürlüğü yoktur. Özgürlük sahibi tek birey K.'dır. Buradaki bireyler korkan, kendi alanlarının dışına çıkamayan ya da kendileri için iyi bir şey yapmak için adım dâhi atamayan tiplerdir. Şato öyle bir korku veya kaygı salmıştır ki onlara kimse kendi minik dünyalarından çıkıp cesaret gösterip adım bile atamamışlardır.²²¹ Kafka genel olarak eserlerinde bürokrasiyi kullanmış ve bu bürokrasi kişiyi sindiren, özgürlüğünü kısıtlayan bir bürokrasidir. Modern çağda insanlar özgürleşmek yerine tamamen köle hâline gelmişlerdir. Bu ise insanları yabancılaştırmıştır.²²² Kafka'nın yaşantısında da otorite ve aşırı güç olarak babası vardır. Babasının gölgesi altında kalmaya başlamış ve dolayısıyla sinmeye de başlamış, içine kapanıklığı daha çok artmış ve babası karşısında özgür olamamıştır.²²³

Özgür olmak insanın en temel hak ve gereksinimlerinden birisidir. İnsanın özgür olması aynı zamanda onun yapıp etmelerinden sorumlu olduğu anlamına gelmektedir. Kişinin kendi varoluşunu gerçekleştirebilmesi için de özgür olması gerekmektedir. Kişi benini özgürlük alanı içerisinde gerçekleştirebilir. Özgürlük Kafka'nın hayatında ve eserlerinde sürekli olarak ulaşmak istediği bir idealdir. Kafka hem kendi yaşantısında hem de eserlerinde sürekli olarak özgürlüğü aramış ve ulaşmaya çalışmıştır.²²⁴ Özgürlüğü için girmiş olduğu

²²⁰ Deleuze- Guattari a.g.e, 77.

²²¹ Keskin, Franz Kafka'nın Eserlerinde Aşırı Bürokrasi ve Otoriter Yönetici İmgesi, 258.

²²² Altıprmak- Durakoğlu, Franz Kafka'nın Dönüşüm Adlı Eserinin Sosyolojik Açısından Analizi, 182.

²²³ Keskin, Franz Kafka'nın Eserlerinde Aşırı Bürokrasi ve Otoriter Yönetici İmgesi, 262.

²²⁴ Cengiz, C. A., (11-13 Ekim 2012). *Franz Kafka'nın Şato ve Dava Adlı Eserleri Bağlamında İnsanın Varoluşsal Durumunun Mekanla İlişkisi, İkinci Uluslararası Felsefe Kongresi*, Bursa, 219.

mücadelelerinde başarılı olamamıştır. Eserlerinde de özgürlük arayışı içerisinde olmuş ve mutlak bir anlamda başarılı olamamıştır. Kendi yaşantısında da babasının tavrından dolayı kendine özgür bir alan yaratamamıştır. Bu yüzden eserlerini yazarken özgür bir dünya kurgulamış ve kahramanlarını bir şekilde özgür bir alan içerisinde bırakmıştır. Kişinin, varoluşunu, benini özgürce gerçekleştirebilmesi için hep mücadele içerisinde olması yani başkaldırı içerisine girmesi gerekmektedir.

3.6. Franz Kafka'da Başkaldırı ve İnsan

Varoluşçu filozofların birçoğu insanın benliğini, kişiliğini oluşturabilmesi ve saçma ile mücadele edebilmesi için başkaldırı içerisinde olması gerektiğini savunmuşlardır. Saçma ile karşılaşan bireyin saçmayı sonlandırmak için iki seçeneği vardır. Bu seçenekler ise; intihar ve başkaldırıdır. Dünya'nın saçmalığı ve bu saçmaya son vermek isteyen bireyin seçeceği yollardan biri intihardır. İntihar, saçmayı sonlandırmanın bir sonucu olsa da kesin bir çözüme ulaştırmaz. Çünkü intihar saçmanın bir unsuru olan insanın ölümüne neden olup, insanı yok eder. İntihar saçmayı sonlandırabilir ama bu durum insanın başkaldırı içerisine girdiği anlamına gelmez. İntihar yerine saçmayı kabul edip, onunla mücadele ederek yaşamak başkaldırıdır. Saçmaya başkaldıran birey hayır diyebilen bireydir. Başkaldırı saçma içerisinde evet sözcüğünü kabul etmez çünkü; başkaldıran saçmaya hayır diyebilen kişidir. Başkaldırı kişiye bir yaşama mücadelesi sunar. Saçma ile mücadele eden insan geleceğe karşı ne kadar ilgisizse bugününe karşı o kadar ilgilidir. Önemli olan bugünü en iyi şekilde yaşamaktır.²²⁵

Başkaldırı, genel olarak felsefe tarihinde Albert Camus'un eserlerinde çok sık olarak rastladığımız, hatta O'nun felsefesini belirleyen bir kavramdır. "Başkaldırı, haklarının bilincine varmış, bilinçli kişinin işidir"²²⁶ ve "bilinç başkaldırıyla doğar."²²⁷ Dünyanın temelini saçmaya dayandıran Camus'un insanının, saçmanın bilincine varması ve saçmanın içinde yaşaması, saçmaya rağmen yaşamını devam ettirmek için mücadele içerisine girmesi başkaldırma durumudur. Başkaldırı özgürlüğüne kavuşan bireyin, yaşama arzusu ile saçmaya karşı olan mücadelesidir. Camus'un Sisifos Söyleni adlı eserinde, uyumsuz insan olan Sisifos, karısını cezalandırmak için dünyaya geri geldiğinde, dünyanın güzelliği

²²⁵ Gündoğan, A. O. Albert Camus(1913-1960), <http://www.aliosmangundogan.com/PDF/Makale/Ali-Osman-Gundogan-Albert-Camus.pdf>

²²⁶ Camus, A. Başkaldıran İnsan, Çev. Tahsin Yücel, Can Yayınları, 23. Baskı, İstanbul, 27.

²²⁷ Camus, Başkaldıran İnsan, 56.

karşısında tekrar ruhlar ülkesinin karanlığına geri dönmek istememiştir. Ancak zorla ruhlar ülkesine götürülür ve cezalandırılmak için kayası hazırdır. Sisifos kayayı dağın tepesine çıkaracak, kaya tekrar aşağı yuvarlanacak ve tekrar tepeye çıkaracaktır. Sisifos, kayayı sürekli olarak bıkkınlık gelmeden dağın tepesine çıkarırken amacına ulaşmış, yaşamı için başkaldırmış olur, çünkü bu “kahraman bilinçli olduğu içindir.”²²⁸ Bu eser, insanın başkaldırması gerektiğini, yaşamadan yana olması gerektiğini göstermektedir. Genel anlamda, dünyanın temelini saçmaya dayandırılması ve bu saçmadan kurtulmak için umudun temele alınması başkaldırıcıyı meydana getirir.

Uyumsuz deneyimin intihardan ne denli uzaklaştığı burada görülüyor. İntiharın başkaldırıcıdan sonra geldiği sanılabilir. Ama yanlış olarak. Çünkü intihar başkaldırıcının mantıksal sonucu değildir. İçerdiği boyun eğiş dolayısıyla, onun tam tersidir. İntihar, sıçrama gibi, en son noktasına götürülmüş kabullenmedir. Her şey tükenmiştir, insan temel tarihine geri döner. Geleceğini, biricik ve korkunç geleceğini fark eder ve ona doğru atılır. İntihar uyumsuzu kendince çözer. Onu da aynı ölüme sürükler. Ama biliyorum ki sürüp gitmek için uyumsuzun çözüme varmaması gerekir. Aynı zamanda hem bilinç hem de ölümün yadsınması olduğu ölçüde intihardan sıyrılır. İdamlığın son düşüncesinin en ucunda, her şeye karşı birkaç metre ötede, baş döndürücü düşüşünün kıyısında gördüğü şu kundura bağıdır. İntihar edenin tam karşıtıdır idamlık. Bu başkaldırıcıya yaşama değerini verir.²²⁹

Başkaldırıcı, “var oluşun saçma olduğunu, bu saçmalığın insani istek, ihtiyaç ve ideallerinin dünyanın akıldışı sessizlik ve ilgisizliğiyle çarpışmasından kaynaklandığını savunan Camus, çözüm olarak, bu durumdan kaçışa ve intihara bağlanmak yerine, saçmayı teslim eden bir açık yüreklilik ve dürüstlikle birlikte, başkaldırıcıyı önermiştir.”²³⁰ Camus, dünyanın anlamsızlığının, saçmanın karşısına mücadele etmesi için başkaldırıcıyı koymuştur. Bu başkaldırıcı yalnızca saçmanın farkına varan bireyler tarafından gerçekleştirilebilir.

Camus intiharı tercih etmez. “Yaşamını, başkaldırıcısını, özgürlüğünü duymak, elden geldiğince fazla duymak, fazla yaşamaktır.”²³¹ Yaşamın anlamının olabilmesi için, bireyin özünü bulabilmesi ve varlığını şekillendirmesi için, varoluşunu gerçekleştirilmesi için başkaldırıcı gereklidir. Çünkü “başkaldırıcıya yaşama değerini verir.”²³² Bireyin saçma ile karşılaştıktan sonra yaşama arzusunun olması, özgürlüğünü tatması, onu başkaldırıcıya götürür. Başkaldırıcı birey saçma ile mücadele eden, dünyanın anlamını arayan bir bireydir.

²²⁸ Camus, Sisifos Söyleni, 124.

²²⁹ Camus, Sisifos Söyleni, 59.

²³⁰ Cevizci, Felsefe Sözlüğü, 103.

²³¹ Camus, Sisifos Söyleni, 66.

²³² Camus, a.g.e, 59.

Başkaldırı yapmak, yaşamın sonuna kadar daha iyi ve uzun süre yaşamaktır. Başkaldırmanın nedenlerinden biri de insanın haklı olduğu duygusuna kapılmasıdır. Herhangi bir konuda insanda haklıyım duygusu oluşmadıkça başkaldırı gerçekleşemeyebilir. Bu haklı olma duygusunun oluşmasına neden olan şey ise adalettir. Başkaldırı zihinsel bir aktiviteden çok harekete geçilen bir eylemdir. Başkaldıran insan kendi varlığını ve varlığının değerini de ortaya koyar. Başkaldırma insanın varlığını devam ettirmesini sağlayan, eylem halinde bulunmasını sağlayan bir süreçtir. Başkaldıran yalnızca kendisinin onaylamadığı şeye başkaldırırken aynı zamanda toplumda birçok kişinin de onaylamadığı şeye başkaldırılmış olur. Bu süreç başkaldıran birey ile toplumdaki diğer kişiler arasında bir dayanışma oluşmasına yol açar. Başkaldırı insanları bir araya getirir ve kötünün herkes için kötü olduğunu iyinin de herkes için iyi olduğunun bütün insanlık için geçerli bir durum olduğunu fark ettirir. Bu durum insanlar arasında dayanışmayı meydana getirir; insanı, saçma ve trajik yalnızlığından kurtarır. Başkaldırı sayesinde gerçekleşen bu dayanışma insanı bireyselliğinden de kurtarır. Temelinin saçmaya dayandırıldığı dünyada mutlak kabul edilen değerler ve aynı zamanda başkaldırının ortaya koyduğu değerler mutlak, değişmez değildir. Bu değerlerin mutlak olmaması ise, mutlak olanın yalnızca kutsal olandır düşüncesinden temel alır. Çünkü kutsal kabul edilen değerler, saçma söz konusu olduğunda bütün geçerliliğini yitirir. Mutlak değeri kabul eden insan saçma ile karşılaşmayan insandır. Bu yüzden başkaldırının gerçekleşeceği şartlar değişiklik gösterebilir. Başkaldırı her çağda her dönemde her zaman karşılaşılabilecek bir durumdur. Kutsal olan evrende başkaldırı söz konusu olamaz. Bu evrende saçmaya yer yoktur.²³³

Kutsal olanın varlığına duyulan inanç ortadan kalktığında ise, saçma ve başkaldırı gün yüzüne çıkmaktadır. Camus, saçma ve başkaldırımı kutsal olanın zıttı bir zeminden temel olarak oluşturmaktadır. Ancak yukarıda da belirtildiği gibi, saçma kişinin yaptığı yorum, yüklediği anlam çerçevesinde gelişmektedir. Kierkegaard iman temelinde, Camus kutsalın zıttı ve günlük yaşam içinde ele alırken, Sartre saçma ve başkaldırıya daha farklı bir çerçeveden bakmıştır. Sartre için başkaldırı özgürlük temelli olmakla birlikte burjuva toplumuna karşı yapılan bir başkaldırıdır.

Sartre, burjuva toplumun değerlerine başkaldırır (ihtiraz kaydıyla). Ne var ki onun başkaldırısı, Baudelaire'in başkaldırısından –bir tür entelektüel isyan- olduğunu

²³³ Gündoğan, Albert Camus(1913-1960), <http://www.aliosmangundogan.com/PDF/Makale/Ali-Osman-Gundogan-Albert-Camus.pdf>

düşündüğü gibi, tersyüz edilmiş bir kabullenme, bir özgürlük korkusu değildir; onunki, yeni bir düzeni kabullenen ve isteyen ve onun yükü altında titreyen bir başkaldırıdır.²³⁴

Sartre'ın tanımladığı birey özgür bir birey hatta özgürlüğün içerisine atılmış bir bireydir. Bu yüzden onun başkaldırısı gelecek olan yeni düzen altında burjuva topluma karşı yapılan bir başkaldırıdır. Bu toplumda insanların sorumluluklarının altında ezilmesine karşı yapılan bir başkaldırıdır. Özgür olarak tüm sorumluluğu alan bireyin yeni bir düzen altında ezilmesine karşı yapılan bir başkaldırıdır.

İntihar yaşam anlamını ve mücadelesini ortadan kaldırdığı için Camus, intiharı bir çözüm olarak sunmamaktadır. Saçmanın farkında olarak saçmaya karşı mücadele etmek yaşadığı sürece insanın yapması gerektir. Ancak bireyin başkaldırabilmesi için saçmanın son bulmaması gerekmektedir. Bireyin saçma içinde kalarak başkaldırarak saçmaya karşı gelmesi gerekmektedir. Saçmaya karşı başkaldırı yapması onun saçmadan tamamen kurtulduğunu ya da sonlandırdığını göstermez. Başkaldırı saçmadan kurtulmak için yapılan bir girişimdir.²³⁵

Saçmadan kurtulabilmek için başvuru başkaldırı, aslında güce karşı bir savaşımdır. Gücün karşısında kendi iradesini, özgürlüğünü kullanarak saçmaya hayır demektir. Ancak bireyin başkaldırı içerisinde olabilmesi için saçma ile karşılaşmış olması gerekir. Saçma ile karşılaşmayan birey bir başkaldırı içerisine, bilincine girmez. “Başkaldırı, kısır bilinen bir çabada dayatma.”²³⁶ Başkaldırı kısır döngü içerisinde olan hayata karşı bir isyandır. Başkaldırı bireyin kendisini yeniden bulması, kendi benini özünü bulması ve varoluşunu gerçekleştirilmesi demektir. Bireyin var olabilmesi için saçma ile mücadele etmesi gerekir. Camus Descartes'in “Düşünüyorum o hâlde varım” sözünü, “başkaldırıyorum, öyleyse varız”²³⁷ şeklinde kendisine uyarlar. Başkaldırı kişinin bir yaşam şekli, hayata ve yaşadığı olaylar karşısında takındığı bir tavır olmuştur.

Başkaldırının gerçekleştiği bir başka yer ise sanat ve yazım alanıdır. Özellikle roman yazarken, belirlediğimiz bir dünyanın düzenini ve kaderini kendi elimize alabilir bu dünyayı yaratabiliriz. Roman mevcut dünyaya karşı alternatif bir dünya yaratmaktadır. Franz Kafka'da başkaldırısını özellikle eserlerinde gerçekleştiren bir yazardır. Yazmış olduğu eserleri aracılığıyla otoriteye, aşırı güce, adaletsizliğe, kurulmuş olan sözde düzene yadıkları

²³⁴ Blackhm, a.g.e, 158.

²³⁵ Gündoğan, Albert Camus(1913-1960), <http://www.aliosmangundogan.com/PDF/Makale/Ali-Osman-Gundogan-Albert-Camus.pdf>

²³⁶ Camus, a.g.e, 118.

²³⁷ Cevizci, a.g.e, 103.

aracılığı ile başkaldırır. Eserlerini kaleme alırken başkaldıracağını daha ilk cümlede doğrudan okuyucu ile buluşturur. Eserlerinde kahramanının karşılaşmış olduğu saçma olayı başkaldırı çerçevesinde saçmaya karşı mücadele içerisinde aktarır. Örneğin, Dava adlı eserinde, tutuklanması sonucu mahkemeden beraat edebilmek için neredeyse herkesten habersiz ve çevresinden yardım almadan kendisi için mahkeme ile yakın ilişkileri bulunan kişilerden davasını sonlandırmak için yardım alma çabaları bir başkaldırı girişimidir. Şato eserinde, kadastroculuk olan mesleğini yapabilmek için her türlü girişimde bulunması bir başkaldırı girişimidir. Çünkü varlığını sürdürmek, süre giden düzende yerini bulmak, etkin olmak istemektedir. Bunun yanı sıra onun isteği saçmanın sonlandırılması, anlamsızlıkların ve belirsizliklerin otradan kaldırılmasına yönelik çabadır.

Kafka'nın eserlerinde her zaman bir başkaldırı durumu vardır. Bu başkaldırı genel olarak kahramanının yaşantısını derinden etkileyen olaylar üzerine kuruludur. Başkaldırısı kendi varoluşunu kabul ettirmek ve özgürce yaşamak içindir. Kafka eserlerinde işi ile ilgili yani gelecekle ilgili bir başkaldırı içerisinde olurken Camus, bugün ile ilgili bir başkaldırı içerisinde olur. Camus'ta bugün önemlidir. Camus için tüm saçmaya rağmen hayat iyi bir şekilde ve yaşanılabilir olan en uzun şekilde yaşanılması gerektir. "Değil mi ki insan ölecekti, öyleyse bunun ne zaman ve nasıl olacağı pek önemli değildi."²³⁸ Geleceğe değil o günkü gününe plan yapmıştır her zaman. Ne bu başkaldırının ne de saçmanın bir sonu vardır. "Aslına bakarsanız, insan ha otuzunda ölmüş ha yetmişinde, pek önemli değildi. Çünkü her iki hâlde de, pek doğal ki, erkekler de, kadınlar da yaşayacaklardı, hem de binlerce yıl, sözün kısası, hiçbir şey böylesine açık değildi. Şimdi de olsa, yirmi yıl sonra da olsa yine bendim ölecek olan."²³⁹ Kafka eserlerinde ölümden çok sık bahsetmemiştir. Önceliği farklıdır. Saçma ile savaşılarak geleceğine bir yön vermektir. İntihar ise saçmayı kabul edip en son noktaya gelmiş bir kabullenmedir. "Doğru olan tek şey, mevcut durumu kabullenmek."²⁴⁰ Zaman zaman saçmayı kabullenmekte ancak son kertede sürekli olarak bununla mücadele etmektedir. Paradoksların düşündürü Kafka, sürekli bir mücadele halinde varoluşunu şekillendirmektedir.

Kafka, saçmayı *dönüşüm* adlı eserinde tüm çıplaklığıyla gün yüzüne çıkarırken, kahramanının böceğe dönüştürmesi insanın bir yandan saçmaya boyun eğmensinin bir sonucudur diğer yandan ise var olmak için çabalayan insanın farklılaşmasını, dönüşmesini

²³⁸ Camus, A. (2003). Yabancı, (Çev. Vedat Günyol), Can Yayınları, 14. Baskı, İstanbul, 45.

²³⁹ Camus, Yabancı, 38.

²⁴⁰ Kafka, Dava, 116.

ifade etmektedir. Boyun eğmek ve buna karşı çıkmak insanın paradoksudur. Ben olmaya çalışan insan, başkaları karşısında sürekli baskı halindedir. Bu durumda insan kendisi olmaktan çıkarmakta; başka bir şeye dönüşmektedir. “İnsansı beğenileri, yemek beğenileri, yemek beğenileri, böceksi beğenilere doğru evrilir. İnsanken sütlü lapayı sevmesine rağmen, böcek olduktan sonra bunu sevmez ve kız kardeşinin Grete’nin böcek olarak Samsa’nın ne sevdiğini, neden hoşlandığını bilmediğinden yemek artıklarından yaptığı bir çeşit küflü peyniri tercih eder. Bunu aç olduğu için iştahla yer.”²⁴¹ Yaşamın zorunluluklarına göre davranmaya başlayan insan, bir anlamda saçmaya boyun eğmek zorundadır. Aslında bu zorunluluk yaşamayı seçmek olduğu için bir anlamda başkaldırı olarak değerlendirmek mümkündür. Samsa direnmeye devam etmektedir; “güçlü olanların Samsa üzerindeki hâkimiyetleri Samsa tarafından pasif bir direnişle karşılanmaktadır. Yaşadığı hayatı sevmez, istemez ama başka çıkar yol da bulunmamaktadır. Yavaş yavaş içine kapanır ve zamanla Samsa artık ölüme terk edilmiş, tüm umutlarını yitirmiştir. Sistemin yabancılaştırarak köleleştirdiği bir nesne hâline dönmüştür.”²⁴² Ailesinin sorumluluğu, istemediği bir işte çalışmak zorunda kalması, insanlarla ilişkilerinin iyi olmaması ve kalıcı arkadaşlık kuramaması, kendi benliğini kabul ettiremeyip aile içerisinde de bir sevgi görememesi bunların hepsi bir araya geldiğinde böceğe dönüşmesi onun tükenmişliğinin bir göstergesidir. Bu bir anlamda saçmaya mahkûm olmaktır. Saçmanın getirdiği şartları yaşamaktadır. Ancak Kafka bunlara her zaman karşı gelmektedir.

Ulu Tanrım! Dedi içinden “Ne kadar da zor bir meslek seçmişim! Neredeyse gece gündüz seyahatteyim. İşim, masa başında çalışanlardan bin kat daha stresli; üstelik bütün bunlar yetmiyormuş gibi, bir de seyahat etmenin eziyetlerini, tren aktarmalarının telaşlarını, düzensiz kötü yemeklerini, sürekli değişen nispetsiz ve samimiyezsiz insan ilişkilerini de çekmek zorundayım. Hepsinin canı cehenneme!”²⁴³

Böceğe dönüşmesi Gregor Samsa’ya ilk başlarda bir şey ifade ettirmemiş olsa da sonrasında bacakları ile istediği hareketleri yapabilmesi ona kaybetmiş olduğu özgürlüğünü vermiş gibi hissettirmiş, tekrar eski haline döneceğine dair bir umut beslemiştir. Ama ailesinin ondan vazgeçtiğini anladığı zaman umudunun yerini umutsuzluk alır. Gregor Samsa odasındaki eşyalar boşaltılırken duvarda asılı olan fotoğrafın kaldırılmaması için her şeye rağmen kendisini göstermiş ve fotoğrafın alınmasına engel olmuştur. İsteddiği bir şey için mücadele

²⁴¹ Sarı, A. (2009). Kafkaesk Anorexia (Franz Kafka’da Açlık Bilinci ve Kültürü), Salkımsöğüt Yayınları, 1. Basım, Erzurum, 155.

²⁴² Ergin, H. K. (2016). Atölye Çalışmalarıyla Kafka’yı Anlamak: *Dönüşüm* Adlı Esere Disiplinlerarası Bir Yaklaşım Örneği, *İdil Dergisi*, Cilt:5, Sayı:20, 90.

²⁴³ Kafka, *Dönüşüm*, 11.

etmiştir. Bu durum ise onun böcek olarak kendisinin değer verdiği bir şeyi korumak adına girmiş olduğu kısa süreli de olsa bir başkaldırıdır. Bu girişimden sonra yaşanan olaylar sonucunda, ailesinin ondan vazgeçtiğini anlar ve saçmaya boyun eğer. “Kafka böceğini sorumluluk duygusu ile ve ailesini düşünüp onlara daha fazla yük olmak da istemediğinden ölüme iter.”²⁴⁴ Ailesinin en önemlisi de kız kardeşinin onu yük olarak görmeye başlaması onu abisi olarak değil bir böcek olarak kabul etmesi ve herkes tarafından tiksiniyerek bakılan bir böcek olmasına da dayanamaz ve saçmaya boyun eğer.

Kafka bir başka eseri olan *dava* adlı eserinde başkaldırıcıyı da konu edinmiştir. Bu eserde Kafka başkaldırısını ince bir çizgide bizlere aktarmıştır. “Aracı kişilerle mahkemenin bilgilendirici tüm mercilerine ulaşması başarısız kalır. Avukatı da belirli bir ilerleme kaydetmez. Dayanışma beklediği kadınlarla olan karşılaşmaları önemsiz episodlar olarak kalır.”²⁴⁵ Mahkeme sürecinde ne kadar başarısızda olsa sorgu yargıcının karşısında kendisini savunmuş, savunamayanların sesi olmak istemiş ve bir anlamda sorgu yargıcına karşı toplumsal olarak başkaldırıda bulunmuştur. Toplumsal olarak başkaldırısı suçsuz olarak yargılanan diğer insanlar adına yapmış olduğu bir başkaldırıdır. Mahkeme salonunda diğerlerini ve kendisini savunurken orada bulunan insanlar ile kısa süreliğine de olsa aynı mücadele içerisine girmiştir. Sorgu yargıcının balkondakilere bakış atması ile bu girişim son bulmuştur. Bireysel olarak başarılı olmadığı bu mahkemede araya birilerini koyarak bir şeyler yapmaya çalışır, sessiz bir şekilde mücadele etme girişiminde bulunur ancak istediği sonucu alamaz. Saçmaya boyun eğse de, onun mücadele ettiği görülmektedir.

Kafka'nın *Şato* eserinde ise, kendi varoluşunu kabul ettirmek için girmiş olduğu girişimler birer başkaldırıdır. Hatta Klamm'ın metresi olan Friedayı nişanlısı yapması da bir başkaldırı girişimidir. “Romanın köydeki Herrenhof’unda meyhaneci kız Frieda önce güçlü şato çalışanı Klamm’ın sahiplenmesinin yetkisi altındayken daha sonra birkaç günlüğüne kastrocunun karısı olur.”²⁴⁶ Frieda ile bir ilişki yaşamak aklında yokken Klamm'ın metresi olduğunu öğrenince hayatına alır ve bu Klamm'a karşı yapmış olduğu bir başkaldırı girişimi olur. Bu eserde daha çok topluma ve işine uyum sağlayabilmek için, sürekli uğraşmıştır. Yaşayabilmek için çaba sarf etmiş, var olabilmek için sürekli uğraşmıştır. Örneğin, Şatoya ulaşmak için Barnabas'a yakın olmaya çalışması, Klamm'ın handan çıkışını, bineceği arabanın yanında beklemesi, muhtara köyde kalacağına dair kararlı olduğunu aktarması,

²⁴⁴ Sarı, a.g.e, 156.

²⁴⁵ Stach, R. (2011). *Kafka Karar Yılları I*, Çev. Sezer Duru, Sel Yayıncılık, İstanbul, 560.

²⁴⁶ Stach, *Kafka Kavrama Yılları II*, 468.

hademelik işini kabul etmesi gibi. Kafka, kahramanı olan K.'nin o köyde yaşaması ve köyde benliğinin kabul edilmesi için, kendi işi olmadığı hâlde köy okulunda hademelik yapmasını kabul ettirmiştir. Hademeliği kabul etmesinin sebebi ise, başını sokacak bir evinin olması, köyde kalabilmesi için bir işinin olması gerektiğini bilmesidir. Ayrıca nişanlısının isteği ile hademeliği kabul ederek, şatoya ulaşmanın yollarını aramaya devam etmiş ve köyde kalabilmek ve orada yaşamak için bir nedeni olmuştur. Asıl amacı için geçici durumları kabullenmiştir.

İnsan var olmak için başkaldırmalıdır. İnsan, Camus'a göre, yazgısından, saçma olan dünyanın son bulacağından yani ölümün olduğundan kaçamaz. Ve birey bunun bilincine vararak başkaldırmalıdır. Ya mücadele edecektir ya da saçmaya boyun eğip intiharı seçecektir. Başkaldırı, Kafka'nın dünyası ile gerçek dünya arasında savaşı, saçmaya boyun eğmeyen kişinin savaşıdır. Dava eserinde mahkeme sürecinde Avukat Huld, Leni, Titorelli adlı kişileri mahkeme sürecine yardımcı olmaları için görüşmüş ve mahkemedeki yargıçlar hakkında bilgi toplamaya çalışmıştır. Mahkemeden bir sonuç elde etmek için çabalamıştır. "Yani diyorsunuz ki, yargıç size inanacak ama yine de gerçek bir beraata müsaade etmeyecek?"²⁴⁷ Suçsuz olduğu hâlde beraat etse bile gerçek bir beraat olmayacak kişi ömrünün sonuna kadar tutuklu kalacaktır. Saçmaya karşı olan bu başkaldırı K.'nin ölümüne dek devam edecektir.

Saçma karşısında birey başkaldırı yolunu tercih eder. Başkaldırı insanın kendisini gerçekleştirmesini sağlar. K.'nin başkaldırısı, şatodaki beylerden olan Klamm'a ulaşmak ve işini geri kazanmaktır. Karşısına çıkarılan olumsuzluklar karşısında olumlu olarak adım atmaya çalışır. Başkaldırı insanın değerinin korunması için, olumsuzun karşısında yer alan olumlu bir kavramdır. K. kendi değerini, varlığını koruyabilmek için işini geri kazanmaya çalışır. Hayatın bir düzeni olmadığı, köyde düzen bulunmaması ile anlatılır. K. saçmanın, belirsizliğin ortadan kaldırılması için mücadele eder. Belirsizin, saçmanın çerçevesinde dağıtılan rollere de K. karşı çıkar.

Başkaldırı bu bağlamda insanın kendi değerleri için, kendi yaşamı için mücadele etmesi; yaşamaya devam etmesidir. İnsan bu sayede en azından içsel olarak özgürleşir ve düşünceleri farklı bir açıdan görmeye başlar. İçsel olarak özgürleşip özgürlüğünün farkına varan birey, saçmaya rağmen yaşamaya devam eder. O anını ve gününü yaşamak ister. Saçmaya başkaldıran birey yarını düşünerek başkaldırı yapmaz. Burada en önemli

²⁴⁷ Kafka, *Dava*, 187.

amaçlardan birisi, öleceği güne kadar en uzun şekilde yaşamak için saçmaya başkaldırılır. Kafka *dönüşüm*, *dava*, *şato* eserinde her zaman saçmaya karşı bir başkaldırı içerisinde olmuştur.

Saçma karşısında kısa olan bu hayatı insan en iyi şekilde değerlendirmelidir. Başkaldıran birey için öncelikli olan nesnel olan somut yaşamdır. Yukarıda belirttiğimiz gibi insanın amacı iyi bir şekilde ve hayata anlam katarak yaşamaktır. Saçmanın farkına varan birey, tecrübelerine önem vermek zorundadır.





4. SONUÇ

Bu çalışmada insanın varoluşsal sürecinde özünü gerçekleştirmesinin mücadelesi içerisindeki süreci Kafka'nın düşünceleri bağlamında açıklanmaya çalışılmıştır. Sınırların, kuralların, çelişkilerin, acımasızlıkların bireyin ben olabilmesini üzerindeki olumsuz etkileri ve insanın buna nasıl karşı geldiği ortaya konmak istenmiştir. Bunun için bahsedilen durumu açık bir şekilde göstermeye yardımcı olacağı düşünülen yalnızlık, yabancılaşma, umut-umutsuzluk, özgürlük, saçma ve başkaldırı kavramlarından hareket edilmiştir. Bu kavramlar varoluşçu düşüncenin üzerinde durduğu kavramlardandır. İnsanın varoluşsal süreci üzerine eğilen felsefi bir yaklaşım olarak varoluşçuluk, Kafka ile olan bağı da dikkate alınarak, ele alınan problemin daha iyi incelenmesini sağlayacağı düşünüldüğünden Kafka'nın düşünceleriyle karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır.

On dokuzuncu yüzyılın ortalarında çıkmış olan varoluşçuluk, etkisini günümüze kadar devam ettirmiş olan bir felsefe akımıdır. Varoluşçu filozoflarda ortak nokta olarak beliren insanın içinde bulunduğu problemler, Franz Kafka'nın da eserlerinin de temel noktasını oluşturur. Kafka, eserlerinde bireyin içinde bulunduğu durumu aktarır, giriş cümlesinden itibaren sorunu doğrudan okuyucu ile buluşturmuştur. Kafka, kahramanlarının yaşadığı çarpıcı olayların öncesine eserlerinde değinmemiş, kahramanı hakkında bilgiye çok yer vermemiştir. Örneğin *Dava* eserinde K. uyanır uyanmaz tutuklanırken, *Dönüşüm* adlı eserinde uyanır uyanmaz böceğe dönüştüğünü fark eder. *Şato* eserinde de hiç bilmediği bir köye gider ve kahramanın nereden geldiği, ailesi olup olmadığı, köye gelmeden önce bir işi olup olmadığı bilinmez. Bu kadar bilinmezlik içerisinde kahramanlarının içinde bulunduğu duruma varoluşçuluğun temel kavramları eşlik eder. Kahramanının durumunu varoluşçuluk çerçevesinde okuyucusuna aktarır. Varoluşçu felsefenin anlattıklarını, insanlara yaşatan bir anlatım tarzına sahiptir.

Mevcut çalışmada, bu bağlamda ele alınan kavramlar ile ilgili filozofların görüşleri incelenmiş ve bunların sonucu olarak bireyin benliğini nasıl kabul ettireceği ve varoluşunu nasıl gerçekleştireceği tartışma konusu olmuştur. Her bir filozofun kendine göre bu kavramlarla ve bireyin varoluşunu gerçekleştirmeyle ilgili benzer ve karşıt görüşleri tespit edilmiş, karşılaştırma yoluna gidilmiştir.

Yalnızlık içinde varoluşunu sürdürmek insanın, özellikle günümüzde, temel özelliklerinden birisi haline gelmiştir. İnsanın yalnızlığı, başkalarından ayrı düşmesi, kalabalıklar içinde de mümkün olmaktadır. Başkalarıyla birlikte, iletişim halindeyken dahi insanlar yalnızlık

çekmektedir. Kafka yalnızlığının kalabalıklar içinde olduğunu belirtir. Pascal insanı yalnız ve mutsuz bir varlık olarak tanımlar. Pascal'a göre bu yalnızlık her zaman birey ile birliktedir ve yalnızlık bireyi toplumdan değil diğer insanlardan uzaklaştırır. Kierkegaard için ise yalnızlık bireyin varoluşunu gerçekleştirmesi için gerekli olan bir araçtır; çünkü birey yalnızlığını beraberinde taşır. Birey kendisini yalnızlık aracılığıyla başka bireylerden ayırır ve kendi varoluşunu gerçekleştirmek için bir adım atar. Bu tanıma göre ise, birey kendi varoluşundan sorumludur ve bu yüzden yalnız kalmalıdır. Başkaları ile birlikte olan birey varoluşunu gerçekleştiremediğini belirtmektedir. Jaspers'da ise yalnızlık; bireyin kendisini unutmaması ve kalabalıklar içerisinde kaybolmaması için varoluşunu gerçekleştirmek zorunda kalmasıdır. Varoluşçu filozoflar tarafından yapılan bu tanımlarda bireyin yalnızlığından nasıl kurtulacağına değil, yalnızlığı ile varoluşunu nasıl gerçekleştireceğine değinilmiştir.. Varoluşunu gerçekleştiren bireyin bunun sonunda yalnızlığından kurtulup kurtulmayacağı temele alınmamıştır. Birey öncelik olarak yalnızlık kavramı bağlamında varoluşunu sorgulamalı, sonrasında kendi benliğini kabul ettirmelidir düşüncesi ortaya çıkar. Kafka kalabalıklar içinde, aile içerisinde ve dostları arasında da her zaman yalnız olmuştur. Bunun nedeni ise bireyde zaman içinde oluşan bir duygu karmaşası, sevgi yoksunluğudur. İsteddiği sevgiyi göremediği, benliğini kabul ettiremediği ve ona saygı gösterilmediği için Kafka kendi içerisinde yalnızlaşan bir birey olmuştur. Kafka bu durumdan kurtulmayı çok istemiştir ancak bu durumdan kurtulamadığı gibi yabancılaşmaya sürüklenmiştir. Yalnızlığı varoluşunu gerçekleştirebilmesi için bir alan oluşturmaktadır.

Yabancılaşma bir düşünce olarak da karşımıza çıkmaktadır. Bireyin kendi değerlerinin toplumun değerleri ile çatışması bireyi yabancılaşmaya sürükleyen etkenlerden birisidir. Bireyin kendi değerlerini ön planda tutması ve toplumun değerlerini göz ardı etmesi sonucu topluma karşı yabancılaşma başlar. Düşünce olarak başlayan yabancılaşma, davranışsal ve bireysel olarak da kendisini hissettirir. On dokuzuncu yüzyılın ortalarında başlayan ve Camus tarafından absürt felsefe olarak adlandırılan varoluşçuluk felsefesi dönemin şartlarından dolayı yabancılaşmayı da beraberinde getirmiştir. Gelişen olaylar, savaşlar, insanların sorulara tatmin edici cevap alamaması, anlamsız gelmeye başlayan olaylar ve insanın zamanla değerinin yitirilmesi, bireyin zamanla her şeye kayıtsız kalması insanı yabancılaşma sürecine itmektir. Camus'da yabancılaşma genel olarak kayıtsızlık, umursamazlık olarak ifade edilir. Camus'da yabancılaşma, anlamsız ve değersiz bulunan dünyanın bir saçmalığın sonucu olarak kabul edilir. Franz Kafka ise içinde bulunduğu yabancılaşma durumundan her zaman kurtulmaya çalışmıştır. Onun için önemli olan bu

yabancılaşmadan kurtulmak ve özgürlüğüne kavuşmaktır. Yabancılaşmaya sürüklenen Kafka, yalnızlığın hazırlamış olduğu zemin içerisinde çırpınıp durmuştur. Yabancılaşma içerisinde kurtulmayı ve kendi benliğinin kabul ettirmek için mücadele vermiştir. Örneğin, eserlerinde de bu durumu yani kahramanlarının yabancılaşmasını okuyucusuna göstermiştir. *Dönüşüm* eserinde böcek olarak kendisine, ailesine, çevresine ve işine yabancılaşması, *Şato* eserinde daha ilk geceden yabancı olarak ilan edilmesi ve kimsenin yanında durmak istememesi ve bunun akabinde köydeki insanlara ve durumlara yabancılaşması, *Dava* eserinde ise zamanla davasına yabancılaşmıştır ve sonuç alamadıkça, suçunu öğrenemedikçe ve bu davadan asla beraat edemeyeceğini öğrendikçe yabancılaşmış ve bu durumdan ne kadar uğraşsa da kurtulamamıştır. Yabancılaşma belirli bir zaman sonra Sartre'da olduğu gibi bir tiksinti ve bulantı hâline gelir. Kafka'nın insanı genel olarak dış etkenlerden dolayı yalnızlaşmaya sürüklenmiştir. Yalnızlaşma ise doğal olarak yabancılaşmayı da meydana getirmiştir denebilir.

Saçma kavramı genel olarak anlamsız olaylar karşısında kullanılan bir kavramdır. Varoluşçu filozoflar açısından bu kavram farklı tanımlar için kullanılmaktadır. Hıristiyan varoluşçulara göre saçma, Tanrı'nın varlığının kanıtlanamaması olarak adlandırılır. Tanrı'nın var olduğu ya da olmadığı tartışılmaz. Buradaki asıl mesele Tanrı var ise varlığının nasıl kanıtlanacağı aynı şekilde yok ise nasıl kanıtlanacağıdır. Tanrı'nın oluşunun ya da yok oluşunun kanıtlanamaması Hıristiyan varoluşçular için saçmadır. Tanrı'nın varlığının kanıtlanamaması insanları umutsuzluğa düşürür. Bu umutsuzluk karşısında insan saçma ile karşılaşır. Aynı şekilde Camus'da evrenin anlamlandırılmaması da bireyi saçmaya götüren bir başka unsurdur. Dekorların yıkılması, birey için her şeyin anlamsız olmaya başlaması, kısır döngü içerisinde olduğunu fark etmesi saçma ile gerçekleşir. Birey ise saçmanın farkına vardığı zaman ya yaşamı için başkaldıracak ya da intihara başvuracaktır. Kierkegaard'da saçma aracılığıyla insan varoluşunu gerçekleştirmeye karar verir. Ama bu saçma kavramından kurtulamaz. Saçma unsuru ile insan özgürlüğünü kazanır. Burada birey varoluşunu gerçekleştirirse de, özgür de olsa saçma kavramından kurtulamaz düşüncesi ortaya çıkar. Marcel'e göre de saçma, hayatın anlamsızlığı, anlaşılabilmesi ve insanı özne değil nesne hâline gelmesi ile belirir. Varoluşunu saçma ile gerçekleştirmeye başlar birey. Birey saçma içinde kalarak saçmaya karşı durarak varoluşunu gerçekleştirebilir. Kafka'nın saçması yaşamış olduğu olaylara anlam verememesidir. Tutuklu olduğu hâlde işine gidebilmesi ya da davanın asla son bulmayacağını asla beraat edemeyeceğini öğrenmesidir. Genel olarak burada saçma kavramı filozofların düşünce yapısına göre şekillenmiş ve her zaman varoluşu

gerçekleştirmek için bir araç olarak kullanılmıştır. Bir başka anlamda saçma burada anlam olmayan şeyleri temsil ederken, bireyin yaşamı için mücadele etmesi anlamına gelmektedir. Birey hayatını anlamlandırabilmek için, kendisi için karar verebilmek için saçmayı aracı olarak kullanarak başkaldırı içerisine girmesi gerekmektedir.

Umut ve umutsuzluk, felsefi açıdan Tanrı inancı olmayan Sartre için, birey bu dünyada yalnızdır ve kendisinden sorumludur. Burada bütün sorumluluk bireyin üzerindedir. Bu sorumluluk altında ezilme bireyi umutsuzluğa düşürür. Bireyin nasıl var olduğu bu dünyanın nasıl var olduğu açıklanmaz direkt olarak bireyin bu dünyada özgürlük içerisine atıldığını söyler. Aynı zamanda bu birey hem Tanrı 'sız bir birey hem de Tanrı olmadığı için tüm sorumlulukları kendisine ait olan bir bireydir. Kierkegaard'da ise tanrıdan uzaklaşan birey umutsuzluğa düşer. Bireyin tekrar umutlu hâline gelmesi için tanrı inancının olması gerekmektedir ki bu umutsuzluk hâlinde kurtulabilsin ve varoluşunu gerçekleştirsin. Kafka'da umut ve umutsuzluk iç içedir. En umutsuz durumda bile bir umut ışığı arayama yeltenir adeta. Elindeki tüm veriler tüm ümitler tükenene kadar mücadele eder. Her zaman içinde küçük de olsa bir umut vardır. Franz Kafka umutsuzluk içinde umutla yaşamış, eserlerinde böyle bir yaşamı vaz etmiştir. Ona göre insan aslında sürekli umut etmektedir; ancak hayatın zorlayıcı, baskıcı ve acımasız yapısı umutsuzluk yaratsa da, umut eder; çünkü, var olmak umut etmekle mümkündür. Umut insanın yaşamı sürdürmesini sağlayan temel güç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Özgürlük, tüm varoluşçu filozoflar için en önemli kavramlardan birisidir. Jaspers'a göre, insan özgür bir varlıktır. İnsanın tüm yapıp etmeleri özgürlük ile açıklanır. İnsan özgürlüğü ile vardır ve özgürlüğü ile yoktur ve varoluşunu da özgürlüğü ile gerçekleştirir. Tanrı inancı olan Jaspers'da insan özgürlüğü ile tanrının varlığının bilgisine ulaşır ve özgürlüğü ile varoluşunu gerçekleştirebilir. Jaspers için özgürlük tamamen bireyin var olabilmesi, kendisini gerçekleştirebilmesi için olmazsa olmaz olan bir durumdur. İnsan açıklanırken tamamen özgürlük içinde açıklanır ve insanı özgür bir varlık olarak tanımlamamız gerekiyor diye bir sonuç çıkarılabilir. Sartre'da insan özgürlüğün içine atılmış, özgürlüğün tam merkezinde olan bir varlıktır. İnsanın tüm yapıp etmeleri ve her şeyi özgürlük ile gerçekleşir. Sartre için birey özgürlüğü ile var olabilir ve insan özgür olmak zorundadır. Tanrı'nın olmaması bireyin özgür olmasını sağlayan en önemli koşuldur. Kafka da insanı belirleyen temel özelliklerinden biri olarak özgürlük ortaya çıkmaktadır. Ancak bunu gerçekleştirmek oldukça güçtür. O her zaman özgürlüğü arzulamıştır. Hatta onun en büyük arzusu özgür olmak, benliğini kabul ettirmek olmuştur. Tüm yaşamı boyunca özgür olabilmek için

mücadele etmiştir. İnsan varoluşunu gerçekleştirmek için özgürlüğe ihtiyaç duyar; ancak varlığın yapısı buna müsaade etmez. Baskının, zorlamanın, herkesin kendisini diğerine dayatmasının etkisiyle özgürlüğü elde etmek ve yaşamak mümkün olmamaktadır. Anlamsızlığın, belirsizliğin olduğu bir dünyada bilinç varlığı olan insanın özgürlüğü tam olarak yaşaması mümkün olmamaktadır.

Başkaldırı, Camus'da saçmanın farkına varıp intiharı değil yaşamayı seçen insanın olduğu durumdur. Böylece insan kaderine teslim olmaz ve toplumdaki sürü psikolojisinin dışına çıkar. İnsanın başkaldırı içerisine girmiş olması, saçma içinde kalarak saçmaya rağmen var olmasıdır. Başkaldırı çoğu zaman bireyin kendisini gerçekleştirmesi, hayatına anlam katmasıdır. Başkaldırı çoğu zaman sesli bir başkaldırı, ses getiren bir başkaldırı değildir, sessiz bir şekilde de gerçekleşebilir. Kafka da otoriteye, güce, haksızlığa başkaldırı vardır. Kafka'nın bunlarla savaşıması bir başkaldırıdır. Pasif bir direniş sergilemektedir. Başkaldırısı, başkalarına göre değil, kendisine göre kendince var olmak iradesinin yansımasıdır. Saçmanın, belirsizin ortadan kaldırılmasına yönelik bir tavır sergiler. Bu tavır neredeyse kendisini yok edecek olsa bile. Yaşamı seçmesi uğruna yaşamından uzaklaşmaktadır. Paradoksal yapı Kafka'da kendisini göstermektedir. Otoriteye karşı mücadele etmesi, kendi hakkını araması düzen başkaldırısıdır. Kafka için aynı zamanda başkaldırı, yabancılaşmadan kurtulmak için mücadele etmesini ifade eder.

Eserlerinde yaşanan her şey yani bir olay ile gerçekleşen her şey aslında bireyin varlığının farkına varması ile başlar. İnsanı var eden temel özelliğin bilinç olduğu gösterilir. Varlığının farkına varan birey varoluşunu gerçekleştirmek için harekete geçer. Zor bir süreçtir ama bu süreç bireyin ölümüne kadar devam eder. *Şato*, *Dava*, *Dönüşüm* bu eserlerinde konular ortaktır ve yalnızlığa, yabancılaşmaya itilen birey tamamen varoluşunu gerçekleştirmek için uğraşır. Kafka'da hayatın şekillenmesi, insanın tavrıyla bağlantılıdır. İnsan sürekli mücadele eden bir varlıktır. Onun var eden de budur.



KAYNAKLAR

- Akarsu, B., (1979) . *Felsefe Terimleri Sözlüğü*.: Türk Dil Kurumu Yayınları:408 Ankara
- Akbulut, B., (2014). *Etik Bağlamda Albert Camus 'nün Başkaldırı Felsefesi*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Andres, G. (2017). *Kafka'dan Yana Kafka'ya Karşı*.(Birinci Baskı). (çev. Herdem Belen-Hüseyin Ertürk), İthaki Yayınları İstanbul
- Benjamin, W. (2015). *Kafka Üzerine*. (çev. Deniz Kurt), Altıkırkbeş Yayın İstanbul
- Blackham, H. J. (2012). *Altı Varoluşçu Düşünür*. (çev. Ekin Uşşaklı), Dost Kitabevi Yayınları Ankara
- Bolay, S. H. (2018). *Felsefe Doktrinleri ve Terimleri Sözlüğü*. (12. Baskı) Atlas Yayınları Ankara
- Brod, M. (2000). *Kafka'da İnanç ve Umutsuzluk*. (İkinci Basım). (çev. Kamuran Şipal), Cem Yayınevi İstanbul
- Camus, A. (2018). *Başkaldırın İnsan*. (Yirmi ikinci Basım). (çev. Tahsin Yücel), Can Yayınları İstanbul
- Camus, A. (2010). *Sisifos Söyleni*. (On beşinci Baskı). (çev. Tahsin Yücel), Can Yayınları İstanbul
- Camus, A. (2016). *Yabancı* (Elli Beşinci Baskı). (çev. Salih Tiryakioğlu), Can Yayınları İstanbul
- Cevizci, A. (2011). *Felsefe Sözlüğü*.: Say Yayınları Ankara
- Cevizci, A. (1999). *Felsefe Sözlüğü*.: Paradigma Yayınları İstanbul
- Colette, J., (2006) *Varoluşçuluk*, (çev: Işık Ergüden).: Dost Kitabevi Yayınları Ankara
- Coşkun, S. (2014). *Varoluşçuluk ve Bireyselleşme Bağlamında Oğuz Atay'ın Eserlerinin İncelenmesi*, Yayınlanmış Doktora Tezi, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Deleuze, G., Guattari F., (2011) *Kafka Minör Bir Edebiyat İçin*, (İkinci Baskı). (çev. Özgür Uçar, Işık Ergüden), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Dilthey, W., (1999) *Hermeneutik ve Tin Bilimleri*, (çev. Doğan Özlem), Paradigma Yayınları, 1. Baskı, İstanbul
- Foulquie, P., (1998). *Varoluşçunun Varoluşu*, (3. Baskı). (çev. Yakup Şahan), Kuram Yayınları İstanbul
- Friedlander, S., (2015). *Kafka: Utanç ve Suçluluğun Şairi*, (çev. Tuğçe Aysu), İthaki Yayınları İstanbul

- Guattari, F., (2012) *Franz Kafka'nın Altmış Beş Düşü*, (çev. Murat Erşen), Monokl Yayınları İstanbul
- Garaudy, R., (1991) *Picasso Saint- John Perse Kafka*, (Üçüncü Baskı). (çev. Mehmet H. Doğan), Payel Yayınevi İstanbul
- Hançerlioğlu, O., (1979). *Felsefe Ansiklopedisi Kavramlar ve Akımlar Cilt 6 (S-T) Sözlüğü*, Remzi Kitabevi Yayınevi Ankara
- Hançerlioğlu, O., (1980). *Felsefe Ansiklopedisi Kavramlar ve Akımlar Cilt 7 (U-Z) Sözlüğü*, Remzi Kitabevi Yayınevi Ankara
- Hawes, J., (2010). *Hayatınızı Mahvetmeden Önce Neden KAFKA Okumalısınız*, (çev. Suğra Öncü), Sel Yayıncılık İstanbul
- İnternet: Altıparmak, İ. B., Durakoğlu, A., (2016). Franz Kafka'nın Dönüşüm Adlı Eserinin Sosyolojik Açıdan Analizi, *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:16, Sayı:2 <https://dergipark.org.tr/download/article-file/526972> 23 Mayıs 2019 tarihinde erişilmiştir.
- İnternet: Arman, A., (2002). İmge Kavramının Sorunsalı Üzerine Flaubert ve Kafka-Bovarizm ve Kafkaesklik, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Cilt:42, Sayı:1-2 <http://dtcfdergisi.ankara.edu.tr/index.php/dtcf/article/view/1555/1291> 25 Şubat 2019 tarihinde erişilmiştir.
- İnternet: Bal M. Varoluşçuluk ve Franz Kafka'nın Dönüşüm'ü, *Felsefe ve Edebiyat Dergisi*, Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları:514 http://www.metinbal.net/metin_yayinlar/varolusculuk_ve_Franz_Kafkanin_Donusumu_metin_bal.pdf 25 Nisan 2018 tarihinde erişilmiştir.
- İnternet: Cengiz, C. A. (11-13 Ekim 2012). *Franz Kafka'nın Şato ve Dava Adlı Eserleri Bağlamında İnsanın Varoluşsal Durumunun Mekanla İlişkisi*, İkinci Uluslararası Felsefe Kongresi, Bursa <https://docplayer.biz.tr/9662792-Uludag-universitesi-ii-uluslar-arasi-felsefe-kongresi-11-13-ekim-2012-bursa-turkiye.html> 27 Mayıs 2019 erişilmiştir.
- İnternet: Çeleb, V., (2013) *J. S. Sartre ve S. Kierkegaard'ın Varoluşçuluk Düşüncelerinin Karşılaştırılması*, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:23, Sayı: 2, Elazığ <https://dergipark.org.tr/download/article-file/715488> 30 Mayıs 2019 Tarihinde Erişilmiştir.
- İnternet: Ergin, H. K., (2016). Atölye Çalışmalarıyla Kafka'yı Anlamak: Dönüşüm Adlı Esere Disiplinlerarası Bir Yaklaşım Örneği, *İdil Dergisi*, Cilt:5, Sayı:20 <http://www.idildergisi.com/makale/pdf/1451317719.pdf> 7 Ocak 2019 tarihinde erişilmiştir.
- İnternet: Gödelek, K., (2008). Kierkegaard'ın İnsan Görüşü, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt:1, Sayı:5 http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt1/sayi5/sayi5pdf/godelek_kamuran.pdf 12 Şubat 2019 Tarihinde Erişilmiştir.

- İnternet: Gündoğdu, A.O. (1999). Edebiyat ve Felsefe İlişkisi Üzerine, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt:40, Sayı:0 <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37/743/9490.pdf> 15 Nisan 2019 tarihinde erişilmiştir.
- İnternet: Gündoğan, A. O., Albert Camus (1913-1960), <http://www.aliosmangundogan.com/PDF/Makale/Ali-Osman-Gundogan-Albert-Camus.pdf> 19 Eylül 2019 Tarihinde Erişildi
- İnternet: Gündüz, U., (2011). Kafka Metinlerinde İletişim, İletişimsizlik ve Yabancılaşma Olgusu Üzerine, *Selçuk İletişim Dergisi*, Cilt:7, Sayfa:1 <http://josc.selcuk.edu.tr/article/view/1075000074/1075000069> 13 Nisan 2019 tarihinde erişilmiştir.
- İnternet: Keskin, U., (2016). Franz Kafka'nın Eserlerinde Aşırı Bürokrasi ve Otoriter Yönetici İmgesi, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt:17, Sayı:2 <https://dergipark.org.tr/download/article-file/282726> 30 Temmuz 2019 tarihinde erişilmiştir.
- İnternet: Koç, E., (1999). J. P. Sartre Felsefesinde “Ben-Başkası-İletişim” Problemi, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/583869> 20 Ağustos 2019 Tarihinde Erişildi.
- İnternet: Koç, E. (2015). Felsefe ve Edebiyat, *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:5 Sayı:1 <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/181111> 18 Ağustos 2019 Tarihinde Erişildi.
- İnternet: Koç E., (2017). Gabriel Marcel'in “Kişi” Nosyonu, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl:4,Sayı:10 http://www.sobider.com/Makaleler/1583161559_3388%20Emel%20K0%c3%87.pdf 23 Ekim 2018 tarihinde erişilmiştir.
- İnternet: Koncavar, A., (2010). İletişim Açısından Modernist Bir Yazar: Franz Kafkave İmgelem Dünyası, *Marmara İletişim Dergisi*, Cilt:17, Sayı:17 <https://dergipark.org.tr/download/article-file/235230> 3 Mayıs 2019 tarihinde erişilmiştir.
- İnternet: Korkmaz, R., (2009). Metaforik Dönüştürme Biçimleri ve Efendi-Köle Diyalektiği Bakımından Beyaz Kale, *Bilig (Ahmet Yesevi Üniversitesi) Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı:50 <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423873182.pdf> 12 Haziran 2019 tarihinde erişilmiştir.
- İnternet: Oralış, M., (2009). Bedende Açan Çiçekler Franz Kafka'nın Yara İmgesi, *İstanbul Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi*, Cilt:1, Sayı:21 <https://dergipark.org.tr/download/article-file/10680> 1 Temmuz 2019 tarihinde erişilmiştir.
- İnternet: Pazarlıoğlu, Bingöl, M., (2015). Desen Eğitiminde Edebiyatın Rolü: Kafka ve Wells Örneği, *Sanatsal Tarih Dergisi*, Sayı:16 <https://dergipark.org.tr/download/article-file/192623> 22 Temmuz 2019 tarihinde erişilmiştir.
- İnternet: Soylu, Ü., (2015). Franz Kafka'nın Dönüşüm Adlı Eserinin Uzun Öykü ve Televizyon Filmi Olarak Karşılaştırılması, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Cilt 55, Sayı 1 <http://dtcfdergisi.ankara.edu.tr/index.php/dtcf/article/view/580/205> 25 Temmuz 2019 tarihinde erişilmiştir.

- İnternet: Sunar, Ş., (2009). Babalar ve Oğulları, Oğullar ve Sevgilileri Franz Kafka ve Babaya Mektup, *İstanbul Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi*, Cilt:1, Sayı: 21 https://www.academia.edu/5825153/Babalar_ve_O%C4%9Fullar%C4%B1_O%C4%9Fullar_ve_Sevgilileri_-_Franz_Kafka_ve_Babaya_Mektup 18 Temmuz 2019 tarihinde erişilmiştir.
- İnternet: Taşdelen, V., (2011) *Edebiyattaki Felsefe Felsefedeki Edebiyat*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:21, 2011 http://www.yyusbedergisi.com/dergilist/21_1_2011 19 Eylül Tarihinde Erişildi
- İnternet: Tek, Z., (2014) *Kenan Gürsoy'un Felsefe ve Edebiyat Tasavvuru*, Hikmetin İzinde Kenan Gürsoy'a Armağan, Aktif Düşünce Yayınları, Ankara <http://acikerisim.ybu.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/495/Kenan%20G%C3%BCrsoy%27un%20Felsefe%20ve%20Edebiyat%20Tasavvuru.pdf?sequence=1&isAllowed=y> 19 Eylül 2019 Tarihinde Erişildi
- İnternet: Tokdemir, Z. A.- Diler, E. (2004). Franz Kafka ve Die Verwandlung (Değişim) İsimli Eseri, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:11 http://birimler.dpu.edu.tr/app/views/panel/ckfinder/userfiles/17/files/DERG_/11/69-83.pdf 18 Ağustos 2019 Tarihinde Erişildi.
- İnternet: Tükel, İ., (2012). Modern Örgütlerde Yabancılaşma ve Kafka'nın "Dönüşüm" Romanının Bu Bağlamda Analizi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt:1 Sayı:2 <https://dergipark.org.tr/download/article-file/416722> 5 Mayıs 2018 tarihinde erişilmiştir.
- İnternet: Franz Kafka, <https://www.turkedebiyati.org/yazarlar/franz-kafka.htm> 20 Temmuz 2019 Tarihinde Erişilmiştir.
- İnternet: Varoluşçuluk, http://www.felsefe.gen.tr/varolusculuk_nedir.asp 5 Ocak 2019 Tarihinde Erişilmiştir.
- İnternet:http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5cd277ab3b3854.55996387
- İnternet: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2639911/> 26 Temmuz 2019 Tarihinde Erişilmiştir.
- İnternet: <http://sozluk.gov.tr/>
- İnternet: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5cd27793035f35.75152908
- İnternet: <https://www.google.com/search?q=yaln%C4%B1z+nedir&oq=yaln%C4%B1z+nedir&aqs=chrome..69i57j0l5.4147j1j4&sourceid=chrome&ie=UTF-8>
- İnternet: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5cd27750b06283.80174714
- İnternet: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5cd277d99b27c5.76488160

İnternet: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5cd2780e306382.95567158

Janouch, G., (2008). *Kafka ile Söyleyişiler*, (Üçüncü Baskı). (çev. Kamuran Şipal), Cem Yayınevi, İstanbul

Kafka, F., (2010). *Dava*, (çev. Emre Alagöz), Panama Yayıncılık Ankara

Kafka, F., (2019). *Şato*, (çev. Regaip Minareci), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları İstanbul

Kafka, F., (2017). *Milena'ya Mektuplar*, (çev. Murat İbrahim Çelebi), Panama Yayıncılık Ankara

Kafka, F., (2015). *Açlık Sanatçısı*, (çev. Nuray Polat), Tutku Yayınevi Ankara

Kafka, F., (2017). *Babaya Mektup*, (çev. Merve Cam), Panama Yayıncılık Ankara

Kafka, F., (2017). *Felice'ye Mektuplar*, (çev. Çağlar Tanyeri, Murat Sözen, Turgay Kurultay), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları İstanbul

Kafka F., (2013). *Günlükler*, (Dörüncü Basım). (çev. Kamuran Şipal), Cem Yayınevi İstanbul

Kafka F., (2012). *Hayvan Öyküleri*, (Birinci Baskı). (Çev. Yekta Majiskül), Altıkırkbeş Yayınları İstanbul

Kafka F., (2012). *Dönüşüm*, (Üçüncü Baskı). (çev. Nesibe Zeynep Koç), İnsan Yayınları İstanbul

Kafka F.,(1988). *Aforizmalar*, (İkinci Baskı). (çev. Osman Çakmakçı), Altıkırkbeş Yayın, İstanbul

Kafka F., (2003). *Bir Köy Hekimi*, (Birinci Baskı). (çev. Kaan Çaydamlı), Altıkırbeş Yayınları İstanbul

Kafka F., (2005). *Taşrada Düğün Hazırlıkları*, (Altıncı Baskı). (çev. Kamuran Şipal), Cem Yayınevi İstanbul

Kierkegaard, S. (1990). *Korku ve Titreme*, (Çev. E. Düzen), Ara Yayınları, İstanbul

Kierkegaard, (2005). *Günlüklerden ve Makalelerden Seçmeler*, (Çev. İbrahim Kapaklıkaya), Anka Yayınları, İstanbul

Küçük, C. (2010). *Ne Demiş Kafka*, Carpe Diem Yayınları, 3. Baskı, Eylül İstanbul

MacIntyre A., (2001). *Varoluşçuluk*, (Çev. Hakkı Hünler), Paradigma Yayınları İstanbul

Mounier E., (1986). *Varoluş Felsefesine Giriş*, (çev. Serdar Rifat Kırkoğlu), Alan Yayıncılık İstanbul

Reneaux R., (1994). *Egzistansiyalizm Üzerine Dersler*, (çev. Prof. Dr. Murtaza Korlaelçi), Kayseri, Erciyes Üniversitesi Yayınları No:77

- Robert M., (2014) *Franz Kafka Gibi Yalnız*, (Birinci Baskı). (çev. Orçun Türkay), Can Yayınları İstanbul
- Sarı A., (2009)., *Kafkaesk Anorexia (Franz Kafka'da Açlık Bilinci ve Kültürü)*, Salkımsöğüt Yayınları Erzurum
- Sartre, J.P., (1964). *Bulantı*, (Çev. Erdoğan Alkan), Roman Oda Yayınları İstanbul
- Sartre, J.P.,(2010). *Varoluşçuluk*, (çev. Asım Bezirci), Say Yayınları İstanbul
- Svendsen, L., (2019) *Yalnızlığın Felsefesi*, (Üçüncü Baskı). (çev. Murat Erşen), Redingot Kitap İstanbul
- Stach, R., (2012)., *Kafka Kavrama Yılları I*, (çev. Sezer Duru), Sel Yayıncılık İstanbul
- Stach, R., (2012)., *Kafka Kavrama Yılları II*, (çev. Sezer Duru), Sel Yayıncılık İstanbul
- Taşdelen, V., (1992). *Varoluşçuluk ve Edebiyat Etkileşimi*, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Timuçin, A., (2004)., *Felsefe Sözlüğü*, Bulut Yayınları İstanbul
- Thiebaut, C., (2013)., *Franz Kafka'nın Dönüşümleri*, (Birinci Baskı). (çev. Orçun Türkay), Yapı Kredi Yayınları İstanbul
- Turhan Tuna, S. (2013)., *Tük Masallarının Varoluşçuluk Açısından İncelenmesi*, Yayımlanmış Doktora Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Wagenbach, K., (1997)., *Franz Kafka'nın Yaşam Öyküsü*, (Birinci Basım). (çev. Kamuran Şipal), Cem Yayınevi İstanbul
- Wahl, J., (1999)., *Varoluşçuluğun Tarihçesi*, (çev: Bertan Onaran), Payel Yayınevi İstanbul
- West, D., (2005)., *Kıta Avrupası Felsefesine Giriş*, (İkinci Baskı). (çev. Ahmet Cevizci), Paradigma Yayınları İstanbul

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : GÜNER Meltem
Uyruğu : Türkiye Cumhuriyeti
Doğum tarihi ve yeri : 15.10.1993/ Aybastı
Medeni hali : Bekar
Telefon : -
Faks : -
e-mail : meltemgn77@gmail.com



Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	2019
Lisans	Gazi Üniversitesi	2015
Lise	Erbaa Anadolu Lisesi	2011

İş Deneyimi

Yer	Yer	Görev
2017- Hâlen	Açı Eğitim Kurumları	Rehber Öğretmen

Yabancı Dil

İngilizce/ Orta
Almanca/ Başlangıç



